

YEŞİL MUTABAKAT ÇALIŞMA GRUBU

YILLIK FAALİYET RAPORU

2022

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	2
TABLO VE EKLER	4
1. GİRİŞ	6
2. EYLEM PLANI HEDEFLERİ KAPSAMINDA KAYDEDİLEN GELİŞMELER	11
2.1. Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri	11
2.2. Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi	20
2.3. Yeşil Finansman	35
2.4. Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı	46
2.5. Sürdürülebilir Tarım	57
2.6. Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım	63
2.7. İklim Değişikliği İle Mücadele	69
2.8. Adil Geçiş Politikaları	76
2.9. Eğitim ve Öğretimde Yeşil Dönüşüm	80
2.10. Diploması	87
2.11. Avrupa Yeşil Mutabakatı Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri	94
YMEP kapsamında özel sektör çatı kuruluşları ve STK'ların faaliyetleri	104

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
Ar-Ge	Araştırma-Geliştirme
ATD	Arazi Tahribatının Dengelenmesi
AUS	Akıllı Ulaşım Sistemleri
AYM	Avrupa Yeşil Mutabakatı
AKAKDO	Arazi Kullanımı ve Arazi Kullanım Değişikliği ve Ormanlık
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BM	Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
DEEP	Türkiye’de Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EKÖK	Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol
ESG	Çevresel, Sosyal ve Yönetişim
ETS	Emisyon Ticareti Sistemi
FSAP	Finansal Sektör Değerlendirme Programı
GB	Gümrük Birliği
IPA	Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
İÇG	İhtisas Çalışma Grubu
KGK	Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KYKD	Türkiye için Karbon Yakalama, Kullanım ve Depolama
LÜY	Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği
MET	Mevcut En İyi Teknikler
NGFS	Finansal Sistemin Yeşillendirilmesi Ağı
OÇG	Odak Çalışma Grubu
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

OKK	Ortaklık Konseyi Kararı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
SECA	Kükürt Emisyon Kontrol Alanı
SKDM	Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
STA	Serbest Ticaret Anlaşması
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TEN-T	Trans-Avrupa Ulaştırma Ağı
TEP	Ton Eşdeğeri Petrol
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TYH	Teknoloji Yol Haritası
TYP	Türkiye Yatırım Platformu
UEVEP	Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
YEK-G	Yenilenebilir Enerji Kaynak Garantisi
YETA	Yeşil Tarife
YMÇG	Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu
YMEP	Yeşil Mutabakat Eylem Planı

TABLO VE EKLER

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Yeşil Mutabakat Eylem Planı İhtisas Çalışma Grupları

Tablo 2: SKDM Kapsamı Ürün Gruplarında Ülkemiz İhracatı

Tablo 3: Çelik ve Alüminyum İÇG Çalışmaları

Tablo 4: Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası Hazırlık Çalışmaları

Tablo 5: Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi

Tablo 6: Sürdürülebilir Tüketim ve Üretimle ilgili Çalışmalar

Tablo 7: Suların Sürdürülebilir Kullanımı ve Atıksuların Yeniden Kullanımının Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar

Tablo 8: Uluslararası Finans Kuruluşlarının Yatırım Programları

Tablo 9: Ulusal Enerji Planı 2035 ve 2053 Öngörülleri

Tablo 10: Yenilenebilir Enerji Kaynak Garanti Belgesi (YEK-G Belgesi) Sistemi ve YEK-G Belgesi ile İlgili Bilinçlendirme Çalışmaları

Tablo 11: Bisiklet ve Paylaşımlı Elektrikli Skuter Mevzuat Çalışmaları

Tablo 12: Faaliyet Tablosu

Tablo 13: Mesleki Eğitim Kapsamında Faaliyetler

Tablo 14: Diplomasi Hedefi Doğrultusunda Faaliyetler

Tablo 15: Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

EK LİSTESİ

EK-1: YMÇG İstişare Kurulu Üyelerine Dair Liste

EK-2: İhtisas Çalışma Grubu Künyeleri

Ek-3: SKDM'nin Türkiye Ekonomisine Etkilerine Yönelik Analizlere İlişkin Not

EK-4: Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) ve Bünyesindeki İhracatçı Birlikleri Tarafından Yürütülen Faaliyetler

EK-5: TOBB Bünyesinde Faaliyet Gösteren Odalar ve Borsalar Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Ek-6: DEİK Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Ek-7: TÜSİAD Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Ek-8: MÜSİAD Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Ek-9: TMB Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Ek-10: YASED'in Yeşil Mutabakat Gündemiyle İlgili Çalışmaları

Ek-11: TİSK Tarafından Yürütülen Faaliyetler

1. GİRİŞ

İklim değişiminin etkileri günden güne daha çok hissedilir hale gelirken, iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınma amacıyla kaynak etkin ve yeşil ekonomiye geçiş süreci küresel bir seferberlik halini almaktadır.

Bu kapsamda, iklim değişikliği ile mücadelede başı çeken Avrupa Birliği'nin (AB) yanında, ABD, Çin, Birleşik Krallık başta olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkenin sürdürülebilirlik stratejilerini hızla hayata geçirdiği ve tüm dünyada sanayi ve ticaret politikalarının yeşil ve dijital dönüşüm ekseninde dönüşmekte olduğu görülmektedir.

Ülkemiz, mevcut ve gelecek nesillerin en büyük sorunlarından birini oluşturan küresel ısınmanın sınırlandırılmasına yönelik çabalara, iklim değişikliğinin önlenmesine ve iklim değişikliğinden kaynaklanan tüm zorluklarla mücadeleye büyük önem vermekte olup, bu alandaki küresel çabalara etkin bir şekilde katkıda bulunma kararlılığındaır.

İklim değişikliği ile mücadele kapsamında, ülkemizin de 24 Mayıs 2004 yılında katıldığı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), uluslararası alanda atılan ilk ve en önemli adımdır. Bu kapsamda, 2015 yılında Paris'te düzenlenen BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı'nda Paris Anlaşması kabul edilmiştir. Ülkemiz, Paris Anlaşması'nı, 22 Nisan 2016 tarihinde, New York'ta düzenlenen Yüksek Düzeyli İmza Töreni'nde 175 ülke temsilcisiyle birlikte imzalamış olup, 6 Ekim 2021 tarihinde onayladığımız Anlaşma 10 Kasım 2021 tarihinde ülkemizde yürürlüğe girmiş ve ülkemizin 2053 net sıfır emisyon hedefi açıklanmıştır.

Bu hedefe yönelik yol haritamızı da ortaya koyan güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanımız, 15 Kasım 2022 tarihinde 27. Taraflar Konferansı'nda açıklanmıştır. Bu çerçevede, 2030 yılı itibariyle "Olağan Durum (BAU)" senaryosuyla %41 oranında bir emisyon azaltım taahhüdü (artıştan azaltım) ortaya konmuş olup, ülke olarak iklim değişikliğine yönelik hedef ve çabalarımızın düzeyi uluslararası iklim finansmanına erişimimizi etkileyeceğinden bu gelişmelerin önemi daha da artmıştır.

AB'nin, 11 Aralık 2019 tarihinde açıkladığı Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) ile 2050 yılında iklim-nötr ilk kıta olma hedefini ortaya koyması ve bu hedefe ulaşmak için yeni bir büyüme stratejisi benimseyerek tüm politikalarını iklim değişikliği ekseninde yeniden şekillendireceğini açıklamasını takiben, AYM kapsamında ülkemizin Avrupa Yeşil Mutabakatı'na adaptasyonunu sağlamak üzere ilgili Kurumlarımızın katkıları ile bir eylem planı oluşturulmuş ve Yeşil Mutabakat Eylem Planına (YMEP) ilişkin 2021/15 sayılı

Cumhurbaşkanlığı Genelgesi¹ ile 16 Temmuz 2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bahse konu Eylem Planı ile, ülkemizde sürdürülebilir büyüme ve kalkınmanın kapsayıcı bir şekilde sağlanması ve Türkiye ekonomisi ile sanayisinin yeşil dönüşümünün desteklenmesi; AB başta olmak üzere üçüncü ülkelerle ticaretimizde rekabetçiliğimizin korunması ve dönüşmekte olan küresel değer zincirlerine entegrasyonumuzun geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planının uygulamasını takip etmek, küresel politika gereksinimleri dikkate alınarak çalışmalarını yönlendirmek ve Eylem Planının kapsamını geliştirmeye ve etkinliğini artırmaya yönelik gerekli görülen çalışmalarını gerçekleştirmek üzere Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu (YMÇG) toplantıları düzenlenmekte olup, bugüne kadar gerçekleştirilen sekiz adet YMÇG toplantısının sonuncusu 25 Temmuz 2022 tarihinde ilgili Bakan Yardımcıları ve özel sektör çatı kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.

2021/15 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi uyarınca, YMÇG, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkan Yardımcısı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği, Dışişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Hazine ve Maliye, Milli Eğitim, Sanayi ve Teknoloji, Tarım ve Orman, Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcılarının katılımıyla oluşturulmuş olup, sekreteryası ve koordinasyonu Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve ilgili tüm Kurum ve kuruluşların toplantılara katılımı sağlanmaktadır. YMÇG Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönerge 16 Aralık 2021 tarihli YMÇG toplantısında kabul edilmiştir. Müteakip süreçte, gerekli koordinasyonun sağlanmasını teminen İçişleri Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi de YMÇG toplantılarına dahil edilmiştir. Öte yandan, YMÇG İstişare Kurulu Üyelerine dair liste **EK-1**'de yer almaktadır.

2021/15 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi uyarınca, YMÇG'ye yardımcı olmak ve çalışma alanına ilişkin yeşil mutabakat gerekliliklerini, mevcut durumu, gereksinimleri ve riskleri analiz ederek tematik/sektörel yol haritalarını ve/veya politika önerilerini oluşturmak ve YMÇG'ye raporlamak üzere; Eylem Planı kapsamındaki 81 eyleme yönelik olarak, enerji, finansman ve teknoloji gibi yatay alanların yanı sıra tekstil, inşaat, çimento, çelik gibi sektörel alanlarda ihtisas çalışma grupları (İÇG) oluşturulmuştur.

Öte yandan, eylem planında doğrudan eylem olarak yer almayan adil geçiş politikaları ve eğitim konularının yeşil ve dijital dönüşüm sürecindeki önemi ve gerek sektörel gerek yatay alanlarla kesişen gerekliliklerine binaen bu alanlarda da çalışacak İÇG'ler

---

¹ Yeşil Mutabakat Eylem Planına (YMEP) ilişkin 2021/15 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi:

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210716-8.pdf>

oluşturulmuştur. Bu çerçevede, Tablo 1’de yer alan 20 adet İÇG bünyesinde 2022 yılı içerisinde toplam 36 adet toplantı yapılmıştır.

Tablo 1: Yeşil Mutabakat Eylem Planı İhtisas Çalışma Grupları

YEŞİL MUTABAKAT EYLEM PLANI İHTİSAS ÇALIŞMA GRUPLARI		
İhtisas Çalışma Grubu	İÇG Koordinatörü Kurum	Alt/Sektörel/Odak Çalışma Grupları
AB SKDM İhtisas Çalışma Grubu	Ticaret Bakanlığı	
Ulusal Karbon Fiyatlandırma İhtisas Çalışma Grubu	İklim Değişikliği Başkanlığı	1. Emisyon Ticaret Sistemi 2. Denkleştirme Faaliyetleri
Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı İhtisas Çalışma Grubu	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	
Teknolojik Dönüşüm/Gelişim İhtisas Çalışma Grubu	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	1. Alüminyum Sektörü Odak Çalışma Grubu (OÇG) 2. Çimento Sektörü OÇG 3. Demir-Çelik Sektörü OÇG 4. Gübre Sektörü OÇG 5. Kimyasallar Sektörü OÇG 6. Plastik Sektörü OÇG
Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Eylem Planı İhtisas Çalışma Grubu	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	
Sürdürülebilir Nihai Tüketim İhtisas Çalışma Grubu	Ticaret Bakanlığı	
Sıfır Kirlilik Eylemi İhtisas Çalışma Grubu	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	
Çelik Sektörü İhtisas Çalışma Grubu	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	
Alüminyum Sektörü İhtisas Çalışma Grubu	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	
Çimento Sektörü İhtisas Çalışma Grubu	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	
Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü İhtisas Çalışma Grubu	Ticaret Bakanlığı	
İnşaat Sektörü İhtisas Çalışma Grubu	Ticaret Bakanlığı	
Yeşil Finansman İhtisas Çalışma Grubu	Hazine ve Maliye Bakanlığı	
AB Projelerinin Finansmanı İhtisas Çalışma Grubu	Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı	
Temiz Enerji İhtisas Çalışma Grubu	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	
Sürdürülebilir Tarım İhtisas Çalışma Grubu	Tarım ve Orman Bakanlığı	
Sürdürülebilir Akıllı Hareketlilik İhtisas Çalışma Grubu	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	

Adil Geçiş Politikaları İhtisas Çalışma Grubu	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	
Eğitim-Öğretimde Yeşil Dönüşüm İhtisas Çalışma Grubu	Milli Eğitim Bakanlığı	
Sürdürülebilir Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuat Uyumlu İhtisas Çalışma Grubu	Ticaret Bakanlığı	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eko-Tasarım 2. Piller ve Atık Piller 3. Yapı Malzemeleri

*İÇG'lerin paydaş ve hedeflerini içeren künyeleri EK-2'de yer almaktadır.

Bu çalışma gruplarının koordinatör kuruluşları ile paydaşlarına dair ve –varsa- kurulan alt çalışma grupları ile teknik çalışma gruplarını içeren künyeleri ekte (**EK-2**) yer almakta olup, İÇG'ler kendi çalışma usul esaslarını tespit etmektedir.

Kamu, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerden konu ile ilgili çalışan tüm paydaşların çalışmalara mümkün olduğunca dahil olması ve ülkemiz Yeşil Mutabakat çalışmalarının ortak bir çaba ve katkı ile devam ettirilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede, kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları; üniversiteler, odalar, borsalar, meslek birlikleri, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve diğer sivil toplum kuruluşları ile görüş, tecrübe ve bilgilerine başvurulmak üzere gerek görülen tüm kişi ve kuruluşlar YMÇG'nin ve İÇG'lerin çalışmalarına gerek paydaş gerek uzman olarak iştirak edebilmektedir.

Eylem Planında, dokuz başlık altında sayılan (1) sınırdaki karbon düzenlemeleri, (2) yeşil ve dögüsel bir ekonomi, (3) yeşil finansman, (4) temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı, (5) sürdürülebilir tarım, (6) sürdürülebilir akıllı ulaşım, (7) iklim değışikliği ile mücadele, (8) diplomasi ve (9) Avrupa Yeşil Mutabakatı bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri başlıkları altında belirlenen 32 hedefe ulaşılması amacıyla hayata geçirilecek 81 eylem yer verilmiş olup; Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2022 yılı Faaliyet Raporunda, eylem planı kapsamında yer alan başlıklarda kaydedilen gelişmeler ile birlikte kapsayıcı bir yeşil dönüşüm sağlanabilmesi için çalışılması gereken ilave alanlara yönelik ilgili kurum ve kuruluşların ilgili yılda yürüttüğü çalışmalara yer verilmiştir.

Diğer taraftan, yeşil dönüşüm sürecinin dünyada ve AB'de şekillenmeye devam etmekte olan dinamik bir süreç olduğu dikkate alınarak, Eylem Planının güncelliğinin korunması amacıyla, hem YMÇG hem İÇG çalışmaları kapsamında AB'nin ilgili alanlarda attığı adımlar yakından takip edilmekte, tüm ilgili paydaşlar güncel gelişmeler konusunda bilgilendirilmekte ve YMEP kapsamındaki çalışmaların bu gelişmeler ışığında yürütülmesi sağlanmaktadır. Bu nedenle, özet raporda, Türkiye-AB Gümrük Birliği çerçevesinde ülkemizi doğrudan etkileyecek ve/veya YMEP çalışmaları kapsamında dikkate alınması gereken gelişmelere de yer verilecek olup, bu belge eylem planı kapsamındaki çalışmaların gelişimine de katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri

Yeşil ve Döngüsel bir Ekonomi

Yeşil Finansman

Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı

Sürdürülebilir Tarım

Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım

İklim Değişikliği ile Mücadele

Adil Geçiş Politikaları

Eğitim ve Öğretimde Yeşil Dönüşüm

Diplomasi

Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

2. EYLEM PLANI HEDEFLERİ KAPSAMINDA KAYDEDİLEN GELİŞMELER

2.1. Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri

Avrupa Birliği'nin (AB) Avrupa Yeşil Mutabakatı ile koyduğu hedeflere ulaşılması açısından temel araçlardan birisi olan Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) ile bir yandan yeşil dönüşümün yaratacağı maliyet karşısında Avrupa'nın rekabetçiliğinin korunması, diğer taraftan küresel düzeyde iklim değişikliği ile mücadele çabasının artırılması hedeflenmektedir.

Bu çerçevede, AB içinde 2005 yılından bu yana uygulanan Emisyon Ticaret Sistemine (ETS) eşdeğer bir karbon fiyatlandırmasının, SKDM kapsamına giren ürünlerin AB'ye ithalatında da uygulanması öngörülmektedir. Nitekim AB, Avrupa Yeşil Mutabakatı ile belirlediği emisyon azaltım hedeflerine ulaşmak amacıyla Birlik içinde uygulanan ETS uygulamasını sıkılaştıracak mevzuat güncellemelerini yapmaktadır. Emisyon Ticaret Sisteminin sıkılaştırılması ile ETS kapsamında yer alan sektörlerde emisyonların 2005 yılına kıyasla 2030 yılında %62 oranında azaltılması hedeflenmektedir; bu çerçevede, bir defaya mahsus olmak üzere sistemden 2024 yılında 90 milyon, 2026 yılında 27 milyon ton tahsisatın kaldırılması, eş anlı olarak da piyasada işlem gören tahsisatların 2024-2027 döneminde her yıl %4,3, 2028-2030 döneminde ise %4,4 oranında azaltılması öngörülmektedir. Bunun yanında, sistem içinde dağıtılan ücretsiz tahsisatlar 2026-2034 döneminde belirli oranlarda azaltılarak kaldırılacaktır.

ETS'nin sıkılaştırılmasına bağlı olarak karbon emisyonu yüksek, enerji-yoğun sektörlerde maliyet artışları ile karşılaşacak firmaların rekabetçiliğini korumak üzere AB tarafından dünyada ilk sınırdaki karbon düzenlemesi hayata geçirilmektedir.

SKDM'ye ilişkin Avrupa Komisyonu tarafından 14 Temmuz 2021 tarihinde yayımlanan mevzuat taslağı ile ETS'nin SKDM'nin uygulanmasını etkileyecek boyutları üzerinde AB Kurumları tarafından 2022 Aralık ayı itibariyle uzlaşıya varılmıştır². Nihai mevzuat metinlerinin ise AB içindeki olağan yasama süreçleri çerçevesinde 2023 yılının ilk yarısı içinde yayımlanması beklenmektedir.

Bu çerçevede, varılan ön uzlaşıya ilişkin bilgiler aşağıda özetlenmektedir:

- SKDM Tüzüğü 1 Ekim 2023 tarihinde emisyonların raporlanması yükümlülüğü ile uygulamaya girecektir. Bu dönemde ithalatçılar aracılığıyla, Tüzük kapsamındaki ürünlerin AB'ye ithalinde, ürünün üretimi esnasında açığa çıkan emisyonların ve

² SKDM Tüzüğü'ne ilişkin, resmi onay süreci devam eden uzlaşma metni:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/inag/2023/02-08/ENVI_AG\(2023\)742452_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/inag/2023/02-08/ENVI_AG(2023)742452_EN.pdf)

ETS Tüzüğü'nün gözden geçirilmesine ilişkin, resmi onay süreci devam eden uzlaşma metni:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/lcag/2023/02-08/ENVI_LA\(2023\)001087_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/lcag/2023/02-08/ENVI_LA(2023)001087_EN.pdf)

üretimde kullanılan elektrikten kaynaklı dolaylı emisyonların ürün bazında raporlanması gerekecektir. 2025 sonuna kadar olan geçiş döneminde ithalatta herhangi bir ücretlendirme yapılmayacak, 1 Ocak 2026 itibariyle mali yükümlülüklerin devreye girdiği asıl uygulama dönemi başlayacaktır.

- Kapsam, çelik, alüminyum, çimento, gübre, elektrik sektörlerinin yanı sıra hidrojeni içerecek şekilde genişletilmiştir. Bunun yanında, vida, cıvata ve bağlantı elemanları gibi kullanıcı ürünler kapsama eklenmiştir. Keza, SKDM kapsamındaki ürünlerin üretiminde girdi olarak kullanılan aglomere demir cevheri, ferro manganez, ferro nikel, ferro krom, kaolin ve kaolin bazlı killer gibi belirli ürünler kapsama alınmıştır. Komisyon tarafından gerçekleştirilecek düzenli analizler çerçevesinde kapsamın yeni kullanıcı sektör ve ürünleri içerecek şekilde genişletilmesi ve en geç 2030 yılına kadar AB ETS'si içindeki diğer sektörlerle teşmil edilmesi konuları karara bağlanacaktır.
- SKDM'nin emisyon kapsamı ise doğrudan emisyonların yanı sıra ürünlerin üretim aşamasında kullanılan elektriğin üretiminden kaynaklanan dolaylı emisyonları da aşamalı olarak içerecek şekilde genişletilmiştir. Bu çerçevede, 2026 yılı itibariyle dolaylı emisyonlara bağlı maliyetler ilk etapta çimento ve gübre ürünleri gibi sınırlı sayıda ürün için kesin olarak başlayacaktır. Bununla birlikte, uygun hesaplama metodolojilerinin geliştirilmesine bağlı olarak, dolaylı emisyonların SKDM kapsamındaki tüm ürünler için 2026 yılı itibariyle mali yükün hesaplanmasında dikkate alınması söz konusu olabilecektir.
- Raporlama aşamasında hem doğrudan hem de dolaylı emisyonların raporlanması gerekecek olup, taslak mevzuatta **geçiş döneminde** raporların akredite doğrulayıcılar tarafından doğrulanması zorunluluğu getirilmemiştir.
- Çeyrek dönemler itibariyle yapılacak olan emisyon ve üçüncü ülkelerde ödenen karbon ücreti raporlamalarından ilki için tarih 1 Ocak 2024 olarak öngörülmektedir. İlk raporlama tarihi ihtiyaçlar doğrultusunda ertelense dahi her halükârda emisyonların bildirim için 1 Ekim 2023 itibariyle veri toplanmaya başlanması veya bu tarihin sunulacak veri için başlangıç noktası olarak alınması gerekecektir.
- Emisyon hesaplama metodolojileri ve uygulamaya ilişkin tüm ikincil mevzuat 2026 yılına kadar olan geçiş dönemi içinde tamamlanacaktır.
- Öte yandan, mali yükümlülük (SKDM sertifikası ücreti), ürünün üretiminde salınan 1 ton karbondioksit emisyonu başına AB Emisyon Ticaret Sisteminde oluşan haftalık fiyat ortalaması itibariyle yapılacak ücretlendirme esasında belirlenecek; ilgili sektörde AB içinde ücretsiz tahsisat verildiği ölçüde SKDM mali yükümlülükleri

de azalacaktır. AB, ETS kapsamındaki ücretsiz tahsisatları, 2026-2034 döneminde belirli oranlarda indirim tabi tutarak kaldıracaktır³.

- Bunun yanında, SKDM yükümlülüklerinin azaltılmasında kendi karbon fiyatlaması olan ülkeler de avantajlı konumda olacaktır. Nitekim, ürünün üretim aşamasında salınan emisyonlar ile ilişkilendirilebildiği ölçüde “emisyon ticaret sistemindeki tahsisatlar” veya “karbon vergileri” yoluyla üçüncü ülkelerde tahsil edilmiş karbon ücretleri, SKDM mali yükümlülüğünden düşülecektir.
- Diğer taraftan, ulusal düzeydeki karbon fiyatlandırma uygulamaları SKDM ücretlerinden indirim imkanı sağlamakla birlikte, SKDM’den tam muafiyet sağlanabilmesinin koşulu ya AB ETS’sine doğrudan katılım veya ülke içinde AB ETS’si ile eşdeğer bir emisyon ticaret sisteminin kurularak AB ETS’si ile bağlantılandırılmasıdır. Halihazırda, AB ETS’sinin içinde olan Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn ile kendi ETS’sini AB ETS’si ile bağlantılandırmış olan İsviçre SKDM’den muaf tutulmuştur.

SKDM’den Kaynaklı Rekabet Gücü Kayıplarının Önlenmesi Açısından Öne Çıkan Konular ve Ülkemizde Yapılan Çalışmalar:

SKDM kapsamına giren ürünlerde AB ülkelerine 2022 yılı ihracatımız yaklaşık 13,1 milyar ABD Doları olurken, söz konusu ürünlerde Dünya’ya ihracatımız 31,8 milyar ABD Doları tutarında gerçekleşmiştir. Bu kapsamda, 2022 yılında anılan ürünlerde AB’ye ihracatımız Dünya’ya ihracatımız içerisinde %41,5 paya sahip olup, SKDM kapsamı ürün gruplarında 2022 yılı ihracatımıza ilişkin veriler aşağıdaki tabloda (Tablo 2) verilmektedir.

Tablo 2: SKDM kapsamı ürün gruplarında ülkemiz ihracatı

Ürünler	AB’ye ihracat (Bin ABD Doları)	Dünya’ya ihracat (Bin ABD Doları)	AB’nin Dünya’ya ihracatta payı (%)
Demir-çelik*	8.110.929	22.070.677	36,7
Alüminyum	3.999.941	6.447.932	62,0
Gübre	502.567	1.053.577	47,7
Çimento	244.688	1.663.042	14,7
Elektrik	225.653	293.267	76,9
Liste toplamı	13.083.778	31.528.495	41,5

*Demir cevheri dâhil

Kaynak: TÜİK

³ ETS kapsamında SKDM sektörlerinde ücretsiz tahsisat indirim takvimi: 2026: %2,5; 2027: %5; 2028: %10; 2029: %22,5; 2030: %48,5; 2031: %61; 2032: %73,5; 2033: %86; 2034: %100

Bu kapsamda, AB'nin ihracatımızdaki payının yüksekliği ve özellikle çelik, çimento ve alüminyum için AB'nin önemli tedarikçileri arasında yer almamız nedeniyle düzenlemeden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer almamız öngörülmektedir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı doğrultusunda, *AB Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının enerji yoğun ve kaynak yoğun sektörlerimize etkilerinin senaryolar bazında modellenerek sektör bazında çalışılması ve yapılması gereken eylemlerin belirlenmesi* amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) desteği ile "**SKDM'nin Türkiye Ekonomisine Potansiyel Etkilerinin Değerlendirmesi**" projesi gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, Avrupa Parlamentosu'nun SKDM önerisini esas alan model çalıştırılarak bahse konu etki analizi ve eylem seti önerileri taslak bir rapor halinde ilgili kurum ve kuruluşların görüş ve önerisine sunulmuştur. Çalışmanın sonuçları 8 Aralık 2022 tarihinde SKDM'nin olası etkilerinin değerlendirildiği bir çalıştay çerçevesinde kamu ve özel sektör paydaşları ile paylaşılmıştır.

Diğer taraftan, Dünya Bankası tarafından "Türkiye Ülke İklim ve Kalkınma Raporu"⁴ hazırlıkları kapsamında Sınırdaki Karbon Düzenlemesinin ülkemiz ekonomisine etkilerini inceleyen bir etki analizi çalışması gerçekleştirilmiş olup, söz konusu çalışmanın sonuçları tüm paydaşların katılımıyla gerçekleştirilen 3. YMÇG toplantısında Dünya Bankası yetkililerince sunulmuştur.

Yapılan etki analizleri, Türkiye'nin AB ETS'sinin metodolojisi ile uyumlu bir ulusal emisyon ticaret sistemi kurarak karbon fiyatlandırmasına başvurmasının ve bu kapsamda oluşacak gelirlerin düşük karbonlu üretime geçiş/yenilenebilir enerji yatırımlarına ve adil dönüşüm çabalarına aktarılmasının SKDM'nin olumsuz etkilerinin bertaraf edilebilmesi ve karbon fiyatlaması çerçevesinde ülke ekonomisinin yeşil dönüşümüne yönlendirilebilecek öz kaynakların AB'ye aktarılmaması açısından önemini ortaya koymaktadır. Bahse konu çalışmalara ilişkin özet not **EK-3**'de yer almaktadır.

Esasen, SKDM'nin ülkemiz sanayicisinin rekabet gücünü kısıtlamaması açısından, AB metodolojisi ile uyumlu bir ulusal Emisyon Ticaret Sisteminin tesisi ve buradan elde edilecek gelirlerin sanayinin yeşil dönüşümü, temiz enerji dönüşümü ve diğer azaltım, uyum ve adil geçiş önlemlerine aktarılması hususunda gerek yapılan etki analizlerinin sonuçları gerekse sektör talepleri örtüşmektedir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı altında, *ülkemizde uygun bir karbon fiyatlandırma mekanizmasına yönelik çalışmalar kapsamında, AB'nin sınırdaki karbon düzenlemesi dikkate alınarak karbon fiyatlandırma konusundaki ülkemiz pozisyonunu belirlemeye yönelik faaliyetler* devam etmektedir. Bu çerçevede, ülkemizde karbon fiyatlandırma uygulamalarının hayata geçirilmesi ve ulusal emisyon ticaret sisteminin kurulması

⁴ <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/c82ebb1b-b400-59af-a32e-547fafde0056/content>

konusu, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda, Ulusal Karbon Fiyatlandırma İhtisas Çalışma Grubu bünyesinde ele alınmaktadır. Bu hususta, İklim Şurası'nda alınan tavsiye kararları doğrultusunda hareket edilerek çalışmalar yapılmaktadır.

Esasen, Dünya Bankası'nın yürüttüğü ve Türkiye'nin de dahil olduğu Karbon Piyasalarına Hazırlık Ortaklığı (Partnership of Market Readiness-PMR) kapsamında, 2011-2021 yıllarında yürütülen çalışmalar ile ülkemizde bir sera gazı izleme, raporlama, doğrulama sistemi kurulmuştur. Dünya Bankası 2021 yılında, PMR çabasının halefi olarak; küresel dekarbonizasyonu hızlandırmaya yardımcı olmak, ülkelerin kalkınma öncelikleriyle uyumlu karbon fiyatlandırma araçları tasarlamasına ve uygulamasına yardımcı olmak hedefiyle Piyasa Uygulama Tesisi için Ortaklık Fonu'nu (PMIF) kurmuştur.

Bu çerçevede, Piyasa Uygulama Ortaklığı programına ülkemiz adına başvuru dosyası 2022 yılı içinde ilgili kurum ve paydaşların görüşü alınarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanmış, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Dünya Bankası'na iletilmiştir. Proje kapsamında, Türkiye Karbon Piyasası Geliştirme Projesi Ortaklığı için hazırlanan ve Şubat 2023'te imzalanan Paydaş Katılım Planı uyarınca; Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve diğer karbon fiyatlandırma araçlarına yönelik uygulamaların hayata geçirilmesine ve gerekli kapasitenin geliştirilmesine ilişkin desteğin artırılmasına; Ulusal Katkı Beyanlarında belirtilen emisyon azaltım hedeflerine ulaşmak için gönüllü işbirliğini düzenleyen 6. Madde desteği kapsamında "politika yol haritasının" geliştirilmesine ve ETS'nin geliştirilmesi ile adil geçiş politikaları arasındaki tutarlılığın sağlanması için ETS'nin sosyal etkilerine dair kapsamlı bir çalışma yapılmasına odaklanılacaktır.

Bununla birlikte, bahsi geçen konu başlıkları Ulusal Karbon Fiyatlandırma İhtisas Çalışma Grubu kapsamında kurulan iki alt çalışma grubu bünyesinde kamu ve özel sektör paydaşlarının katılımıyla ele alınmaya devam etmektedir. Ayrıca, Orta Vadeli Programda ETS'ye yer verilerek karbon fiyatlandırma uygulamasında temel araç olarak ETS'nin geliştirilmesi yönündeki ülkemiz pozisyonu netleştirilmiştir.

Ulusal emisyon ticaret sisteminin 2024 yılı sonunda pilot uygulama ile başlatılması ve SKDM başladığında birinci faz uygulamaya geçilmiş olması hedeflenmektedir. Sistemin kurgulanmasında, AB ETS'si ile entegre edilebilir bir yapının tesis edilmesi ve metodolojilerin denkleğinin sağlanması, ülkemiz uygulamalarının AB'de tanınmasını kolaylaştırarak ticarete aksamaların asgari düzeyde tutulmasını sağlayabilecektir. Öte yandan, ülkemizde kurulacak ulusal emisyon ticaret sisteminin, üretici sektörlerimiz açısından oluşturacağı mali yük nedeniyle bu aşamada fiyat temelinde AB'ye yakınlaştırılması hedefi bulunmamaktadır. Ancak, sistemin AB ETS'sine yöntemsel açıdan denkleğinin sağlanmasının, ülkemizde oluşacak karbon fiyatının AB SKDM mali yükümlülüklerinden indiriminin sağlanması gibi alanlarda fayda sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Öte yandan, SKDM kapsamında idari yük AB içinde yetkilendirilmiş ithalatçılara getirilmekte ise de üretim sürecindeki gömülü emisyonların izlenmesi, raporlanması ve doğrulanması; tedarik zinciri içinde girdilerden kaynaklanan karbon emisyonlarına dair verilerin temin edilerek raporlanması ile dolaylı emisyonların hesaplanması gibi süreçler üçüncü ülkelerdeki üreticilerden beklenecektir.

SKDM kapsamında henüz emisyon ölçüm ve raporlama metodolojileri ile doğrulama esasları ise netleşmemiştir. Bu hususta Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulmuş olan uzman grubuna ülkemizden de gözlemci statüsünde katılım sağlanmaktadır. Emisyon izleme, raporlama, doğrulama ve doğrulayıcı kuruluşların akreditasyonuna ilişkin uygulama esasları, uzman grubunun çalışmalarını müteakip Avrupa Komisyonu tarafından ilgili uygulama yönetmeliklerinin hazırlanması sürecinde belirginlik kazanmaya başlayacaktır. Öte yandan, SKDM kapsamının ürün bazında belirlenmiş olması, emisyonların ölçüm ve raporlama süreçlerinde AB'nin ETS sistemindeki tesis bazlı izleme ve raporlama uygulamalarından farklılaşmalar olacağına da işaret etmektedir. AB tarafından halen çalışmaları sürdürülen emisyon hesaplama metodolojileri ve raporlama/doğrulama esasları çerçevesinde, AB'nin konuya ilişkin mevcut tutumu, dünyanın herhangi bir yerinde faaliyet gösterebilecek doğrulayıcı kuruluşların yalnız AB üye ülkelerindeki akreditasyon kurumları tarafından akredite edilebilmesi yönündedir. Bununla birlikte, özellikle ülkemiz ihracatçı sektörleri için öncelik arz eden hususlardan biri olan ***doğrulayıcıların akreditasyonunun ülkemizde gerçekleştirilebilmesine yönelik olarak AB nezdinde girişimlerde bulunulmaya devam edilecektir.***

Bu husus, Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda Avrupa Komisyonu ile gerçekleştirilen temaslarda öncelikli bir konu olarak gündemde tutulmakta ve AB Sınırdaki Karbon Düzenleme İhtisas Çalışma Grubu bünyesinde ele alınmaktadır. Keza emisyon izleme ve raporlama metodolojilerinin belirginlik kazanması ile birlikte, ülkemiz ihracatçılarının SKDM raporlamalarını yapmasını kolaylaştıracak yardım masalarının ve altyapının tesisini teminen, özel sektör çatı kuruluşları ile birlikte çözüm odaklı mekanizmaların tesisi için çalışmalar yürütülmesi hedeflenmektedir.

Buna ilaveten, ülkemizin ***sanayiden kaynaklı sera gazı emisyonlarının izlenmesine yönelik sistemin ihtiyaçlara göre geliştirilmesi çalışmaları*** sürdürülmekte olup; 2023 yılının ilk çeyreğinde çevrimiçi sistemin iyileştirilerek ülkemiz meri mevzuatına uyumluluğunun sağlanması hedeflenmektedir. İlerleyen süreçte ülkemizde kurulması planlanan ETS'ye online sistemin sağlıklı veri sunabilmesine yönelik geliştirme çalışmaları yapılacaktır.

Diğer taraftan, SKDM'nin emisyon kapsamının doğrudan emisyonların yanı sıra aşamalı olarak dolaylı emisyonları da içerecek şekilde genişletilecek olması, üreticilerin üretimde kendi kontrollerinde olan süreçlerden kaynaklı emisyonların yanında tüketilen elektriğin üretiminde kullanılan girdilerden (ülkenin enerji yapısından) kaynaklı maliyetlere de

katlanmasını beraberinde getirecektir⁵. Bu itibarla, ülkemizde elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılarak temiz enerji dönüşümünün sağlanması, ayrıca enerji verimliliği yatırımlarının artırılması çok daha elzem ve hızlı ilerleme kaydedilmesi gereken konu başlıkları olarak öne çıkmaktadır. Temiz enerji dönüşümünün gerçekleştirilmesi sürecinde sağlanacak ilerleme, üretici sektörlerimizin küresel piyasalardaki rekabet avantajı açısından da belirleyici olacaktır. Bu hususta yürütülen çalışmalara Faaliyet Raporunun **Temiz ve Güvenli Enerji Arzı** başlığında yer verilmektedir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen *Sınırdaki Karbon Düzenlemesine tabi olabilecek öncelikli imalat sanayi sektörlerinde sera gazı salımının azaltılmasını desteklemek amacıyla ülkemiz yol haritası veya faaliyetlerinin belirlenmesi* hususunda da önemli ölçüde mesafe kat edilmiştir. Bu kapsamda özellikle, EBRD işbirliği ile yürütülmekte olan düşük karbonlu yol haritası projeleri, ilgili sektörlerde 2053 net sıfır hedefimiz doğrultusunda imalatta düşük karbonlu üretim yapısına geçiş için mevcut en iyi teknikler ve gelişmekte olan temiz üretim teknolojileri, destekleyici politika önlemleri ve finansman ihtiyacını ortaya koyacaktır.

Bu çerçevede, Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında oluşturulan Çelik, Alüminyum ve Çimento İhtisas Çalışma Gruplarında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda aşağıda özetlenen çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Çimento Sektörü: İhtisas Çalışma Grubu bünyesinde, AYM kapsamında Türkiye çimento sektörünün mevcut durumunun belirlenmesine yönelik ön teşhis çalışması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, EBRD'nin fonlayıcısı, PwC şirketinin ise yüklenicisi olduğu "Türkiye Çimento Sektörü için Düşük Karbonlu Yol Haritası" projesinin uygulamasına başlanmıştır. Bu kapsamda sektörde faaliyet gösteren firmalar ziyaret edilmiş, sektör temsilcisi Birlik ve ilgili Bakanlıklarla görüşmeler yapılarak projede kullanılacak olan veri paylaşımı gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde yaşanan deprem felaketi nedeniyle depremin sektörün gelecek projeksiyonlarına etkilerini çalışmak üzere Projeye ara takvim eklenmesine karar verilmiştir. Projenin 2023 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.

Çelik Sektörü: Sınırdaki Karbon Düzenlemesi kapsamında EBRD iş birliği ile "Türkiye Çelik Sektörü için Düşük Karbonlu Yol Haritası" projesinin uygulamasına 27 Nisan 2022 tarihinde başlanmıştır. Proje ile ülkemiz çelik üretim tesislerinin modernizasyon ihtiyaçları, çelik ürün haritasının oluşturulması ve ülkemizin 2030 ve 2053 yıllarına ilişkin sektörel projeksiyonunun ortaya konulması amaçlanmaktadır. Proje tamamlanmak üzere olup, nihai rapor 2023 yılının ilk yarısında kamuoyu ile paylaşılacaktır.

---

⁵ Dolaylı emisyonlar, mali yükümlülüklerin başlayacağı 2026 itibarıyla çimento ve gübre sektörlerinde emisyon hesaplamasına dahil edilecek, geçiş döneminde ise, doğrulanması gerekmede dahi, AB'ye ihraç edilen tüm SKDM ürünleri için dolaylı emisyonların da üçer aylık dönemlerle raporlanması gerekecektir.

Alüminyum Sektörü: EBRD ile “Sıfır Karbonlu Alüminyum Yol Haritası”nın oluşturulması projesine 18 Ekim 2022 tarihinde başlanmış olup, projenin 2023 Mayıs ayı itibari ile tamamlanması beklenmektedir.

Tablo 3: Çelik ve Alüminyum İÇG çalışmaları

Çelik sektörü ve alüminyum sektörü İÇG’ler kapsamında öne çıkan hususlar

Çelik Sektörü İhtisas Çalışma Grubunun geçtiğimiz yıl kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantılarında:

- çelik sektöründe Kapsam-1 emisyonların yanı sıra Kapsam-2 ve Kapsam-3 emisyonların da azaltılması gayesiyle düşük karbonlu üretime geçişe yönelik yol haritasının hazırlanması;
- sektörde hammadde tedarik güvenliği ve AB’nin dögüsel ekonomi politikaları çerçevesinde güncellemekte olduğu üçüncü ülkelere atık sevkiyatı kuralları çerçevesinde hurda çeliğe erişimde oluşabilecek darboğazlar, bu kapsamda yurt içi hurda arzının artırılması ve hurda tedarik güvenliğinin sağlanması amacıyla ilgili AB mevzuatına uyum hedefi de gözetilerek gerekli mevzuat güncellemelerinin ve teknik çalışmaların yapılması ihtiyacı;
- AKÇT STA’sı kapsamında sektörün yeşil dönüşümüne yönelik desteklerin hangi esaslarda sağlanabileceğine yönelik uzlaşma zemini oluşturulmasını teminen Avrupa Komisyonu nezdinde girişimlerin hızlandırılması; sektörde düşük karbonlu üretim yapısına geçişte finansmana erişim ve AB fonları dahil uluslararası finansal kaynaklardan yararlanma ihtiyacı;
- Avrupa’da rekabet gücünün sürdürülebilmesi amacıyla ulusal Emisyon Ticaret Sistemi’nin hayata geçirilmesinin önemi;
- karbon ayak izi hesaplama, ölçme ve doğrulama süreçleri hakkında bir örnek üzerinden sektörün bilgilendirilmesi ve SKDM kapsamında emisyon doğrulama ve belgelendirme yapacak kuruluşlara TÜRKAK tarafından akreditasyon belgesi verilebilmesinin önemi;
- elektrikli ark ocaklarının çelik üretimimizdeki ağırlığı dikkate alınarak ülkemizde elektrik üretimindeki emisyon faktörünü düşürecek yenilenebilir enerji kullanımının artırılması, yeşil hidrojen üretiminde ülkemizde yapılmakta olan Ar-Ge çalışmalarından örnekler gibi konu başlıkları öne çıkmıştır.

Diğer taraftan, **Alüminyum Sektörü İhtisas Çalışma Grubu** toplantılarında:

- sektörün düşük karbonlu üretime geçişine yönelik yol haritasının hazırlanmasının önemi;
- birincil alüminyum üretiminde ton başına sera gazı salımı 17 ton iken geri dönüşümle elde edilen ikincil alüminyumda ton başına alüminyum üretiminde karbon salınımının 0,5 ton olduğu dikkate alınarak ülkemizde hurda hazırlama ve geri dönüşüm kapasitesinin geliştirilmesinin gerekliliği;

- sektörde optimizasyon, enerji girdisi, verimlilik ve atık yönetimi başta olmak üzere birincil alüminyum üretiminde karbon ayak izinin azaltılması, ikincil alüminyum üretiminde hurda ayıklama ve verimlilik artışı, yarı mamul işlemede enerji verimliliği ve alüminyum parça dökümünde verimlilik artışı sağlanması ihtiyacı;
- özellikle hurdadan üretim kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla sektörler arasında, bir sektör atığının başka bir sektör tarafından hammadde olarak kullanılmasına imkân sağlayacak “endüstriyel simbiyoz” hususunun çalışılmasının gerekliliği;
- verimlilik artışı sağlanmasında dijitalleşmenin rolü;
- tesislerde yürütülmesi gereken işletme verimliliği ve proses verimliliği çalışmalarının devlet tarafından yeşil dönüşüm kriterleri temelinde teşvik edilmesinin önemi;
- Avrupa’da rekabet gücünün sürdürülebilmesi amacıyla ulusal Emisyon Ticaret Sistemi’nin hayata geçirilmesinin önemi;
- karbon ayak izi hesaplama, ölçme ve doğrulama süreçleri hakkında bir örnek üzerinden sektörün bilgilendirilmesi ve SKDM kapsamında emisyon doğrulama ve belgelendirme yapacak kuruluşlara TÜRKAK tarafından akreditasyon belgesi verilebilmesinin önemi gibi konu başlıkları öne çıkmıştır.

İÇG çalışmalarında ayrıca hurda metal atığının hammadde olarak ele alınarak özel bir platformda çalışılmasının faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Gübre Sektörü: Sınırdaki karbon düzenlemesine tabi olacak öncelikli sektörlerden olan gübre sektöründe sera gazı salımının azaltılmasını desteklemek amacıyla ülkemiz yol haritasının belirlenmesine yönelik proje hazırlık çalışmaları devam etmekte olup, projenin fonlayıcısı olarak EBRD ile anlaşmaya varılmıştır. Proje halihazırda ihale aşamasında olup, EBRD’nin proje takvimine göre 2023’ün ilk yarısında başlatılması planlanmaktadır.

Yukarıdaki hususlara ilaveten, yeşil dönüşüm için **teknolojik altyapının güçlendirilmesi** de öncelik taşımaktadır. Türkiye’nin katma değeri yüksek, çevreyle uyumlu ürün üretimine katkı sağlayacak olan yeşil teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla, AR-GE ve inovasyon odaklı bir yaklaşımın geliştirilmesi kaçınılmazdır. Bu süreçte, üniversiteler, kamu araştırma merkez ve enstitüleri, potansiyel üretici ve teknoloji geliştirici şirketlerin ve kamu kurumlarının bir araya getirilerek bir sinerji yaratılması önem teşkil etmektedir.

Bu amaçla, Yeşil Mutabakat Eylem Planı çerçevesinde, **AYM’ye uyum ve yeşil üretimi destekleyecek, ön plana çıkan teknolojilerin ihtiyaç analizi ile belirlenmesi ve tespit edilen teknolojilerin geliştirilmesine/yaygınlaştırılmasına/transferine yönelik çalışmaların yapılması** kapsamında, TÜBİTAK tarafından “Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası” (TYH) çalışmaları yürütülmektedir. Bahse konu çalışmalar hakkında daha detaylı bilgiye “Yeşil ve Döngüsel bir Ekonomi” başlığı altında yer verilmiştir.

2.2. Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi

Ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırılması, kısıtlı kaynakların verimli kullanılması ile sürdürülebilir bir büyüme ve istihdam ortamı tesis edilmesinin yanı sıra, iklim değişikliği hedeflerine ulaşılması ve biyoçeşitlilik kaybının önlenmesi amacıyla döngüsel ekonomiye geçiş önemli bir yol haritası niteliğindedir.

Hammadde temininden, üretime, tüketim ve üretim sonrası süreçlere kadar ürünün yaşam döngüsünün tamamında yeni bir yaklaşım getiren bu yeni ekonomik model ile Satın Al - Kullan - Çöpe At şeklindeki doğrusal ekonomi modelinden vazgeçerek, Yeniden Kullan-Tamir Et- Dönüştür anlayışının yerleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Döngüsel ekonominin iklim değişikliği ile mücadele ederken, atıkların azaltılması, yenilikçiliğin artırılması ve yeni istihdam olanakları yaratmak yoluyla küresel ekonomiye önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir. Döngüsel ekonomiye geçişin 2030 yılına kadar 6 milyon yeni istihdam yaratabileceği ve küresel ekonomiye 4,5 trilyon ABD Dolarına varan katkı sağlayabileceğine dair çalışmalar bulunmaktadır.

Bu itibarla, AB tarafından 11 Mart 2020 tarihinde “Döngüsel Ekonomi Eylem Planı” açıklanarak, ekonominin genelinde ürünün yaşam zincirinin her aşamasında döngüsel bir yaklaşımın benimsenmesi hedeflenmiştir. Söz konusu döngüsel dönüşüm için kaynak yoğun, sera gazı ve atık salınımına en çok katkı sağlayan **elektronik ve bilişim teknolojileri, bataryalar/piller, ambalaj, plastikler, tekstil, yapı ve inşaat, gıda, su ve besinler** öncelikli sektörler/ürün grupları olarak belirlenmiştir.

Gümrük Birliği kapsamında ülkemizce uyum sağlanan ürün mevzuatında önemli değişiklikler getirecek olan ve 30 Mart 2022 tarihinde açıklanan **Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi**⁶ ile gıda, yem ve medikal ürünler haricinde tüm ürün grupları için sürdürülebilirliğin bir norm olarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede açıklanan **Yeni Eko-Tasarım Tüzüğü Taslağı**⁷ ile AB piyasasına arz edilecek ürünlerin hammadde tedarikinden, üretim, tüketim ve atık aşamasına kadar daha dayanıklı, karbon ve çevresel ayak izi düşük, geri dönüştürülebilir olmasına yönelik AB düzeyinde ortak kurallar belirlenmesi, hem tüketicileri daha yeşil ürünlere yönlendirmek hem geri dönüştürülme imkanlarını artırmak amacıyla ürüne eşlik edecek “dijital ürün pasaportları” geliştirilmesi, zorunlu yeşil kamu alımları kriterleri getirilmesi amaçlanmıştır.

---

⁶ Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi ile ilgili bilgi için: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12567-Sustainable-products-initiative_en

⁷ Yeni Eko-Tasarım Tüzüğü Taslağı'na ilişkin bilgi için: https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/sustainable-products/ecodesign-sustainable-products_en

Bu kapsamda, AB pazarına arz edilen ürünlere ilişkin sadece enerji güvenliği değil döngüsellik ve karbon ayak izinin azaltılmasına yönelik asgari kriterler belirlenmesi ve AB'nin bu alanda küresel ölçekte kural koyucu olmasını amaçlayan mevzuatın ilk aşamada uygulanabileceği sektörlerin/ürünlerin **tekstil, mobilya, yatak, lastik, deterjan, boya, mineral yağ, demir-çelik ve alüminyum** olması öngörülmekte olup, ürün bazında geliştirilecek eko-tasarım kuralları için Komisyonun 2026 yılına kadar 33 ayrı Tüzük ve bunlarla bağlantılı pek çok uygulama mevzuatı taslağını açıklaması beklenmektedir.

Bu çerçevede, AB tarafından Eko-Tasarım Tüzüğü Taslağı ile birlikte açıklanan **Sürdürülebilir ve Döngüsel Tekstil için AB stratejisi**⁸ ile 2030 yılı itibariyle AB pazarına sunulacak tüm tekstil ürünlerinin uzun ömürlü ve geri dönüştürülebilir olması, çevreye zararlı kimyasal içermemesi, sosyal haklara ve çevreye hanel getirmeden üretilmesine dair somut eylemler belirlenmiştir.

AB'nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planı kapsamında öncelikli ürün gruplarından olan ve esasen Eko-Tasarım Tüzük taslağında belirlenen sürdürülebilirlik ilkelerine paralel değişiklikler içeren **batarya, yapı malzemeleri, ambalaj ve ambalaj atıklarına** ilişkin mevzuat taslakları da yayımlanmış olup, söz konusu ürün grupları için de tasarımından atık haline gelene kadar yaşam döngüsünün tamamını ilgilendirecek zorunlu gereklilikler ve sürdürülebilirlik kriterlerinin genel çerçevesi belirlenmiştir.

Öncelikli olarak ele alınarak 10 Aralık 2020 tarihinde açıklanmış olan **Batarya Mevzuat Taslağında**⁹ sürdürülebilir ürün inisiyatifinin temel prensipleri doğrultusunda, 2027 yılında AB pazarında satılabilecek bataryalar için karbon üst sınırı belirlenmesi, bataryaların hammaddelerinde belirli miktarda geri dönüştürülmüş içerik barındırması zorunluluğu getirilmesi, bataryaların içeriği, geri dönüşüm koşulları gibi detaylı bilgilerin yer alacağı Dijital Batarya Pasaportu uygulamasına geçilmesi öngörülmektedir. Komisyon'un AB piyasasına arz edilecek bataryalara yönelik olarak 2027 yılında azami bir karbon ayak izi limiti belirlemesinin hedeflenmesi de ürünlerin karbon içeriğinin sadece Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması ile değil ürünlere ilişkin teknik mevzuatlar aracılığıyla da sınırlandırılmasının hedeflenmesi bakımından dikkat çekicidir.

Ayrıca, tüketicilerin bilgilendirilmesi ile sürdürülebilirlikle ilgili yanlış bilgilerin engellenmesi ve doğru bilgiye erişimin kolaylaştırılması amacıyla **'yeşil aklama'**ya karşı kurallar getirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, **Tüketici Hakları Direktifi**¹⁰ ve **Haksız**

---

⁸Sürdürülebilir ve Döngüsel Tekstil için AB stratejisi: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12822-EU-strategy-for-sustainable-textiles_en

⁹ Batarya Mevzuat Taslağı: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020PC0798>

¹⁰ Tüketici Hakları Direktifi'ne ilişkin bilgi için: https://commission.europa.eu/law/law-topic/consumer-protection-law/consumer-contract-law/consumer-rights-directive_en

Rekabet Direktifinin¹¹ gözden geçirilmesi teklif edilmiş, firmaların yeşil iddialarının doğrulanmasına yönelik **Yeşil Beyanlar Direktif¹² taslağı** açıklanmıştır.

AB piyasasına arz edilecek ürünlere ilişkin düzenlemelerin yanı sıra, **Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü (Due Diligence) Direktif Taslağı¹³** ile, AB’de faaliyet gösteren belli büyüklükteki firmalara özen yükümlülüğünü şirket politikalarına entegre etme, faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini tespit etme, potansiyel olumsuz etkileri önleme ve azaltma, mevcut olumsuz etkileri ortadan kaldırma ve bunları raporlama zorunluğu getirilmesi, özen yükümlülüğünün kendilerinin ve iştiraklerinin faaliyetlerinin yanı sıra değer zincirlerine de uygulanması öngörülmektedir. Halihazırda Fransa, Almanya gibi ülkelerde uygulanan benzer düzenlemelerin de, Direktifin yürürlüğe girişinin ardından, AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi gerekecektir.

Son dönemde açıklanan **AB Atık Sevkiyatı Tüzüğü Taslağı¹⁴** ile demir-çelik sanayiinin önemli bir girdisi olan metal hurda başta olmak üzere alüminyum, plastik, kağıt, tekstil atıklarının AB’den ihracatını, varış ülkesinde atığın AB’ye eş düzeyde işlenmesi/yönetilmesi koşuluna bağlanmakta, atık ihracatının ani artışı ya da çevresel ve/veya sosyal hakların ihlaline ilişkin şikayet gibi durumlarda yürütülecek incelemeler neticesinde kısıtlanmasına imkan verecek düzenlemeler üzerinde çalışılmaktadır.

Bu gelişmelerde, AB’deki üretici endüstrilerin hammadde niteliğindeki söz konusu atıkların AB içerisinde değerlendirilmesi ve rekabet gücünü artırma taleplerinin etkili olduğu görülmektedir. Ülkemizin, sanayide girdi olarak kullanılan söz konusu hammaddelerin önemli bir kısmını AB’den temin ettiği düşünüldüğünde, ülkemiz içerisinde atık yönetimine ilişkin kuralların AB mevzuatı ile uyumlaştırılması, sektörlerimizin hammadde temininin güvenliğine yönelik çalışmalar yürütülmesi, atık yönetimi ve geri dönüşüm kapasitesinin geliştirilmesi öncelik arz etmektedir.

Bu hususlar ışığında, Eylem Planının **“Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi”** başlığı altında ülkemizce hayata geçirilecek eylemlerin, AB’nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planı kapsamında uygulamaya konulacak politikalar ile uyumlu olması, böylece AB’nin hayata geçireceği değişikliklerin ülkemiz üzerindeki muhtemel etkilerine yönelik hazırlıklı olunması hedeflenmektedir. Özellikle özel sektörün sağlıklı bir şekilde ekonomide değer yaratabilmesi ve döngüsel ekonomi paketini hayata geçiren AB üye ülkeleriyle uzun vadede ticari ilişkilerin sekteye uğramadan devam edebilmesi ve rekabetçiliğini

---

¹¹ Haksız Rekabet Direktifi’ne ilişkin bilgi için: https://commission.europa.eu/law/law-topic/consumer-protection-law/unfair-commercial-practices-law/unfair-commercial-practices-directive_en

¹² Yeşil Beyanlar Direktif taslağı: [EUR-Lex - 52023PC0166 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0166)

¹³ Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü (Due Diligence) Direktif Taslağı için <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071> Ayrıca bkz-Bu Raporun Adil Geçiş başlığı

¹⁴ AB Atık Sevkiyatı Tüzüğü Taslağı için https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-new-regulation-waste-shipments_en

koruyabilmesi amacıyla döngüsel ekonomiyi destekleyen mevzuatın uyumlaştırılması öncelik arz etmektedir.

Bu bağlamda, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca döngüsel ekonomiye geçişe yönelik kilit paydaşların mevcut durumunu, boşlukları, ihtiyaçları ve olası çözümleri belirlemek ve ulusal ve sektörel döngüsellüğün sistematik olarak hesaplanması için mevcut veri altyapısını toplamak üzere bir pazar araştırması çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile **öncelikli sektörler belirlenmiş, belirlenen sektörlerle yönelik detaylı etki ve ihtiyaç analizi çalışmalarına başlanmıştır** olup, ilgili raporlamanın 2023 yılının 3. çeyreğinde tamamlanması öngörülmektedir.

Ayrıca, öncelikli sektörlerin belirlenerek ihtiyaçlarının tespit edilmesi amacıyla “**Türkiye’de Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi (DEEP)**” isimli IPA II Dönemi projesi kapsamında **Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı hazırlanması** çalışmaları başlatılmıştır. Proje kapsamında, Türkiye genelinde, daha verimli kaynak ve atık yönetimine katkıda bulunan döngüsel ekonomiye geçişin teşvik edilmesi; AB Döngüsel Ekonomi Modeli doğrultusunda Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçişte kurumsal ve teknik kapasitesinin güçlendirilmesi; ülkemiz şartlarına uygun kapsamlı bir Ulusal Strateji ve Eylem Planı'nın hazırlanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, “Genel Değerlendirme Raporu”nun hazırlanmasını müteakip Eylem Planı özelinde çalışmaların hız kazanması ve Eylem Planının 2023 yılının son çeyreğinde tamamlanması öngörülmektedir.

Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi kapsamındaki mevzuat değişiklikleri ve sürdürülebilirlik kriterleri temelinde hazırlanan diğer mevzuat tasarılarının, pek çok sektörde dönüştürücü yansımaları olacaktır. Döngüsel ekonomiye geçiş hedefleri kapsamında getirilecek kapsamlı mevzuat değişiklikleri, ürünlerin pazara giriş koşullarını değiştirdiği ölçüde Gümrük Birliği'nin işleyişini de etkileyecektir. Bu nedenle sürecin, Gümrük Birliği kapsamında malların serbest dolaşımı ilkesine hanel gelmemesini teminen, teknik mevzuat uyumlaştırması boyutuyla yakından takip edilmesi ve piyasaya arz edilecek ürünler için sürdürülebilirlik normları belirleyecek söz konusu mevzuatlara tam uyum sağlanması önem arz etmektedir. Bu alanda ülkemizce uyuma yönelik atılacak adımlar, AB başta olmak üzere dünyada gerçekleşen dönüşüm neticesinde ürünlerin çevresel anlamda karşılaması gereken standartların ve kriterlerin yerine getirilebilmesi ve ticarete rekabetçiliğimizin sürdürülebilmesini sağlayacaktır.

Öte yandan, AB'nin sürdürülebilir ürün inisiyatifi kapsamında önümüzdeki dönemde hemen hemen her ürün grubunda çıkarması öngörülen mevzuatların ürünlerin içeriğinden, üretim süreçlerine, tüketim politikalarına kadar birden fazla Bakanlığın görev alanında yer alan konularda yeni düzenlemeler getireceği görülmektedir. Bu doğrultuda, Gümrük Birliği kapsamında malların serbest dolaşımına hanel getirilmemesi ve ülkemizin Gümrük Birliği kapsamı kazanılmış haklarını kaybetmemesi adına, önümüzdeki dönemde AB tarafından hayata geçirilecek yasal çerçeveye vakit

kaybetmeksizin ülkemizde uyum sağlanması amacıyla, Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda **Sürdürülebilir Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuat Uyumu Çalışma Grubu** tesis edilmiştir.

Bu kapsamda, ürün gruplarıyla ilgili alt çalışma grupları kurulmasına, öncelikli olarak da **“Eko-Tasarım”** konusunda çalışmak üzere bir alt çalışma grubu kurulmasına karar verilmiştir. Eko-Tasarım Alt Çalışma Grubunun faaliyetleri çerçevesinde mezkûr Taslağın Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uyumlaştırılması hususunda mutabık kalınmıştır. Bu doğrultuda, söz konusu Bakanlık tarafından uyum çalışmalarına başlanmıştır.

Buna ilaveten, Sürdürülebilir Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuat Uyumu İÇG çalışmaları çerçevesinde AB Batarya Mevzuat Taslağı kapsamında ülkemizde gerçekleştirilecek uyumlaştırma çalışmalarının, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Uyum çalışmalarının takibi ise bahse konu İÇG kapsamında oluşturulan **Piller (Bataryalar) ve Atık Pillere** İlişkin Alt Çalışma Grubu altında takip edilecektir.

Diğer taraftan, **tüketici koruma mevzuatımızın yeşil dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uygun bir şekilde güncellenmesi** amacıyla “Sürdürülebilir Nihai Tüketim İhtisas Çalışma Grubu” altında çalışmalara başlanmıştır.

Bu kapsamda, **‘yeşil aklama’nın engellenmesi** ve tüketicilere sunulan mal ve hizmetlerin satış ve tanıtımlarında, tüketicilerin çevreye ilişkin hassasiyetlerinin istismar edilmemesi, mal ve hizmetlerin doğaya zararsız ve doğal yaşamı koruyucu olduğu yönünde yanıltıcı iddiaların engellenmesi amacıyla çalışmalar başlatılmıştır. Bu çerçevede, reklam verenler, reklam ajansları, mecra kuruluşları tarafından gerçekleştirilen ticari reklam ve ticari uygulamalarda yer verilen çevreye ilişkin beyan ve görsellerin ilgili mevzuata uyumlu olmaları konusunda reklamcılık ile ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşlara yol göstermek üzere, Reklam Kurulu'nun 13.12.2022 tarihli ve 328 sayılı toplantısında ilke kararı olarak kabul edilen “Çevreye İlişkin Beyanlar İçeren Reklamlar Hakkında Kılavuz” yayımlanmıştır¹⁵.

Öte yandan, ülkemiz sanayiinin yeşil dönüşümünün geliştirilmesi bakımından, Yeşil OSB’ler ve Yeşil Endüstri Bölgeleri endüstriyel simbiyozun sağlanması ve yeşil rekabetçiliğin artırılması için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu çerçevede, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen **Yeşil OSB’lerin ve Yeşil Endüstri Bölgelerinin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalarda son aşamaya gelmiş olup**, 2022 yılı Aralık ayı sonu itibariyle Yeşil OSB Sertifikasyon Sisteminin ilk adımı olan, ön kriterlere yönelik başvuruların alınması için teknik çalışmalar tamamlanmış ve 30 Aralık 2022 tarihinde başvurular MEYDİP (Mekânsal Yönetim ve Dijitalleşme Projesi) sistemi üzerinden

¹⁵ <https://tuketici.ticaret.gov.tr/duyurular/cevreye-iliskin-beyanlar-iceren-reklamlar-hakkinda-kilavuz>

alınmaya başlamıştır. Sertifikasyon sisteminin ikinci adımı olan performans göstergelerine yönelik olarak ise Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) gerekli çalışmaları tamamlayarak, 2023 yılı ilk yarısında başvuruların alınması planlanmaktadır. Bu anlamda, ilk yapım işi ihalesi olarak 28 Aralık 2022 tarihinde İzmir Bağyurdu OSB Arazi GES ve Elektrikli Şarj İstasyonu Kurulumu yapım işi ihalesine çıkmıştır.

Dünya Bankası Grubu ile 26 Şubat 2021 tarihinde imzalanan Kredi Anlaşması kapsamında başlatılan, Dünya Bankası Finansmanlı 250,3 Milyon Avro bütçeli Türkiye Organize Sanayi Bölgeleri Projesi kapsamında, mümkün olduğunca yeşil çözümler kullanarak OSB temel altyapı yatırımlarının desteklenmesi (yol, su, yağmur suyu, kanalizasyon hatları, telekomünikasyon ve internet ağları; doğal gaz ağları; enerji hatları; OSB binaları; atık su arıtma tesisleri; çevre laboratuvarları ve lojistik tesisler); OSB'de yeşil altyapı yatırımlarının desteklenmesi (gelişmiş altyapı yatırımları, yenilenebilir kaynaklardan enerji tedarikine yapılan yatırımları; LED sokak aydınlatması; gelişmiş atık su arıtımı; idari binaların geliştirilmiş enerji verimliliği; ve üretim girdileri için atık malzemelerin geri dönüştürülmesi ve/veya yeniden kullanılması) ve OSB inovasyon merkezleri yatırımlarının desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Yeşil dönüşüm için teknolojik altyapının da güçlendirilmesi öncelik taşımaktadır. Türkiye'nin katma değeri yüksek, çevreyle uyumlu ürün üretimine katkı sağlayacak olan yeşil teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla, AR-GE ve inovasyon odaklı bir yaklaşımın geliştirilmesi kaçınılmazdır. AYM'ye uyum ve yeşil üretimi destekleyecek teknolojilerin sektörel ihtiyaç analizi ile belirlenmesi ve tespit edilen teknolojilerin geliştirilmesine/yaygınlaştırılmasına/transferine yönelik çalışmaların yapılması kapsamında, TÜBİTAK ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda, tüm ilgili Kurumlar, potansiyel üretici ve teknoloji geliştirici şirketler ve üniversitelerin yer aldığı Teknolojik Dönüşüm İhtisas Çalışma Grubu ile işbirliği içerisinde, **"Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası"** (TYH) hazırlık çalışmaları yürütülmektedir.

Tablo 4: Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası Hazırlık Çalışmaları

Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası Hazırlık Çalışmaları
<p>Teknoloji Yol Haritası çalışmasının ilk aşamasında ülkemiz ekonomisi için kritik olan, sektörlere temel girdiler sağlayan ve karbon emisyonu açısından ön plana çıkan, üretim zincirlerinin ilk aşamalarındaki Demir-Çelik, Alüminyum, Çimento, Kimyasallar, Plastik ve Gübre sektörleri olmak üzere 6 pilot sektör önerisi belirlenmiştir.</p> <p>Yeşil Büyüme TYH çalışmasının 2. aşamasında, "Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum için Sektörel İhtiyaçların Belirlenmesi ve bu İhtiyaçlara Yönelik Teknolojik Çözümlerin Tanımlanması" çalışması yürütülmüştür. Bu aşamada, Sektör Odak Grupları oluşturulmuştur. Sektör Odak Grup Çalışmaları ile ürün yaşam döngüsü yaklaşımıyla pilot sektörlerin her birinin kendine has proses, girdi ve çıktıları doğrultusunda,</p>

işletmelerin küresel ısınmayı sınırlandıran bir senaryo ile uyumlu faaliyet göstermelerinin önünde engel teşkil eden temel teknolojik ihtiyaçlar ve çözüm önerileri belirlenmiştir. Her sektördeki “Mevcut En İyi Teknikler – Best Available Techniques (BAT)” referans dokümanlarından girdiler konsolide edilerek pilot sektörlerdeki teknolojik ihtiyaçlar ve çözümler taslak olarak hazırlanmıştır.

Yeşil Büyüme TYH çalışmasının 3. aşamasında, Teknolojik İhtiyaç ve Çözümlerin Doğrulanması ve Zenginleştirilmesi çalışmaları yapılmıştır. Proses-Girdi-Çıktı ve İhtiyaç-Çözüm matrisi üzerinden alınan katkılar konsolide edilerek Taslak Ar-Ge ve Yenilik Konuları hazırlanmıştır.

Yeşil Büyüme TYH çalışmasının 4. aşamasında Yol Haritasının Oluşturulması çalışmaları yürütülmüştür. Her pilot sektör için Sektör Odak Grupları sektör temsilcileri ve akademisyenlerin yer aldığı Danışma Grupları oluşturulmuştur.

Danışma Grubu Toplantıları ile nihai teknolojik ihtiyaçların ve çözümlere odaklanan Ar-Ge ve Yenilik konularının belirlenmesini müteakip, bu konularda daha önce desteklenen Ar-Ge ve Yenilik projelerinde gelinen teknolojik hazırlık seviyeleri, teknoloji geliştiren kuruluşlar, konunun teknik açıklamaları, dünyadaki başarılı örnekler ve ülkemizdeki girişimler hazırlanmıştır. Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası Çalışmalarının 2023 yılı ilk yarısında nihai haline getirilmesi planlanmaktadır.

Bununla birlikte, TÜBİTAK 1512-Teknogirişim Sermayesi Desteği Programı (Bireysel Genç Girişim-BiGG) ile 2018 yılından bu yana büyük çoğunluğu Avrupa Yeşil Mutabakata uyum kapsamındaki ihtiyaçlara çözüm oluşturan aşağıdaki öncelikli Ar-Ge ve yenilik konularına odaklanan projeler kabul edilmektedir. Destek programları çerçevesinde Yeşil Mutabakat önceliklendirilmekte olup, 1501, 1505, 1507 ve 1707 çağrılarında Yeşil Mutabakat için ek puan uygulamasına geçilmiştir. 1707 kodlu Sipariş Ar-Ge Destek Programı da teknolojiye ihtiyaç duyan firmalar ile teknolojiyi geliştiren KOBİ’ler buluşturmaktadır.

Ayrıca, ülkemizde üretilen ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerinin değer zincirinin tüm aşamalarında (yaşam döngüsünde) bütüncül ve somut olarak değerlendirilebilmesi için **ülkemizde Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi çalışmalarının yaygınlaştırılması çalışmaları yürütülmektedir.** Bu amaçla, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca TURventory Veri Tabanı Yönetim Sistemi (VTYS) işletimi ile web portal için Ağustos 2022-Şubat 2023 dönemini kapsayan hizmet alımı sözleşmesi yapılmış, TURventory web sitesi tasarımı iyileştirilmiştir. UYDD Veri Tabanının belirlenecek ürün gruplarına ilişkin veri setleriyle genişletilmesi ve geliştirilen veri setlerini içeren UYDD Veri Tabanının yönetiminin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için değerlendirmeler devam etmekte olup, potansiyel paydaşlar ile görüşmeler gerçekleştirilmektedir.

Diğer taraftan, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından da, DEEP projesi kapsamında Plastiklerin Yaşam Döngüsü Analizinin yapılması ve döngüsel ekonomide izlemeyi desteklemek için Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi yapılmasına ilişkin bir eğitim programı düzenlenmesi öngörülmektedir.

<https://labs.sanayi.gov.tr/> internet adresinden Türkiye'deki kamu ve yükseköğretim laboratuvar/ araştırma altyapılarının test, cihaz, ürün ve iletişim bilgilerine erişim sağlanması ve yapılacak Ar-Ge çalışmaları için faydalanılması mümkün hale getirilmiştir.

Bunlara ilaveten, Yeşil Mutabakat Eylem Planında, **gerek sürdürülebilir tüketim ve üretim gerek entegre kirlilik önleme ve kontrolü içeren endüstriyel emisyonların yönetimine yönelik eylemler** belirlenmiş olup, bu bağlamda AB tarafından 5 Nisan 2022 tarihinde açıklanan sıfır kirlilik eylem planının da önemli bir altlığı olan ve çevresel kirliliğin kaynağında en iyi teknolojilerle yönetimine yönelik hususları içeren Endüstriyel Emisyonlar Direktifi Revizyonu Taslağına¹⁶ yönelik gelişmeler yakından takip edilmektedir. Endüstriyel Emisyonlar Direktifi ile; büyük sanayi tesislerinde kirliliğin kaynağında önlenmesi ve azaltılması amacıyla, su ve hava emisyonlarına sıkı izin koşulları getirilmesi, sürdürülebilir ve temiz teknolojilere yatırım yapılması, Mevcut En İyi Tekniklere (MET) uygun üretim yapılarak, enerji, su ve kaynak kullanımında verimlilik ve yeniden kullanım sağlanırken, daha güvenli, daha az veya toksik olmayan kimyasalların kullanıldığı üretim süreçlerinin benimsenmesi amaçlanmıştır.

Bu çerçevede, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca uzun yıllardır **sanayide yeşil dönüşüm** kapsamında yer alan; enerji, demir-çelik, alüminyum, kimya, mineral, otomotiv, tekstil, gıda, gübre, çimento ve atık yönetimi sektörlerinin kaynak verimli temiz üretim teknolojilerine uyum durumlarını ve ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan bir çok eylemin çalışmalarının yürütüldüğü, 2020 yılında başlayan ve 2023 yılında tamamlanması planlanan **Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Kapsamında Türkiye'nin Endüstriyel Emisyon Stratejisinin Belirlenmesi Projesi** (DIES) kapsamında, mineral ve kimya endüstrisi özelinde sektörel çalışmalar yürütülmekte, çalışma yapılmayan sektörler için genel bir yaklaşım getirilerek «Ulusal Eylem Planı»nın yanı sıra «MET Referans Dokümanları» ve «Sektörel MET Sonuç Belgeleri», uyum tarihini de içerecek şekilde mevzuat ve Yeşil Dönüşüm Belgesi Yazılımı hazırlanmaktadır.

---

¹⁶ ¹⁶ Endüstriyel Emisyon Direktifi Revizyonu Taslağı için:

https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-revision-industrial-emissions-directive_en

Tablo 5: Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi

Sanayide Yeşil Dönüşüm

Sanayide kirletmeden üretmenin mümkün olduğu vizyonu doğrultusunda, mevcut en iyi tekniklerin kullanımıyla endüstriyel emisyonların kaynağında azaltılmasına yönelik çalışmalarla "**Sanayide Yeşil Dönüşüm**" çerçevesinde temiz ve çevre dostu üretimin yaygınlaştırılması ve çevresel iyileşmeyle birlikte Türk sanayisinin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

En İyi Tekniklerle Endüstriyel Emisyonların Yönetimi Yönetmeliği taslağı hazırlanmış olup, 2023 yılı içerisinde mevzuata kazandırılması planlanmaktadır. Bu kapsamda, enerji ve kaynak verimliliğini, hava, su ve toprak için sıfır kirlilik prensibini gösteren ve faaliyetlerini bu hassasiyette yürüten tesislere çevresel sürdürülebilir üretimin göstergesi olarak "**Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi**" düzenlenecektir.

Çevreci bir yaklaşımla faaliyetlerini yürüttüklerine dair bu belgeyi alan tesislerin, çevresel taksonomi kriterlerini karşılayarak, çevre yatırım fonlarından ve yeşil finansman imkânlarından faydalanmaları için önemli adımlar atılmış olacaktır. Bu kapsamda oluşturulacak çerçeve mevzuat ile sanayicimizin uluslararası pazarda daha etkin olmasını sağlayacak ve kredi ve hibelere erişimini kolaylaştıracak "**Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi**" 2023 yılı içerisinde sanayicilerimize verilmeye başlanacaktır.

Sanayi sektörlerinde MET'lerin uygulanması yoluyla temiz üretimin yaygınlaştırılması, getireceği çevresel faydaların yanı sıra kaynak verimliliği ve küresel rekabet konularında da ülke sanayisine olumlu etkiler sağlayacaktır.

Bu doğrultuda, "Hava, Su ve Toprak için Sıfır Kirlilik" eylemi çerçevesinde; Sanayide Yeşil Dönüşüm Stratejisi Belgesi ile en iyi teknik ve teknolojiler ile temiz üretimi hedefleyen, geçiş takvimi ve tüm çevresel ortamlara yönelik ulusal politikaları kapsayan bir eylem planı hazırlanacaktır.

Bu gelişmelerin devamında, AB'nin 2030 yılına kadar çevre politikası için yasal olarak üzerinde anlaşmaya varılan ortak gündemi ile de uyumlu bir şekilde 2 Mayıs 2022 tarihinde yürürlüğe giren 8. Çevre Eylem Programı kapsamında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca aşağıda açıklanan hedefler çerçevesinde çalışmalar yürütülmektedir:

- 2030 sera gazı emisyon azaltım hedefinin karşılanması ve 2050 yılına kadar iklim-nötr düzene geçişin gerçekleştirilmesi;
- İklim değişikliğine yönelik adaptasyon kapasitesi ve direnç gücünün artırılması ile kırılganlığın azaltılması;

- Hava, su ve toprakta sıfır kirlilik hedefinin gerçekleştirilmesi ile vatandaşların sağlık ve refahının korunması;
- Yenileyici büyüme modeline geçişin sağlanması, ekonomik büyümenin kaynak kullanımı ve çevresel bozulmadan ayrıştırılması, dögüsel ekonomiye geçişin hızlandırılması;
- Doğal sermayenin güçlendirilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, muhafaza edilmesi ve güçlendirilmesi;
- Üretim ve tüketim faaliyetlerinin çevre ve iklim üzerindeki baskısının azaltılması (özellikle enerji, endüstri, altyapı ve inşaat ile ulaşım ve gıda sektöründe).

Bununla birlikte, yeşil bir ekonomi için önem arz eden **zararlı kimyasalların kullanımının sınırlanması** amacıyla, “AB Sürdürülebilirlik için Kimyasallar Stratejisi” kapsamında, **AB’nin kimyasallar mevzuatındaki değişikliklerin takibi ve uyum çalışmalarının sürdürülmesi** hedeflenmektedir. Bu başlık altında ayrıca, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca, kimyasallar yönetimi eylem planının hazırlanması ve endokrin bozucu kimyasalların azaltılmasına yönelik önemli bir aşama olan takip çalışmalarının yaygınlaştırılması öngörülmektedir.

Bu çerçevede, ülkemizde sucul çevre için risk teşkil eden **endokrin bozucu kimyasallarla ilgili olarak “Endokrin Bozucu Kimyasallar ve Arıtma Teknolojilerinin Araştırılması Projesi”** yürütülmüştür. Söz konusu proje kapsamında su kaynaklarında tespit edilen endokrin bozucu kimyasallar ile Avrupa Birliği İçme Suyu Direktifine ilave edilen endokrin bozucu kimyasallar yeni başlatılacak “İçme Suyu Kaynaklarının ve Arıtma Tesislerinin Değerlendirilmesi Faz 2 Projesi” kapsamında içme suyu kaynaklarında izlenecek olup, ihale aşamasında olan projenin 2024 yılında tamamlanması öngörülmektedir. Proje sonuçları doğrultusunda içme suyu kaynaklarında tespit edilecek endokrin bozucu kimyasalların, yönetmelik ekindeki parametrelere eklenmesi ve 2024 yılının son çeyreğinde yönetmelik revizyonu yapılması planlanmaktadır.

Ülkemizde su kirliliğinin önlenmesi ve su tüketiminin azaltılmasına yönelik çalışmaların başında, sürdürülebilir üretim ve tüketim ilkeleri doğrultusunda dögüsel ekonominin en önemli araçlarından bir tanesi olan **temiz üretim ilkelerinin uygulanması** gelmektedir. Temiz üretim uygulamaları ile endüstriyel tesisler mevcut en iyi tekniklerin (MET) kullanılmasına yönlendirilmekte ve böylece su tüketiminin azaltılmasının yanı sıra su ve hava kirliliğinin önlenmesi, enerjinin verimli kullanılması ve atığın en aza indirilmesi sağlanmaktadır.

Bu bağlamda, **tekstil ve deri sektörlerinde dögüsel ekonominin geliştirilmesini sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilmesi** öngörülmektedir.

Bu çerçevede, 14.12.2011 tarihli ve 28142 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Tekstil Sektöründe Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Tebliği kapsamında

belirlenmiş olan MET'lerin çevresel ve sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmesi amacıyla tebliğde revizyon çalışmaları başlatılmıştır. Bu doğrultuda, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü (EKÖK) çalışmaları kapsamında yayımlanacak olan EKÖK mevzuatı çatısı altında tüm sektörlerle ilişkin Temiz Üretim Tebliğlerinin yayımlanması hedeflenmektedir.

Bunun yanı sıra, tekstil sektöründen kaynaklanan emisyonların kısa vadede çözümüne ilişkin temiz üretim uygulamaları kapsamında bazı MET'lerin uygulanmasına yönelik adımları içeren 2022/20 sayılı "Tekstil Sektöründe Temiz Üretim Uygulamaları Genelgesi"¹⁷ 31/12/2022 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca, su tüketiminin fazla olduğu deri sektörü için çevresel ve sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda MET'lerin kullanılmasına yönelik yürütülen çalışmalar sonucunda oluşturulan Taslak Tebliğin, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü çalışmaları kapsamında yayımlanacak olan EKÖK mevzuatı çatısı altında yayımlanması hedeflenmektedir.

Deri OSB'de atıksu emisyonlarının azaltımını hedefleyen bazı MET'lerin uygulanabilirliğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Tekstil ve deri sektörüne yönelik pilot OSB'lerde mevcut en iyi tekniklerin uygulanmasına ilişkin eğitim programları düzenlenmiştir.

Ayrıca, sürdürülebilir tüketim ve üretimin geliştirilmesini teminen, **sürdürülebilir tüketim ve üretim eylem planının hazırlanması** önem teşkil etmektedir.

Sürdürülebilirlik stratejisi çerçevesinde, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim (STÜ) konusunda, beşikten mezara yaklaşımıyla tüm yaşam döngüsü süreçlerinde kaynak verimliliği gözetilerek çalışmalar yürütülmekte olup temiz ve yenilikçi teknolojilerin kullanımının artırılması hedeflenmektedir.

Tablo 6: Sürdürülebilir Tüketim ve Üretimle ilgili Çalışmalar

Sürdürülebilir Tüketim ve Üretimle ilgili Çalışmalar
<p>Sürdürülebilirlik stratejisi çerçevesinde, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim (STÜ) konusunda, beşikten mezara yaklaşımıyla tüm yaşam döngüsü süreçlerinde kaynak verimliliği gözetilerek çalışmalar yürütülmekte olup temiz ve yenilikçi teknolojilerin kullanımının artırılması hedeflenmektedir.</p> <p>Ülkemizde sürdürülebilir tüketim ve üretimle ilgili çalışmalar Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda yürütülmekte olup, sürdürülebilir tüketim ve üretime yönelik Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Bölgesel Aktivite Merkezi (MedWaves, eski SCP/RAC) Ulusal Odak Noktalığı görevi Bakanlık tarafından yürütülmektedir.</p>

¹⁷ <https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/tekst-l-sektorunde-tem-z-uret-m-uygulamalari-genelges--20230102182517.pdf>

Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan "Gıda, balıkçılık ve tarım", "Konut ve inşaat", "Tüketim malları imalatı" ve "Turizm" sektörlerini içeren STÜ modellerinin yer aldığı Ulusal STÜ Eylem Planı'nın 2024 yılı 3. çeyrekte hazırlanması hedefiyle; 2023 yılı yatırım programında yer alan 2 yıllık 12 Milyon TL bütçeli STÜ Ulusal Eylem Planının Hazırlanması Projesi 2 Şubat 2023 tarihi itibarıyla başlatılmıştır.

STÜ Ulusal Eylem Planı Hazırlanması Projesi ile Ulusal STÜ Eylem Planının hazırlanması hedeflenmektedir. Proje kapsamında, Akdeniz Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim (SCP) Bölgesel Eylem Planında öncelik verilen ve sürdürülebilir tüketim ve üretim kavramında yer verilen değer zincirlerinden "gıda, balıkçılık ve tarım", "konut ve inşaat", "tüketici ürünleri imalatı" ile "turizm" başlıklarında çalışmaların yanı sıra, "plastik", "tekstil" ve "otomotiv" özelinde sektörün mevcut durum analizi, değer zinciri metodolojisi, kılavuz ve sektör notu hazırlıklarının yanı sıra sektörü ve kamuyu bir araya getiren eğitim ve çalıştayların düzenlenmesi planlanmaktadır.

Bununla birlikte; üniversitelerde sanayide en iyi ve sürdürülebilir üretime yönelik teknik ve teknolojilerin araştırma, geliştirme faaliyetlerinin incelenmesi ve arttırılması ile bu çalışmaların saniyedeki pilot uygulamalarının teşvik ve yaygınlaştırılması amacıyla proje çıktılarında eylemler ve hedefler belirlenerek çalışma yürütülmesi hedeflenmektedir.

Mevcut durumda, **Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Konut ve İnşaat Sektörüne Entegre Edilmesine Yönelik Yol Haritasının Geliştirilmesi Projesi** 2022 yılında tamamlanmış olup, proje kapsamında konut ve inşaat sektörünün mevcut durumu incelenmiş, inşaat sektörünü dögüsel ekonomi açısından analiz etmek için bir binanın yaşam döngüsünün 5 aşaması özelinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Ülkemizde özellikle tatlı su kaynaklarının büyük bir bölümünün (%74) tarımsal amaçlı olarak kullanıldığı göz önüne alınırsa, **atıksuların geri kazanımı ve kullanımı** öncelikli konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanılmış suların iyileştirilmesi, yeniden kullanımı ve geri dönüşümü, iklim değişikiminin olumsuz etkileriyle artan su stresi beraberinde su kaynaklarının daha iyi yönetimi için katkı sağlayan araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Bu doğrultuda; **artılmış atıksuların yeniden kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik eylemlerin hayata geçirilmesi** ile 2022 yılının ilk yarısı itibarıyla % 4,75 olan atıksu yeniden kullanım oranının, 2023 yılı sonu itibarıyla %5'e, 2030 yılında ise %15'e çıkarılması hedeflenmektedir.

Tablo 7: Suların sürdürülebilir kullanımı ve atıksuların yeniden kullanımının geliştirilmesine yönelik çalışmalar

Suların sürdürülebilir kullanımı ve atıksuların yeniden kullanımının geliştirilmesi

Yapılan mevzuat değişiklikleri ile **atıksuların yeniden kullanım** oranına göre atıksu arıtma tesislerine %100'e kadar enerji teşviki sağlanmış¹⁸; evsel ve/veya endüstriyel nitelikli arıtılmış atıksuların, Atıksu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliğinde belirlenen farklı alanlarda Bakanlık uygun görüşü ile döngüsel ekonomi ilkelerine uygun olarak yeniden kullanılabilceği, gri su ve yağmur sularının yeniden kullanım imkânlarının değerlendirilmesinin esas olacağı hüküm altına alınmış¹⁹; Büyükşehir belediyeleri ve il belediyelerine ait kentsel atıksu arıtma tesislerinde arıtılan toplam atıksuyun en az %10'unun tarımsal sulamada ve rekreasyonel amaçla kullanımının yanı sıra endüstriyel, çevresel ve diğer alanlarda yeniden kullanım potansiyelini ve gerekli yatırım ihtiyacını belirlemek amacıyla ilgili belediyelerce yönetmeliğin yayım tarihinden itibaren bir yıl içerisinde hazırlayacakları fizibilite raporlarını Bakanlığa sunmaları hüküm²⁰ altına alınmıştır.

Atıksuların yeniden kullanımına ilişkin "Marjinal Suların Tarımsal Sulamada Kullanımının Araştırılması ve Döngüsel Ekonomiye Katkısının Belirlenmesi projesi (MARSUDE) projesi" ve "Su Kaynaklarında İklim Değişikliğine Uyum Projesi" yürütülmektedir.

Ayrıca, Türkiye genelinde belediyelerin talepleri doğrultusunda mevcut atıksu arıtma tesislerinin çıkış sularının yeniden kullanılabilirliği açısından görüşmeler, değerlendirmeler ve ön çalışmalar devam etmektedir.

Diğer taraftan, "**su ayak izlerinin**" **değerlendirilmesi**, suyun verimli kullanımının sağlanması ve su kullanan sektörler ile çevresel su kullanımı için adil su tahsisine ilişkin doğru kararların alınması ve iklim değişikliğine uyumu hızlandırıcı etkisi olan önemli bir adımdır.

Bu doğrultuda, Batı Akdeniz, Büyük Menderes, Kuzey Ege, Aras ve Çoruh Havzaları ile Antalya, Batı Karadeniz, Doğu Akdeniz, Doğu Karadeniz, Kızılırmak ve Marmara Havzaları Su Tahsis Planları (STP) hazırlanmakta olup, bu STP'ler kapsamında havza ölçeğinde mavi, yeşil ve gri su ayak izi hesaplanacaktır. Söz konusu su ayak izi bileşenlerinin hesaplamalarına yönelik yerel koşulları da dikkate alacak şekilde genel bir metodoloji geliştirilmektedir.

Diğer taraftan, **su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının su kaynaklarının yönetiminde kullanımı**; faydaları, gelişmeye açık

¹⁸ 10/6/2022 tarihli ve 7410 sayılı Kanun ile 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 29. maddesinde değişiklik

¹⁹ 17/12/2022 tarihli ve 32046 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile, arıtılmış atıksuların yeniden kullanımına ilişkin 28. madde'de düzenleme

²⁰ Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğine ilave edilen Geçici Madde 10

yönleri üzerinde araştırmalar yapılması ve rehber doküman hazırlanması hedeflenmektedir.

TAGEM koordinasyonunda yürütölen “Dijital Sulama Yönetim Sisteminin (DiSU) Geliştirilmesi Ülkesel Projesi”, 2022 yılı itibariyle 6 farklı bölgede (Kırkklareli, Samsun, Mersin, Ankara, İzmir ve şanlıurfa, Adana) devam etmiştir. DSİ tarafından, GÖZBİS uygulaması kapsamında kuyulardaki seviye ölçümlerinin veri tabanına aktarılması çalışmaları devam etmektedir. Bölge Müdürlükleri aracılığıyla sulama yönetim faaliyetlerinin tam otomasyon ile yürütölmesine ilişkin pilot çalışmaları devam etmektedir.

Bunun yanı sıra, ölkemizde enerji verimliliği, atık minimizasyonu ve ürün yönetimini teşvik edecek, çevre ve insan sağlığını koruyacak, kaynak tasarrufu sağlayacak, ilave pazarlara açılma imkanı sağlayacak, çevre dostu ve insan sağlığı ürünlerin kullanılması ve tüketilmesinde bilinci artıracak olan ve AB Eko-Etiket Direktifleri dikkate alınarak hazırlanan **Ulusal Çevre Etiket Sisteminin yaygınlaştırılmasına** yönelik çalışmaların yanı sıra **KOBİ’ler başta olmak üzere işletmelerin çevre etiketi ve atık yönetimi hakkında bilinçlendirilmesi** de hedeflenmektedir.

Türkiye Çevre Etiket Sistemi hâlihazırda 9 ürün/hizmet grubunda (Tekstil, Temizlik Kâğıdı, Seramik, Elde Yıkama Bulaşık Deterjanı, Kişisel Bakım ve Kozmetik, Cam, Bulaşık Makinesi Deterjanı, Çamaşır Deterjanı ürün grubu ve Turistik Konaklama hizmet grubu) faaliyet göstermekte olup, yeni ürün/hizmet gruplarına yönelik kriter belirleme çalışmaları sürdürölmektedir. Çevre, şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından, önde gelen çevre etiketlerinin bir arada bulunduğu (GEN) Küresel Eko-Etiketleme Ağı’na tam üye olunmuştur. Çevre Etiket Sisteminin yaygınlaştırılmasına yönelik bilgilendirme, bilinçlendirme çalışmaları devam etmektedir.

Son olarak, yeşil dönüşümün Türkiye çapında, tüm bölgelerde yaygınlaştırılması ve kalkınma sürecinin içsel bir parçası haline getirilmesine yönelik çalışmalar yürütölmesi önem teşkil etmekte olup, **26 Düzey 2 Bölgesinde kurulu Kalkınma Ajansları tarafından bölgesel düzeyde yeşil ve döngüsel ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla kaynak verimliliği çalışmaları yürütölmektedir.** Bu doğrultuda, 26 düzey 2 bölgesinde faaliyetlerini yürüten kalkınma ajansları 2020-2021 yılları arasında buldukları bölgelerde kaynak verimliliği alanında eğitim, bilinçlendirme ve farkındalık faaliyetleri yürütmüş olup endüstriyel simbiyoz, temiz üretim, enerji verimliliği, yalın üretim, yenilenebilir enerji konularında yaklaşık 120 Milyon TL mali ve teknik destek sağlanmıştir. 2022 yılında da Ajanslar tarafından kaynak verimliliği çalışmalarına devam edilmiş ve 150 Milyon TL kaynak aktarılmıştir.

Sanayide yeşil ve dögüsel üretime ve emisyon azaltımına katkıda bulunacak faaliyetlerde /projelerde **uluslararası finansman kaynaklarının ve IPA fonlarının kullanımına** önem verilmektedir.

IPA II döneminde, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının uygulamakta olduğu Rekabetçilik ve Yenilik Sektör Operasyonel Programı (RYSOP) kapsamında desteklenen ve toplam bütçesi yaklaşık 12 milyon Avro civarında olan Trakya'nın Verimli KOBİ'leri Projesi / 2.917.750 €; Enerjide Etkin ve Sürdürülebilir Dönüşümün Desteklenmesi (BEST for Energy) Projesi / 3.398.020 €; Biyoekonomi Odaklı Kalkınma için Entegre Biyorafineri Konsepti Projesi / 5.700.000 € ile sanayimizin ve KOBİ'lerimizin yeşil ekonomiye geçişlerine destek olunmaya çalışılmaktadır.

IPA III döneminin 2021 programlaması kapsamında da; çevreye verdikleri zarar, GSMH içindeki önemli payları ve üretim ve ihracat alanlarında AB ülkeleriyle olan bağımlılıkları göz önünde bulundurularak birincil olarak tekstil ve hazır giyim, ikincil olarak da kimya ile lojistik/uluslararası taşımacılık sektörlerini hedefleyen AB katkısı 6 milyon €, Türkiye katkısı 1 milyon € olmak üzere toplam 7 milyon € bütçeli bir yeşil dönüşüm projesinin de hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Söz konusu projenin ihale sürecinin 2023 yılında gerçekleştirilmesi, 2024 yılında ise uygulamaya geçirilmesi hedeflenmektedir.

Yine IPA III Döneminin 2023 yılı programlaması kapsamında "yeşil dönüşüm" ve "dögüsel ekonomi" tematik başlıkları öncelikli alan olarak belirlenmiştir.

Ayrıca, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından "**Sanayide Yeşil Dönüşüm Projesi**" yürütülmesini teminen Dünya Bankasından dış finansman sağlanması amacıyla çalışmalar yürütülmekte olup, konuya ilişkin bilgi "Yeşil Finansman" başlığı altında yer almaktadır.

2.3. Yeşil Finansman

AB tarafından atılması öngörülen adımlar sadece kendi sanayisini değil, ithalat yoluyla üçüncü ülkeleri doğrudan etkileyecektir. Bu noktada şüphesiz, Gümrük Birliği ilişkimiz ve AB'nin en büyük yatırım ve ticaret partnerimiz olması nedeniyle ülkemiz, Avrupa Yeşil Mutabakatından en fazla etkilenecek ülkeler arasında yer almaktadır.

Bu noktada, Eylem Planı ile hedeflenen yeşil dönüşümün sektörlerimizin rekabet gücü korunarak sağlanması için, şüphesiz finansmana erişim en önemli hususlardan birini teşkil etmekte, bu başlıktaki çalışmalar yeşil dönüşüme yönelik finansman ekosistemine bütüncül bir şekilde yaklaşmaktadır.

Nitekim, yeşil dönüşümün finansmanı için yürütülen çalışmalar, yeşil finansman ekosisteminin geliştirilmesi, ikili ve uluslararası fonlara erişimin artırılması ve ülkemiz teşvik sisteminin gözden geçirilmesi olmak üzere üç ana başlıkta ele alınmaktadır.

Türkiye'nin uluslararası yeşil finansman ve yeşil yatırımlardan alacağı payın artırılması ve bu doğrultuda **ülkemizde yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesi** sürdürülebilir, kaynak-etkin ve yeşil bir ekonominin gelişiminin desteklenmesi için önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Eylem Planı kapsamında yürütülen çalışmalar neticesinde:

- Hazine ve Maliye Bakanlığı, 12 Kasım 2021 tarihinde **“Sürdürülebilir Finansman Çerçeve Dokümanı”**²¹ isimli belgeyi Bakanlık web sitesinde yayımlamıştır. Söz konusu doküman, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ülkemiz adına, uluslararası ESG (ESG (Environmental, Social, and Governance – Çevresel, Sosyal ve Yönetişim) borçlanma araçları piyasasında yeşil, sosyal veya sürdürülebilir tahvil veya kira sertifikası türünden borçlanma işlemleri gerçekleştirilmesine imkan sunmaktadır. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından uluslararası ESG piyasasında gerçekleştirilecek olası bir yeşil tahvil ihracı ülkemizin orta ve uzun vadeli kalkınma hedeflerinin finansmanı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin desteklenmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri taahhütlerinin yerine getirilmesine ve Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum sağlanmasına da önemli katkı sağlayacaktır.
- Bankacılık sektörünün bugüne kadarki tecrübeleri ve ihtiyaçları, konuya ilişkin ulusal taahhütler, stratejiler ve öncelikler, uluslararası standartlar ve iyi uygulamalar dikkate alınarak, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca (BDDK) hazırlanan bankacılık sektöründe sürdürülebilir finans uygulamalarının geliştirilip yaygınlaştırılmasına yönelik yol haritasını içeren **“Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı”** 27 Aralık 2021 tarihi itibarıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır. 3 amaç ve 6 hedefe yönelik toplam 21 adet eylemden oluşan Eylem

²¹ <https://www.hmb.gov.tr/surdurulebilir-finansman>

Planı, iklim değişikliği sürecinde karşılaşılan finansal risklerin etkin şekilde yönetilmesi, sürdürülebilir finansmanın geliştirilmesi ve sürdürülebilir finans alanında ilgili taraflarla işbirliğinin artırılması amaçları çerçevesinde şekillenmektedir.

- Türk bankacılık sektöründe sürdürülebilirliğe ilişkin hususlarda bilgi-tecrübe paylaşımını, işbirliğini ve koordinasyonu artırmak, önemli ve öncelikli konuları katılımcı ve şeffaf şekilde ele alarak çözüm önerileri geliştirmek üzere BDDK'nın da katılımıyla 2022 yılı başında Türkiye Bankalar Birliği (TBB) nezdinde **“Sürdürülebilirlik Çalışma Grubu”** oluşturulmuştur. Çalışma Grubu toplantılarında, gündeme alınan öncelikli konuların yanı sıra sürdürülebilir bankacılık konularında öncü bankalar tarafından sunular yapılarak bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlanmaktadır.
- Başta AB olmak üzere bankacılık sektöründe “yeşil varlık rasyosu” hesaplanmasına yönelik uluslararası ve bölgesel girişimlere paralel olarak BDDK ve TBB işbirliği ile 2022 yılı başında bir **“Yeşil Varlık Rasyosu Çalışma Grubu”** teşkil edilmiştir. Çalışma Grubu Türk bankacılık sektörü için gösterge teşkil edecek, karşılaştırmalarda kullanılacak ve uygulanabilir bir yeşil varlık rasyosu metodolojisi oluşturulmasını amaçlamaktadır. Sektörler bazında yeşil varlık rasyosuna dâhil edilecek varlıkların belirlenmesinde esas alınacak kriterlerin ortaya konulduğu çalışma büyük ölçüde tamamlanmış olup çalışmalar sonucunda kapsamlı bir rehber hazırlanması planlanmaktadır.
- **Türk finans sektörünün iklimle bağlantılı finansal riskleri yönetme ve sürdürülebilir ekonomiye geçiş sürecini destekleme kapasitesinin değerlendirilmesi ve geliştirilebilmesi** amacıyla; ülkemizin talebi doğrultusunda, Finansal Sektör Değerlendirme Programı (FSAP-Türkiye) çalışmalarına “iklim riskleri” ve “yeşil finansman” konuları ilk kez dâhil edilmiştir. Bu çerçevede, 2022 yılının ilk yarısında IMF ve Dünya Bankası yetkililerinden oluşan FSAP Heyeti ile detaylı çalışmalar ve görüşmeler gerçekleştirilmiş, çalışmalar neticesinde sorunlar ve geliştirilmesi gereken alanlar ile bunlara yönelik tavsiyeler ortaya konulmuştur.
- **SKDM'nin Türk bankacılık sektörü üzerinde ilk aşamada yol açabileceği potansiyel etkileri değerlendirebilmek** amacıyla 2022 yılının ikinci çeyreğinde BDDK tarafından tüm bankaların katılımıyla bir SKDM etki analizi çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, bankalarca SKDM'nin ilk aşamasında karbon vergisine tabi olacak sektörlerde AB'ye ihracat gerçekleştiren müşterilerin kredi geri ödeme kapasiteleri, mevcut mali durumları ve karbon vergisine maruz kalma potansiyelleri dikkate alınarak ileriye doğru değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Değerlendirme sonucunda, SKDM'den en fazla etkilenecek sektörün demir-çelik sektörü olduğu ve 2021 yıl sonu verileri itibarıyla Türk bankacılık

sektörü tahsili gecikmiş alacaklar (TGA) oranının SKDM'nın etkisine bağlı olarak yaklaşık 0,1 puan artabileceği tahmin edilmiştir.

- Ekonomide yeşil dönüşümün finansmanı için uluslararası finans piyasalarında yaygın olarak kullanılan “yeşil tahvil” enstrümanı düzenleme ve hacim olarak en gelişmiş sermaye piyasası aracı niteliğinde olup, ülkemizde düşük karbonlu büyümeyi teşvik edici projelerin fonlanmasını kolaylaştırmak, şirketler kesimi tarafından yeşil tahvil ihracının yatırımcının korunması ve piyasa bütünlüğü çerçevesinde gelişmesini temin etmek amacıyla, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından uluslararası standartlara uygun “**Yeşil Borçlanma Aracı, Sürdürülebilir Borçlanma Aracı, Yeşil Kira Sertifikası, Sürdürülebilir Kira Sertifikası Rehberi**”²² (Yeşil Tahvil Rehberi) 24.02.2022 tarihinde yayımlanmıştır. Yeşil Tahvil Rehberi ile yeşil finansmana uygun projelerin seçimi, tahvil gelirlerinin kullanımı, yönetimi ve raporlanması konularında şeffaflık ve standardizasyonun artırılması amaçlanmaktadır. Çevreye veya sürdürülebilirliğe olumlu etki edecek yatırımların sermaye piyasası yoluyla finansmanının teşvik edilmesi için 2022 yılı içinde Rehber kapsamındaki yeşil ve sürdürülebilir borçlanma araçları ve kira sertifikalarının ihracında SPK, Borsa ve MKK ücretlerinde %50 oranında indirimine gidilmesine karar verilmiştir.
- 2021 yılında bankalarca ilk kez sürdürülebilir sermaye benzeri kira sertifikası ve ortaklığa dayalı yeşil kira sertifikası ihraçları gerçekleştirilmiştir.²³
- Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından; sürdürülebilir ve yeşil finans kavramları ile bu alana yönelik küresel gelişmeler özetlenerek Türkiye’de yeşil finans kapsamında son dönemde atılan politika adımları ile Türkiye’nin sürdürülebilirlik konusundaki temel hedeflerine; İslami finans kapsamında yeşil finans ve yeşil sukuka ilişkin genel çerçeve, kavramlar, eğilimler ve güncel gelişmelere; yeşil sukukun geleneksel sukuktan farklılıklarına, kurumsal yönetimi ile dünyada ve Türkiye’de seçili yeşil sukuk ihraçlarına; İstanbul Finans Merkezi projesi de göz önüne alınarak dünyada ve Türkiye’de sukuk/yeşil kira sertifikası ihraçlarına ilişkin tespitler ve çözüm önerilerine yer verilen **Yeşil Sukuk Çalışma Raporu** Mayıs 2022’de yayımlanmıştır.
- Ayrıca, TCMB 2021 yılı Aralık ayında “Finansal Sistemin Yeşillendirilmesi Ağı” olarak bilinen NGFS’ye üye olarak ilgili uluslararası girişimlerde de yer almaya başlamıştır.

²² Yeşil Borçlanma Aracı, Sürdürülebilir Borçlanma Aracı, Yeşil Kira Sertifikası, Sürdürülebilir Kira Sertifikası Rehberi <https://spk.gov.tr/data/6231ce881b41c612808a3a1c/b2d06c64099c9e7e8877743afc7d2484>.

²³ <https://www.bddk.org.tr/KurumHakkinda/EkGetir/5?ekId=36>

Bu bağlamda, finansman ekosisteminin geliştirilmesi, dünyada hızla gelişmekte olan uluslararası yeşil finansmandan daha fazla pay alınması için önem teşkil ederken, bu süreçte yatırımların ve ekonomik faaliyetlerin hangilerinin çevreyle uyumlu olduğu ve iklim değişikliği ile mücadele/uyum amaçlarına hizmet ettiği, kısaca “sürdürülebilir” olduğunu tanımlayacak ortak bir dil ve değerlendirme ölçütü tespit edilmesi de giderek önemi artan hususlardan biridir.

Nitekim, AB’de de çevresel olarak sürdürülebilir ekonomik faaliyetlerin belirlenerek sermayenin sürdürülebilir yatırımlara yönlendirilmesini, sürdürülebilir yatırımların artırılmasını ve Avrupa Yeşil Mutabakatı hedeflerinin desteklenmesini amaçlayan 2020/852 (AB) sayılı Taksonomi Tüzüğü 12 Temmuz 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Komisyonu tarafından AB Taksonomi Tüzüğü kapsamındaki altı çevresel hedefe²⁴ yönelik teknik tarama kriterlerinin tanımlanarak çevresel olarak sürdürülebilir faaliyetlerin fiili listesinin oluşturulması için çalışmalar devam etmekte olup, bunlardan iklim değişikliğine uyum ve azaltım amacıyla gerçekleştirilen sürdürülebilir aktivitelere ilişkin ilk uygulama tebliği 1 Ocak 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sürdürülebilir finans ve taksonomi çalışmalarının sadece AB tarafından değil Çin, Japonya, Fransa ve Hollanda gibi ülkeler tarafından ulusal seviyede yürütüldüğü de görülmektedir. Diğer taraftan, finansmanın sürdürülebilir faaliyetlere yönlendirilmesi için uluslararası kuruluşlar tarafından da çalışmalar yürütüldüğü ve mali düzenleyicilerin kendi ülkelerinde yeşil taksonomi oluşturmasına katkı sağlayacak yönergelerin oluşturulduğu görülmektedir²⁵.

Bu bağlamda, Hacettepe Üniversitesi ile **Yeşil Sınıflandırma Bağlamında Türkiye’nin Politika ve Hukuk Öncelikleri projesine** başlanmıştır. Proje, genel olarak Türkiye’nin “Yeşil Mutabakat” a uyum sürecinin hukuk ve politika boyutlarına dair çıktılar üretilmesine ve taksonomi üzerinden Türkiye’nin sürdürülebilir ekonomik gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Proje, öğretiyeye katkı sunmanın yanı sıra, taksonomi alanına yönelik farklı paydaşların gereksinimlerinin derlenmesi ve mevzuatın çalışılmasına katkı sunacaktır. Ayrıca Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) ile ulusal taksonomi konusunda yürütülecek projenin açılış toplantısı gerçekleştirilmiş olup, proje kapsamında, taksonomi konusunda küresel örnekler incelenecek, finansal sistemdeki taksonominin potansiyel kullanıcılarının analizi yapılacak, taksonomi için raporlama kılavuz ve rehberleri geliştirilecektir. Diğer yandan, Taksonomi Teknik Uzman Grubunun oluşturulması çalışmaları devam etmekte olup, Taksonomi Teknik Uzman Grubu’nun ve bu Teknik Uzman Grubu’nun yapısının oluşturulması için yönerge hazırlanmaktadır. Teknik Uzman Grubunun 2023 yılının ilk yarısına kadar oluşturulması amaçlanmaktadır.

²⁴ 6 çevresel hedef: iklim değişikliği ile mücadele, iklim değişikliğine uyum, su ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması, dögüsel ekonomiye geçiş, kirliliğin önlenmesi ve kontrolü, biyoçeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması ve restorasyonu olarak belirlenmiştir.

²⁵ Developing a National Green Taxonomy, A World Bank Guide

Komisyon tarafından Nisan 2021’de yayımlanan paketle birlikte ayrıca AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi Taslak teklifi de sunulmuştur. Daha önce yayımlanmış olan “Finansal Olmayan Raporlama Direktifi”ni revize eden bu taslak 28 Kasım 2022 tarihinde nihai halini almış ve Ocak 2023 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, AB, şirketlere iklim hedefleri doğrultusunda ortak kriterlere dayalı olarak, çevre, sosyal ve yönetim alanlarında açıklamalarda bulunacakları ayrıntılı raporlama yükümlülükleri getirmiştir. Komisyon, ikincil mevzuat yoluyla daha önceden EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group) tarafından taslak olarak yayımlanan 12 adet sürdürülebilirlik raporlama standardını Haziran 2023'e kadar kabul edecek olup, teklif ile firmaların sürdürülebilirlikle ilgili karşılaştırılabilir, ihtiyaca ve gerçeğe uygun bilgi sunmasını temin edecektir.

Bu kapsamda kamuoyu ile paylaşılan bu bilgilerin doğruluğunu teyit için ise direktif uyarınca zorunlu bir bağımsız denetim yapısı öngörülmüş bulunmaktadır. Böylelikle bu bilgilerin bağımsız denetime ve belgelendirmeye tabi tutulması marifetiyle ortaya çıkan sürdürülebilirlik raporlarının güven seviyesinin artırılması hedeflenmektedir.

Tüm bunların dışında direktif kapsamında tıpkı finansal raporlamanın bağımsız denetiminde olduğu gibi sürdürülebilirlik raporlarının da bağımsız denetiminde bir kamu gözetimi sisteminin oluşturulması ve yeşil aklamaların tam olarak önlenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle, finansal raporlama ile sürdürülebilirlik raporlamasına eşit düzeyde önem verilmesi, entegre bir raporlama anlayışının gelişmesi, işletmelerin kar hedefi dışında topluma, çevreye ve tüm paydaşlarına olan sorumluluklarının içselleştirilmesi ve yatırımcıların sürdürülebilirlikle ilgili karşılaştırılabilir, güvenilir verilere sahip olması hedeflenmektedir. Ayrıca süreç içinde sürdürülebilirlikle ilgili bilgilere dijital erişimin sağlanması da planlanmaktadır.

AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama direktifi AB içi işletmelerde; borsaya kote işletmeleri, sigorta ve kredi kuruluşlarını ve büyük işletmeleri (40 milyon € Net Satış Hasılatı, 20 Milyon € Aktif Büyüklüğü ve 250 Çalışan) kapsamına almaktadır. Bunun dışında direktif AB Dışı işletmelerden de çeşitli kriterleri sağlayan işletmeleri kapsamına almaktadır. Bu minvalde eğer ki AB dışı bir işletme takip eden iki yıl boyunca AB ülkelerinde 150 Milyon € hasılat elde ediyor ve buna ek olarak AB üye ülkelerinde Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi kapsamında bir bağlı ortaklığı bulunuyorsa ya da AB üye ülkelerinde bulunan bir şubesi önceki yıldan 40 Milyon € daha fazla hasılat elde etmiş ise AB düzenlemelerine tabii olacaktır. Bu da ülkemizde faaliyette bulunan bazı işletmelerin doğrudan AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi’ne tabii olmasına, bazı işletmelerin ise AB işletmeleri ile ticari ilişkileri (Örneğin tedarik zincirinde yer alması) sebebiyle bu işletmelerin raporlamasına bilgi sağlamak yoluyla dolaylı olarak raporlama yapmasına sebep olacaktır. Dolayısıyla AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi Kapsamında ülkemiz işletmeleri de 1/1/2023 tarihinden itibaren doğrudan ve dolaylı yükümlülüklerle karşı karşıya kalabilecektir.

Bu kapsamda, AB Yeşil Mutabakatı ile birlikte kurumsal sürdürülebilirlik raporlarının önem kazanması üzerine, ülkemizde de Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), 4 Haziran 2022 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan kanun değişikliği ile belirlediği işletmeler ve kuruluşlar için uygulamada birliği ve sürdürülebilirliğe ilişkin raporlamaların uluslararası alanda geçerliliğini sağlamak amacıyla **uluslararası standartlarla uyumlu olacak şekilde Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarını belirlemeye ve yayımlamaya** yetkili kılınmıştır. Bu düzenlemenin dışında 9/11/2022 tarihli ve 32008 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7420 Sayılı Kanun ile birlikte 660 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname’ye yapılan eklemeler vasıtasıyla Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’na AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi’nde de öngörülen zorunlu bağımsız denetim yapısını tesis etme, bu yapı üzerinde kamu gözetimi yapısı oluşturma yetkisi de verilmiş bulunmaktadır.

Bu kapsamda KGK; işletmelerin sürdürülebilirlik raporlamasını yapacağı Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (raporlama çerçevesi) ile ilgili güvence denetim standartlarını belirleme, bağımsız denetim kuruluşları ile bağımsız denetçileri yetkilendirme, konuya ilişkin güvence denetimlerinin yapılmasını temin etme ve yapılan denetimlerin ilgili standartlara uygunluğunun gözetimi hakkında çalışmalarını yürütmektedir.

Bu çerçevede, KGK tarafından Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB) tarafından yayımlanan UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler ile UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar (taslak) standartları çevrilmiş, Uluslararası Bağımsız Denetim ve Güvence Denetimi Standartları Kurulu (IAASB) tarafından yayımlanan Güvence Denetim Standartları ile bu standartlara ilişkin uygulama rehberi de (Örn: GDS 3410 Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri) mevzuatımıza kazandırılmıştır. Ayrıca kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması hakkında işletmeler ve kamuoyu nezdinde farkındalık oluşturulması adına KGK tarafından bir web sitesi de tasarlanmaktadır.

Diğer taraftan, Borsa İstanbul’un Ana Pazar, Yıldız Pazar ve Alt Pazarı’nda işlem gören şirketlerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim alanındaki performansının ve bu alandaki riskleri yönetiminin kamuya açıklanması amacıyla SPK, Kurumsal Yönetim Tebliği Eki olarak 2 Ekim 2020 tarihinde “**Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi**”ni²⁶ yayımlamıştır. Düzenleme ile borsa şirketlerinin çevre ve topluma etkilerini “uy ya da açıkla” ilkesine göre bir dizi gönüllü kural çerçevesinde, yıllık olarak Faaliyet Raporunda kamuya açıklaması yükümlülüğü getirilmiş, uluslararası standartlara uyum teşvik edilmiştir. Şirketler tarafından yapılacak sürdürülebilirlik raporlamasının yatırımcılar tarafından daha kolay anlaşılabilir hale getirilmesi, standardizasyon için 23.06.2022 tarihinde SPK tarafından yayınlanan Sürdürülebilirlik Raporu şablonu kullanılarak

²⁶ <https://spk.gov.tr/data/61e225c71b41c61238836071/3587351d4b39cfd597e43c914602e556.pdf>

kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasının Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

Bu başlık altında bir diğer önemli unsur, Eylem Planı ile ortaya konan yeşil dönüşüme yönelik öncelikler doğrultusunda ihtiyaçların belirlenmesi ve AB'de sağlanan teşvik unsurları da dikkate alınarak ulusal teşvik sisteminin gözden geçirilmesidir.

Bu çerçevede, finansman başlığı altındaki eylemlerin bir diğer yapıtaşı olan, **ulusal teşvik sistemimizin gözden geçirilmesi hedefi** doğrultusunda, 24/02/2022 tarihinde yapılan mevzuat değişikliği ile firmaların elektrik enerjisi ihtiyaçlarını karşılamak için gerçekleştirecekleri güneş ve/veya rüzgâr enerjisine dayalı elektrik üretim yatırımları bölgesel teşvik sistemi kapsamına alınmış ve firmaların yeşil dönüşüm kapsamında gerçekleştirecekleri yatırımlara daha fazla destek sağlanmıştır. Ayrıca, firmaların su tasarrufu veya emisyon/atık azaltımı konusundaki çevre yatırımları, atıkların bertarafı ve geri dönüşümü konusundaki çevre lisansına tabi yatırımlar yenilenebilir enerji üretimine yönelik türbin ve jeneratör imalatı ile RES kapsamındaki kanat imalatı yatırımları, fotovoltaiik güneş paneli imalatı yatırımları, atık ısı kaynaklı olarak, bir tesisteki atık ısıdan geri kazanım yolu ile elektrik üretimine yönelik yatırımlar (doğalgaza yönelik üretim tesisleri hariç) ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının vereceği proje onayına istinaden, yıllık minimum 500 ton eşdeğer petrol (TEP) enerji tüketimi bulunan mevcut imalat sanayi tesislerine yapılacak olan en az % 15 enerji tasarrufu sağlayacak olan enerji verimliliğine yönelik yatırımlar öncelikli yatırım konuları kapsamında desteklenmektedir. Son olarak, AB Devlet Yardımları güncelleme çalışmaları takip edilmekte olup, firmalara yeşil dönüşüm kapsamında ilave destek sağlama konusunda çalışmalar devam etmektedir.

Bu kapsamda, Eylem Planının gerek “Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri” gerek “Yeşil ve Döngüsel Ekonomi” başlıklarında bilgi verilmiş olan etki analizleri ve yol haritalarına dair çalışmaların çıktıları, ulusal teşvik sistemimizin ülkemizin yeşil dönüşümünü destekleyecek şekilde gözden geçirilmesinde önem arz edecektir.

Diğer taraftan, yeşil dönüşümün en önemli ayaklarından biri olan enerji alanındaki destekler kapsamında, halihazırda 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu kapsamında sanayi, bina, hizmet ve tarım sektörlerinde faaliyet gösteren ve yıllık toplam enerji tüketimleri 500 TEP ve üzeri olan endüstriyel işletmelerin enerji verimliliğine yönelik yatırımları verimlilik artırıcı proje (VAP) destek programıyla desteklenirken imalat sanayi sektöründe her türlü mal üretimi gerçekleştiren endüstriyel işletmeler ayrıca Gönüllü Anlaşma (GA) ve 5.Bölge Teşvikleri destek programlarıyla desteklenmektedir. Bunun yanı sıra Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı²⁷ ile enerji verimliliğinde destek modellerinin daha etkin hale getirilmesi ve sürdürülebilir finansman mekanizmalarının

²⁷ Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023) için: <https://enerji.gov.tr//Media/Dizin/EVCED/tr/EnerjiVerimlili%C4%9Fi/UlusalEnerjiVerimlili%C4%9FiEylemPlan%C4%B1/Belgeler/UEVEP.pdf>

geliştirilmesi hedeflenerek enerji verimliliği yatırımlarının hayata geçirilmesinde ilave finansman desteği sağlamak üzere **“Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizması”** oluşturulması hedeflenmiştir.

Bu amaçla 28 Eylül 2020 tarihinde 12 aylık süre için **“Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizması Önerisinin Geliştirilmesi”** çalışma grubunun oluşturulması, detaylı kapsam ve iş planlarının hazırlanması ve çalışma çıktılarının tamamlandıktan sonra UEVEP İzleme ve Yönlendirme Kurulu’na sunulduktan sonra ilgililerle paylaşılacak olan raporda; (a) raporda enerji verimliliği finansman mekanizması modeline yönelik kamu otoriteleri tarafından düzenleme ve denetlemenin yapıldığı, ayrıca mali açıdan teşvik, hibe, faiz indirimleri ya da vergi indirimi/artırımı şeklinde kamu kurumlarının dahil olduğu model ile (b) kamu otoritelerince oluşturulan, düzenlenen ve denetlenen fakat mali açıdan kamunun hiçbir şekilde müdahil olmadığı, finansmanın yurtdışı kaynaklı yatırımlarından ya da özel sektörden karşılanmasını içeren model olmak üzere iki farklı model ortaya konulmuştur.

İlaveten, Kasım 2021’de ülkemizdeki mevcut enerji verimliliği desteklerini, AB enerji verimliliği finansman modellerini, diğer finansal araçlar ile enerji verimliliği finansmanına yönelik piyasa tabanlı araçları ve ulusal enerji verimliliği finans mekanizmasının geliştirilmesine yönelik önerileri içeren **“Enerji Verimliliği Destekleri ve Finansman Mekanizmaları Raporu”** hazırlanmıştır.

Ulusal enerji verimliliği finansman mekanizması geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmalarda önerilen finansal destek araçlarından bir tanesi de ülkemizdeki mevcut yapı stokunun enerji verimliliğinin artırılmasına yönelik olmuştur. Bu çerçevede, 30 Haziran 2022 tarihinde **“Konutlarda Isı Yalıtım Kredi Paketi”** ilan edilmiştir. Paket ile birlikte konut başına 50 bin TL’ye kadar azami 60 ay vadeli ve yüzde 0,99 faiz oranlı kredi imkânı sağlanmaya devam edilmektedir.

Öte yandan, yeşil dönüşümün sağlanmasında finansmanın önemi, AB tarafından açıklanan kapsamlı finansman imkanları doğrultusunda da açık bir şekilde görülmektedir. Bu süreçte, uluslararası finansmandan ülkemizin alacağı payın artırılması için ülkemizin AB finansman imkanları da dahil **uluslararası finansmana erişiminin artırılması** yönünde yürütülen çalışmalar da önem teşkil etmektedir.

Bu kapsamda, ülkemizin aday ülke olarak faydalanmakta olduğu **Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA)’nın III. Dönemi** kapsamında; 2021 yılı programlaması için toplam 60,5 milyon Avroluk 7 proje, 2022 programlaması kapsamında 60 milyon Avroluk 13 proje Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. İlaveten, yukarıda bahsi geçen Birlik Programları’ndan **Ufuk Avrupa, Erasmus+, Dijital Avrupa, Avrupa Dayanışma Programı, Tek Pazar ve Yaratıcı Avrupa Programları** ülkemizden kurum ve kuruluşların başvurusuna açık olup, Yeşil Mutabakat Eylem Planının hedeflerine uygun projelere finansman ve destek sağlanabilmektedir.

Bu süreçte, ülkemizin katılım sağladığı Birlik Programlarının etkin kullanımının yanı sıra, AB'ye ileri bir bütünleşme sağlayan ülkemizin ihtiyaç duyulan finansman imkanlarına erişiminin sağlanmasına yönelik girişimler yürütülmektedir.

Avrupa Komisyonu, IPA III döneminde özellikle çevre, ulaştırma, rekabetçilik, enerji gibi altyapı yatırımları gerektiren sektörlerde hibe ve kredinin bir arada kullanılacağı harmanlama finansman yöntemini hayata geçirmek ve uluslararası finansal kuruluşlar aracılığıyla kullanılacak kredilere garanti sağlamak için **Türkiye Yatırım Platformunu** (TYP) oluşturmuştur.

Uluslararası finansal kuruluşların 2022 yılı Nisan ayında belediyeler ve kamu iştirakleri (sub-sovereign commercial) ile özel sektör için açılan TYP'nin ilk çağrısında sunmuş oldukları yatırım programlarının değerlendirildiği Operasyonel Kurul toplantısı 25 Ocak 2023 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu toplantıda olumlu olarak değerlendirilen ve stratejik hedefleri arasında Avrupa Yeşil Mutabakatının da yer aldığı yatırım programları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 8: Uluslararası Finans Kuruluşlarının yatırım programları

Uluslararası Finansal Kuruluş	Önerilen Yatırım Programı	Türkiye'ye Ayrılan Kaynak
EBRD	Dijital Dönüşüm Platformu	10 milyon avro
EBRD	Yeşil tahvil kredilerinin artırılması – Küresel Yeşil Tahviller	55 milyon avro
EBRD	Belediye, altyapı ve endüstriyel dayanıklılık	10 milyon avro
EBRD	Hi-Bar (enerji ve enerji yoğun endüstriyel sektörlerde yeni nesil gerekli iklim azaltma önlemlerine ve iş modellerine yapılan yatırımların hızlandırılmasının desteklenmesi)	8 milyon avro
EBRD	Çevresel, Sosyal ve Yönetişim projeleri için risk paylaşımı	15 milyon avro
IFC	Daha iyi gelecek programı	20 milyon avro
EIB	Bağlantısallık	22,5 milyon avro (Türkiye Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Programından alınan tutar)

Bununla birlikte, temel hedefleri bölgesel olarak yeşil dönüşümü desteklemek olan üç sınır ötesi işbirliği programı söz konusudur. Bu çerçevede, **Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programı** için Mart ayında, **Akdeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programı** ve **INTERREG IPA Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı** için 2023'ün ikinci çeyreğinde çağrıya çıkılması beklenmektedir.

Yukarıda izah olunan başlık ve platformlar altında yer alan ve Eylem Planının hedeflerine yönelik istifade edilebilecek AB fonlarına dair güncel bilgi, Eylem Planının kamu, özel ve sivil toplum sektörlerindeki paydaşlarıyla, **AB Projelerinin Finansmanı İhtisas Çalışma Grubu** toplantıları aracılığıyla düzenli olarak paylaşılmaktadır.

Öte yandan, 22 Ekim 2021 tarihinde **Dünya Bankası (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası-IBRD ve Uluslararası Finans Kurumu-IFC)**, **EBRD**, **Almanya**, **Fransa ve Birleşmiş Milletler** ile yaklaşık 3,2 milyar ABD Doları tutarında bir iklim finansmanı paketi içeren **Mutabakat Zaptı** imzalanmıştır. Böylelikle, ülkemizin yeşil dönüşümüne yönelik ilave dış finansman kaynaklarına erişim imkânı sağlanmıştır. Anılan dış finansmanın etkin bir şekilde kullanılması için ilgili kuruluşlarla ve Kalkınma Ortaklarımız ile iş birliği içinde kapsamlı bir yeşil proje portföyü oluşturulmuş olup projeler özelinde çalışmalar devam etmektedir.

Bunlara ilaveten, **Avrupa Yatırım Bankası ile İklim Finansmanına ilişkin taslak bir Mutabakat Zaptı** üzerinde çalışmalara devam edilmektedir. 2022 yılı içerisinde Dünya Bankasından iklim değişikliğine uyum açısından önem arz eden iklim akıllı tarımsal büyümenin desteklediği bir kredi temin edilmiştir. 2022 yılında Hazine garantisi altında Asya Altyapı Yatırım Bankası ve Japonya Uluslararası İşbirliği Bankasından Türkiye'deki yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği yatırımlarının finansmanı amacıyla TSKB tarafından kullanılmak üzere iki kredi sağlanmıştır. Hazine garantisi altında Alman Kalkınma Bankasından (KfW) iklim finansmanı ve enerji dönüşümü yatırımlarının finansmanı amacıyla TKYB ve TSKB aracılığı ile kullanılmak üzere iki kredi sağlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Ayrıca, İklim Yatırım Fonları (CIF) Yenilenebilir Enerji Entegrasyonu Programından ülkemizin istifade etmesi için girişimlerde bulunmaktadır.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından "**Sanayide Yeşil Dönüşüm Projesi**"nin yürütülmesini teminen Dünya Bankasından dış finansman sağlanması hedeflenmektedir. Söz konusu projenin hazırlıkları devam etmekte olup, projenin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB ve TÜBİTAK tarafından uygulanması planlanmaktadır. Bu kapsamda KOSGEB tarafından KOBİ'lerin yeşil dönüşüm faaliyetlerine yönelik yenilenebilir enerji, kaynak verimliliği, atık yönetimi, döngüsel ekonomi vb. tematik alanlarda sanayi işletmeleri tarafından gerçekleştirilecek faaliyetlerin desteklenmesi; TÜBİTAK tarafından yeşil üretime veya daha yüksek enerji ve/veya kaynak verimliliğine katkıda bulunan Ar-Ge, prototip geliştirme, standart geliştirme ve yeni ürün veya süreç geliştirme

projelerinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Üçüncü ve son bileşende ise Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, projenin genel yönetiminden sorumlu olup, proje yönetimi, ihtiyaç analizi, kapasite geliştirme, yeşil sanayi akademisi, yeşil izleme sistemi, tanıtım ve yaygınlaştırma altında planlanan altı adet iş paketini yönetmesi planlanmaktadır. Söz konusu projenin yürütülebilmesini teminen gerekli olan ilgili mevzuat çalışmaları sürdürülmektedir.

Öte yandan, özel sektör paydaşlarıyla gerçekleştirilen istişarelerde **mevcut finansman imkanları konusunda farkındalığın artırılmasına** ihtiyaç duyulduğu tespit edildiğinden, özel sektörün yeşil dönüşümün geliştirilmesi için kullanabilecek destek imkanlarına ilişkin bilgilerin derlenerek, bu bilgilerin tek çatı altında tüm paydaşların erişimine sunulması önem arz etmektedir. Söz konusu destek olanaklarından azami fayda sağlanması amacıyla ilgili kurumlar tarafından bilgilendirme, tanıtım, teşvik faaliyetleri yürütülmekte olup, ilaveten Ticaret Bakanlığı tarafından tüm finansal mekanizmalara ilişkin bilgilere tek noktadan ulaşılmalarını teminen çalışmalar yürütülmektedir.

2.4. Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı

Dünyada sera gazı emisyonlarının azaltılması ve düşük karbonlu bir küresel ekonomiye geçişin sağlanması hedefi, küresel ölçekte enerji politikalarının gözden geçirilmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında hayata geçirilmesi hedeflenen politikaların enerji politikaları ile eşgüdümünün sağlanmasının gerekliliği, temiz enerji ve enerji verimliliğine yönelik düzenleme ve uygulamaların önceliklendirilmesini gündeme getirmiştir.

Bununla birlikte, Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında 2030 yılından önce Rus fosil yakıtına olan bağımlılığını azaltabilmek adına Avrupa Komisyonu RePowerEU planını açıklamıştır. Söz konusu strateji ile enerji tasarrufu, temiz enerji ve enerji arzının çeşitlendirilmesi amaçlanırken, bu doğrultuda, enerji verimliliğinin ve temiz enerji kullanımının artırılması, yeşil hidrojenin desteklenmesi, gerekli mevzuat çalışmalarının yapılması hususları ön plana çıkmaktadır. AB'nin hidrojen ekonomisi olması yolunda kritik önemi haiz olan REPowerEU stratejisi bağlamında hidrojen vadilerine büyük önem atfedilmektedir. Hidrojen Vadileri tipik olarak tanımlanmış bir coğrafi alana yayılmış ve hidrojen üretimi, depolaması ve nakliyesinden, çeşitli sektörlerde son kullanımına kadar olan değer zincirini kapsayan büyük ölçekli yatırım/yatırımlardan oluşmaktadır. Bu kapsamda, Avrupa Komisyonu tarafından hidrojen vadilerinin sayısının 2025 yılına kadar iki katına çıkarılması amacıyla Ufuk Avrupa Programı ortaklıklarından olan Temiz Hidrojen Ortaklığına ilave 200 milyon avro kaynak ayrılmıştır.

Milli Enerji ve Maden Politikamıza paralel olarak 2022 yılı içerisinde 2766 MW'lık yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretim tesisi (1.610 MW güneş, 789 MW rüzgâr) devreye alınmış olup ilave edilen kapasite toplam ilave kapasitenin %65'ine tekabül etmektedir. Bu kapsamda; 2022 yılı sonu itibariyle **yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı kurulu gücümüz** 56.393 MW'a erişmiş olup toplam kurulu güç içerisindeki payı %54,3 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte; **yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretimi** 137,6 GWh'a erişmiş olup yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretiminin toplam elektrik üretimi içindeki payı %42,2 olarak gerçekleşmiştir.

Bunun yanı sıra, ülkemiz **temiz enerji ve enerji verimliliği** alanlarında yürütmekte olduğu önemli çalışmalar ile sera gazı emisyonlarının azaltımına katkı sağlamaktadır. İlgili bütün sektörlerde enerjinin etkin kullanılmasını teminen 02/01/2018 tarihli **1. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı'nın** (UEVEP) ilk döneminde, 2023 yılına kadar kümülatif olarak 23,9 milyon tep tasarruf sağlanması ve bu tasarruf için 10,9 milyar ABD doları yatırım yapılması öngörülmüştür.

1.UEVEP kapsamında yapılan analizlerde ülkemizde sadece 2021 yılı için enerji verimliliğine toplamda 1.325 milyon ABD Doları yatırım yapıldığı hesaplanmıştır. 2021

yılında yapılan yatırımlar sonucunda 372 milyon ABD Doları parasal karşılığı olan 1.063 ktep birincil enerji tasarrufu sağlanmıştır.

2021 yılı birincil enerji yoğunluğu 0,141 tep/bin 2015\$, nihai enerji yoğunluğu ise 0,110 tep/bin 2015\$ olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılına göre bir kıyaslama yapıldığında ise birincil enerji yoğunluğunda %26,6; nihai enerji yoğunluğunda %26,4 oranında iyileşme söz konusudur. Türkiye'nin Birincil Enerji Yoğunluğu 2021 yılında bir önceki yıla göre %2,7 iyileşme göstererek enerji yoğunluğunu en çok düşüren ikinci ülke, 2 yıl üst üste enerji yoğunluğu düşüren 3 ülkeden de biri olmuştur.

Bu kapsamda yapılan çalışmalar ile yenilenebilir enerji kurulu gücünün toplam kurulu güce oranı 2022 yılı sonu itibari ile %55'e yükselmiş, üretimin neredeyse yarısı yenilenebilir kaynaklardan sağlanmıştır. Ülkemiz yenilenebilir enerji alanında yaptığı yatırımlar ile son 5 yılda ilave kapasite artışında dünya yedincisi olmuştur. Yenilenebilir enerji kurulu gücünde Avrupa'da beşinci, dünyada on ikinci sırada bulunmaktadır. Rüzgâr ve güneş kurulu gücünde Avrupa sekizincisi, jeotermalde dünya dördüncüsü ve Avrupa birincisidir. Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji sayesinde yıllık 90 milyon ton sera gazı emisyonundan kaçınılmaktadır.

Türkiye'nin enerji verimliliği yasal çerçevesinin, AB Enerji Verimliliği Direktifine (EVD) uyum düzeyinin belirlenmesi amacıyla EVÇED tarafından yürütülen AB destekli **Enerji Verimliliği Alanında Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesine Yönelik Teknik Destek Projesi** çerçevesinde, AB Enerji Verimliliği Direktifinin temel hükümlerinin mevzuatımıza uyumu incelenmiş ve gelişim alanları tespit edilmiştir. Enerji Verimliliği 2030 Vizyon ve Stratejisi ve Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2024-2030) (2. UEVEP) hazırlık çalışmaları çerçevesinde sektörlere yönelik çalıştaylar düzenlenmiş olup, nihai çalıştay sonrası sağlanacak çıktılar üzerinden 2030 Vizyonu ve Stratejisi belgeleri oluşturulacaktır. Türkiye'nin yeni vizyon ve stratejisine ulaşılması amacıyla uygulamaya konulacak yol haritası olan ikinci Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı'nın (2024-2030) 2023 yılı ortasına kadar hazırlanması ve kamuoyuna duyurulması planlanmaktadır.

“Enerji Verimliliği 2030 Vizyon ve Stratejisi ve Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2024-2030)” (2. UEVEP) hazırlık çalışmaları kapsamında, 2022 yılı içerisinde kamu, özel sektör, akademi, STK ve meslek birliklerinden yaklaşık 1200 kişinin katılımıyla Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Adana ve Antalya illerinde çalıştaylar düzenlenmiştir. Türkiye'nin yeni vizyon ve stratejisine ulaşılması amacıyla uygulamaya konulacak yol haritası olan ikinci Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı'nın (2024-2030) 2023 yılı sonuna kadar hazırlanması ve kamuoyuna duyurulması planlanmaktadır.

Son olarak, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından Aralık 2022’de “**Türkiye Ulusal Enerji Planı²⁸**” yayımlanmıştır. 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi esas alınarak hazırlanan çalışma, 2035 yılına kadar olan döneme dair detaylı tahminlerini yapmakta ve 2053 yılı öngörülerini sıralamaktadır. Söz konusu Plan’da hazırlanan senaryoya göre, 2035 yılına kadar, elektrik enerjisinin enerji tüketimindeki payı artmakta, elektrik kurulu enerji gücünde yenilenebilir enerjinin payı %64,7 düzeyine yükselmekte, batarya ve elektrolizör kapasitesi devreye alınmakta ve elektrik üretiminde güneş ve rüzgar ve enerjisinin payı artmakta, yeni devreye alınan nükleer enerji santralleriyle önemli miktarda bir elektrik üretimi gerçekleştirilmektedir.

Plan kapsamında, 2035 projeksiyonları ve 2053 öngörülerini Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9: Ulusal Enerji Planı 2035 ve 2053 Öngörülerini

Ulusal Enerji Planı 2035 ve 2053 öngörülerini
<p>Plana göre 2035 yılına kadar;</p> <ul style="list-style-type: none">
✓ Elektrik tüketimi 510,5 TWh’a ulaşmakta,
✓ Elektriğin nihai enerji tüketimindeki payı % 24,7’ye ulaşmakta,
✓ Birincil enerji yoğunluğu % 35,3 azalmakta,
✓ Elektrik kurulu gücü 189,7 GW’a (güneş 52,9 GW, rüzgâr 29,6 GW (24,6 kara, 5 deniz), nükleer 7,2 GW) ulaşmakta,
✓ Devreye alınması öngörülen kapasite 96,9 GW olarak gerçekleşmekte,
✓ Elektrik üretiminde kesintili yenilenebilirlerin oranı %34,2’ye, yenilenebilir enerji kaynaklarının payı %54,7’ye çıkmakta,
✓ Elektrik kurulu gücünde kesintili yenilenebilir enerji kaynaklarının payı %43,5, yenilenebilir enerji kaynaklarının payı ise %64,7 düzeyine yükselmekte,
✓ Esneklik gereksiniminin karşılanabilmesi için; batarya kapasitesi 7,5 GW’a, elektrolizör kapasitesi 5,0 GW’a, talep tarafı katılımı 1,7 GW’a ulaşmaktadır.
<p>2053 yılına kadar ise;</p> <ul style="list-style-type: none">
✓ Birincil enerji tüketiminin 2020-2053 döneminde yıllık ortalama %1,5 artacağı,
✓ Yenilenebilir enerji kaynaklarının birincil enerji tüketimdeki payının %50’ye yükseleceği, nükleer enerjinin %29,3’e ulaşacağı kömürün %3,6’ya, petrolün %5,6’ya, doğalgazın %11,7’ye gerileyeceği,
✓ 2020-2053 yılları arasında elektrik tüketimindeki artışın ortalama olarak yıllık %4,5, 2035-2053 yılları arasında ise yıllık ortalama artış oranının %5,2 olacağı,
✓ Nihai enerji tüketiminde elektrik enerjisinin payının %55,6’ya ulaşacağı,

²⁸ Ulusal Enerji Planı için:

https://enerji.gov.tr//Media/Dizin/EIGM/tr/Raporlar/TUEP/T%C3%BCrkiye_Ulusal_Enerji_Plan%C4%B1.pdf

- ✓ Elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payının %69,1'e, kesintili yenilenebilir enerji kaynakların payının ise %61,4'e çıkacağı,
  - ✓ Nükleer enerjinin kurulu güç payının %8,4 olacağı,
  - ✓ Doğalgaza karışım oranının hidrojenle %12'ye, sentetik metanda %32'ye çıkacağı,
  - ✓ Hidrojen ve sentetik metan üretimi için kullanılacak elektrik enerjisi miktarının toplam elektrik tüketiminin %17,6'sına ulaşacağı,
- öngörülmektedir.

Türkiye Ulusal Enerji Planı ile birlikte, **Türkiye Hidrojen Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası**²⁹ 19 Ocak 2023 tarihinde yayımlanmış ve anılan dokümanda dünyada yapılan çalışmalar ile ülkemizin ihtiyaç ve çözüm önerileri değerlendirilerek hazırlanan hedeflere ve politikalara yer verilmiştir. Söz konusu strateji ve yol haritası kapsamında, yeşil hidrojen üretim maliyetinin 2035 yılında 2,4 ABD doları/kgH₂ ve 2053 yılına kadar 1,2 ABD doları/kgH₂'nin altına düşürülmesi ve elektrolizör kurulu güç kapasitesinin 2030 yılında 2 GW, 2035 yılında 5 GW ve 2053 yılında 70 GW'a ulaşmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Hayata geçirilmesi öngörülen politikalar arasında;

- Mevzuatı gözden geçirerek, "hidrojen üretim, taşıma, depolama ve kullanım" için uygun hâle getirilmesi,
- Yeşil hidrojen üretiminde ve depolanmasında yerli aksam kullanılmasına yönelik teşvik mekanizmasının oluşturulması,
- "Yeşil hidrojen" için sertifika programlarının oluşturulması ve bu programların izlenebilirliğinin sağlanması,
- Yerli ve millî teknolojilerin (elektrolizör, yakıt hücresi vb.) geliştirilerek üretilmesi için Ar-Ge ve Ür-Ge'nin teşvik edilmesi,
- Ticari talep ve yatırımları teşvik etmek için kamu ve özel sektör iş birliklerinin oluşturulması,
- Sanayi, teknoloji, standartlar ve sertifikasyon geliştirme, tedarik zinciri ve ticaret fırsatları ile ilgili konularda uluslararası iş birliklerinin yapılması,
- Karbon yoğun sektörler (kimya, demir-çelik, ulaşım, cam, seramik vb.) öncelikli olmak üzere ilgili tüm sektörlerde yeşil hidrojen kullanımının yaygınlaştırılmasının teşvik edilmesi,
- Hidrojen teknolojileri konusunda nitelikli insan gücü yetiştirerek, istihdamda sürekliliğin sağlanması,
- Linyit ve organik atıklardan hidrojen ve sentetik gaz üretimi için Ar-Ge çalışmalarının yapılması,
- Yeşil hidrojen üretimini artırmak için yenilenebilir enerjinin üretim ve kullanım payının yükseltilmesi,

²⁹ https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/SGB/tr/Kurumsal_Politikalar/HSP/ETKB_Hidrojen_Stratejik_Plan2023.pdf

- Mevcut doğal gaz hatlarına hidrojen karıştırılmasıyla ısı sektörünün kademeli olarak karbonsuzlaşma dönüşümüne katkı sağlanması,
- Hidrojen depolamada başta bor madeni olmak üzere yerli kaynakların kullanılması,
- Dünya ve özellikle Avrupa pazarına yerli teknolojilerimiz ile ihtiyaç fazlası yeşil hidrojen veya amonyak ihraç edilmesi

yer almaktadır.

Yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği konularına Ufuk Avrupa Programı yoluyla da destek verilmektedir. Bu kapsamda, 2022 yılında Ülkemizden paydaşların koordinatör veya ortak olarak yer aldığı 10'un üzerinde proje bulunmaktadır. Geline nokta, Ulusal Politikamızın desteklenmesi ve ihtiyaçlarımızın karşılanması konusunda Ufuk Avrupa programında koordinatör olarak yer almanın önemi ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, bahse konu program dahilindeki projelerde Ülkemizden paydaşların koordine ettikleri projeler: PV4Plants, LEGOFIT, DERISK olup, bahse konu projelerin tamamı TÜBİTAK tarafından sağlanan Koordinatörlüğü Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir.

Ülkemiz ulusal politikası bağlamında önemli bir yer edinen hidrojen çalışmaları, **Ufuk Avrupa Programı-Temiz Hidrojen Ortaklığı** dahilinde de desteklenmektedir. Bu kapsamda, bahse konu Ortaklığın 2022 yılı çağrısı kapsamında, ülkemizden Güney Marmara Kalkınma Ajansı koordinatörlüğünde Ülkemizden 13 ortağın toplamda ise 16 kuruluşun yer aldığı HYSouthMarmara hidrojen vadisi projesi desteklenmeye hak kazanmıştır. Proje kapsamında, endüstride fosil yakıt kullanımının kademeli olarak kaldırılması ve karbondan arındırılması ana vizyonuyla bölgesel bir hidrojen ekonomisinin gelişiminin desteklenmesi ve hidrojen ekonomisinin sahip olabileceği potansiyel etkinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Türkiye'nin ilk hidrojen vadisi olacak proje kapsamında minimum 500 ton yeşil hidrojen üretiminin sağlanması hedeflenmektedir. Bahse konu proje, TÜBİTAK Koordinatörlüğü Destekleme Programı kapsamında da desteklenmiştir.

5 yıl sürmesi planlanan proje kapsamında, Balıkesir'de Enerjisa Üretim sahasında üretilecek minimum 500 ton yeşil hidrojenin, Linde Gaz tarafından taşınarak Kale Seramik, Şişecam ve Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün tesislerinde kullanılması hedeflenmektedir.

Ayrıca, hidrojen teknolojileri alanında Güney Marmara Hidrojen Kıyısı Platformu İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Bu platform kapsamındaki ilk proje olarak, Türkiye'nin ilk yeşil hidrojen üretim teknolojisinin saha uygulamasını hayata geçirmek üzere 30 kW gücünde PEM tipi elektrolizör geliştirilmesi, üretilen yeşil hidrojenin depolanması ve Bandırma Enerji Üssü'nde kullanılması amaçlanmıştır.

Bu çerçevede, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı desteği ile TÜBİTAK MAM Hidrojen ve Yakıt Pili Teknolojileri Araştırma Grubu'nda yeşil hidrojen üretim teknolojileri geliştirme çalışmaları kapsamında ilk yerli PEM -Polimer Elektrolit (Geçiş) Membran- Tipi Elektrolizör Geliştirilmesi projesi yürütülmektedir.

TÜBİTAK MAM Hidrojen ve Yakıt Pili Araştırma Grubu'nda, MARTERA 2021 çağrısı kapsamında Norveç ve Güney Afrika ile birlikte bir konsorsiyum oluşturularak, "Deniz Uygulamalarına Yönelik Yakıt Pilleri için Düşük Maliyetli ve Dayanıklı Membran Elektrot Ünitesi Geliştirilmesi (LOCOMOTION) Projesi" başlatılmıştır.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı desteği ile TÜBİTAK MAM Hidrojen ve Yakıt Pili Araştırma Grubu'nda elektrolizör ve yakıt pili teknolojisi konusunda önemli bir altyapı oluşturulması hedeflenmiştir. Kurulacak altyapı ile katma değeri yüksek, ticari ve bilimsel değer taşıyan yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve prototiplerin üretilmesi hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, Ufuk Avrupa çağrısı kapsamında yakıt pilli, bataryalı, menzil uzatıcı hibrit olmak üzere 3 tip ağır vasıta platformuna (TIR) ait 5 adet pilot uygulama, sürüş performans testleri ve dijital ikiz çalışmalarının gerçekleştirileceği bir AB projesine (ESCALATE) ortak olunmuştur.

Yeşil hidrojen üretimi, yenilenebilir enerjinin kullanılmasıyla sudan elektroliz yoluyla yapılmakta ve önümüzdeki yıllarda bu alanda 11 trilyon dolar büyüklüğünde yatırımlar yapılması beklenmektedir. Karbonsuzlaşma hedefine, ekonomik kalkınma ve refahı azaltmadan ulaşmaya katkı sağlayacak en önemli çözümlerden birisi olarak öne çıkan hidrojen, geleceğin yakıtı olma yolunda teknolojik gelişimini sürdürmektedir.

Hidrojen alanında gerçekleştirilen söz konusu çalışmalar paralelinde, Türk Alman Enerji Forumu kapsamında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Federal Almanya Ekonomi ve İklim Koruma Bakanlığı arasında "Yeşil Hidrojen Alanında İş Birliği Niyet Beyanı" imzalanmıştır. İmzalanan niyet beyanı ile hidrojen alanında işbirliğinin güçlendirilmesi ve bilgi alışverişinin tesis edilmesi amaçlanmaktadır. Tarafların anılan belgede ortaya koydukları iradenin uygulanabilmesi için bir "Görev Gücü" oluşturulması ve yılda iki kez bu görev gücünün toplantı gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Diğer taraftan, hedeflenen yeşil dönüşüm çalışmalarına katkı sağlayacak nitelikte **TENMAK'ın AR-GE Teşvikleri** kapsamında; "Karbon Yakalama, Kullanım ve Depolama Teknolojileri" ve "Hidrojen Teknolojileri ve Yakıt Hücreleri" konularında çağrılar açılmıştır. Bu çağrıların amacı, her iki konuda da kamu, üniversite ve sanayi kurumlarını bir araya getirerek ülkemizin ihtiyaç duyduğu ticarileştirilebilir teknolojileri geliştirmektir. Bu çerçevede Teknoloji Hazırlık Seviyesi (THS) en az 4 olan projelerin, THS 8 seviyesine

çıkarılıp gerçek ortamda kullanılabilir teknolojik bir ürüne dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Söz konusu projelere “TENMAK Teknoloji ve Ürün Geliştirme Projeleri (TUGEP) Destek Programı” kapsamında destek verilecek ve değerlendirmeye sunulacak her bir proje için TENMAK tarafından sağlanan toplam destek üst limiti yıllık bütçe sınırlaması olmaksızın 50 milyon TL olacaktır.

Diğer taraftan, 5 Haziran 2022 tarihinde TENMAK’ın organizasyonu ve sahipliğinde “Karbondiyoksit Tutma, Değerlendirme ve Depolama Teknolojileri Yol Haritası ve Uygulama Planı” başlığında farklı sektörlerden katılımcılar ile çevrim içi bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda, karbondiyoksit (CO₂) tutma, dönüştürme/tekrar kullanım teknolojileri ve depolama alanlarına yönelik olarak stratejik amaçlar, hedefler, eylemler/alt eylemler sunularak katılımcıların değerli katkıları alınmıştır. Halihazırda TENMAK tarafından “**Türkiye için Karbon Yakalama, Kullanım ve Depolama (KYKD) Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası**” üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Söz konusu yol haritasında; KYKD teknolojilerinin kullanım alanları açıklanmakta, dünyada diğer ülkelerin yatırımları ve yol haritaları analiz edilmekte ve sonrasında ülkemizin KYKD teknolojilerinde mevcut durumu değerlendirilerek kısa, orta ve uzun vadede çözüm önerileri sunulmaktadır.

Öte yandan, 2022 yılında, ülkemiz **yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını en üst düzeye çıkarma** stratejisini uygulamaya devam etmiş ve 5 Temmuz 2022 tarihli ve 31887 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Devlet Memurları Kanunu İle Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la elektrik depolama tesisi kurmayı taahhüt eden tüzel kişilere, kurmayı taahhüt ettikleri elektrik depolama tesisinin kurulu gücüne kadar rüzgâr ve/veya güneş enerjisine dayalı elektrik üretim tesisi kurulmasına olanak sağlanmıştır. Bu kapsamda ilgili ikincil mevzuat 19/11/2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve depolamalı elektrik üretim tesisi kurulmasına ilişkin başvurular alınmaya başlanmıştır.

Söz konusu düzenleme ile depolama ünitesi kurmayı taahhüt eden rüzgâr veya güneş enerjisi başvurularına herhangi bir yarışma/ihale olmaksızın kapasite tahsisi imkânı tanınmış olup böylece yenilenebilir enerji kapasitesinin artırılması sağlanarak aynı zamanda elektrik depolama ünitesi kurmaya yönelik yeni yatırım imkânı yaratılmıştır. Ayrıca, elektrik enerjisi üretiminin meskenlerde teşvik edilmesi amacıyla 6446 sayılı Kanununun 14’üncü maddesi hükümlerine göre lisanssız yürütülebilecek faaliyetler kapsamında kurdukları, çatı ve cephe uygulamalı yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı ve kurulu gücü azami 50 kW (50 kW dahil) olan, elektrik üretim tesisinden ürettikleri elektrik enerjisini son kaynak tedarik şirketlerine satan gerçek kişilere, gelir vergisi muafiyeti tanınmıştır.

Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliğinde (LÜY), 11/8/2022 tarihli ve 31920 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan değişikliklerle, tüketim tesisi sahiplerinin tüketim tesis veya tesisleriyle farklı dağıtım bölgesinde lisanssız elektrik üretim tesisi kurmasına, OSB dağıtım lisansı bölgesi içinde yer alan bir tüketim tesisi için OSB dağıtım lisansı bölgesi dışında üretim tesisi kurulabilmesine imkân tanınmıştır. Ayrıca; bünyesinde üretim lisanslı kojenerasyon santrali bulunan tüketim tesisi için farklı ölçüm noktasında olacak şekilde LÜY'ün 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi kapsamında üretim tesisi kurulabilecek ve bu tesisin şebekeye verdiği ihtiyaç fazlası enerji "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması" kapsamında teşvikli fiyatlardan satın alınacaktır.

Ayrıca, üretim lisansına konu santral sahalarında kullanılmayan alanların değerlendirilmesi ve elektrik üretim miktarı ile santral verimliliğinin artırılması amacıyla, 28/2/2019 tarihli ve 7164 sayılı Kanun ile Elektrik Piyasası Kanunu'nda yapılan değişiklikle birden çok kaynaklı (hibrit) üretim tesisi düzenlemesi mevzuata girmiş ve 1/7/2020 tarihi itibarıyla bu kapsamdaki başvurular Kurumumuzca alınmaya başlanarak aynı üretim lisansı kapsamında birden çok kaynaktan elektrik üretimi yapılabilmesine imkân tanınmıştır. Bu kapsamda; yardımcı kaynak olarak güneş enerjisine dayalı üretim tesisi kurmak üzere başvurular alınmaktadır.

22/12/2022 tarihli ve 7429 sayılı Kanun ile Elektrik Piyasası Kanunu'nda yapılan değişiklikle yeni bir faaliyet olan "toplayıcılık faaliyeti" mevzuata girmiştir. Böylelikle, düşük üretimi veya tüketimi bulunan üretici veya tüketicilerin, üretim veya tüketimlerinin tek bir kişi tarafından toplanarak piyasa işlemi yapabilmelerine ve yan hizmetlere ilişkin tedarik süreçlerine katılabilmelerine olanak sağlanmıştır. Ayrıca, bu faaliyetle, tüketicilerin elektrik fiyatının yüksek olduğu saatlerde tüketimlerini azaltması ve tüketimlerini elektrik fiyatlarının daha düşük olduğu gece saatlerine kaydırmasıyla elektrik fiyatlarının düşmesi de beklenmektedir.

Diğer taraftan, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması noktasında önemli bir adım olarak **Yeşil Tarife (YETA) uygulaması** 1 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla başlatılmıştır. YETA kapsamında elektrik kullanmak isteyen tüketiciler kendi bölgelerinde faaliyet gösteren tedarik şirketlerinden yazılı talepleri ile birlikte yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik temin edebilmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik tedarik etmek isteyen tüketicilerin kullandıkları enerjinin bu kaynaklardan üretildiğinin şeffaf ve güvenilir bir şekilde tüketicilere kanıtlanabilmesi ise "**Yenilenebilir Enerji Kaynak Garantisi Belgesi (YEK-G Belgesi)**" ile sağlanmaktadır. YEK-G Sistemi ve Organize YEK-G Piyasası 1 Haziran 2021 tarihi itibarıyla Enerji Piyasaları İşletme A.Ş (EPIAŞ) tarafından işletilmeye başlanmıştır.

Bu çerçevede, **YEK-G Belgesi ve Yeşil Tarife ile ilgili altyapı ve bilinçlendirme çalışmaları sürdürülmüş** olup, yürütülen faaliyetlere detaylı bir şekilde Tablo 10'da yer verilmektedir.

Eylem Planında yer verilen enerji verimliliği konusunda Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren işletmeler başta olmak üzere sanayi tesisleri yetkililerine yönelik bilinçlendirme ve farkındalık faaliyetleri kapsamında, 33 ilde 185 OSB'de faaliyet gösteren işletme yetkililerine eğitim verilmiştir. Ayrıca düzenlenen çevrimiçi seminerlerde katılımcılara enerji verimliliği mevzuatı ve 1000 TEP üzeri yıllık enerji tüketimi olan endüstriyel işletmelerin her 4 yılda bir yaptırması zorunlu olan enerji etütleri ile ilgili temel bilgiler verilmiştir.

Bunlara ilaveten, **enerji verimli ve düşük karbonlu ısıtma ve soğutma sistemlerine yönelik ulusal çapta strateji ve kılavuz belgeleri hazırlanması** öngörülmektedir. Çalışmaların 2022-2023 döneminde; Enerji Verimliliği Stratejisi ve 2. UEVEP hazırlıkları çerçevesinde ele alınması planlanmaktadır. İlaveten, IPA 2021 Programı kapsamında, 2022 yılı sonunda başlatılması planlanan "Enhancement of the Ministry of Energy and Natural Resources' (MENR) Capacity for Preparation of National Strategy and Guidelines & Measurement and Monitoring on Efficient Heating and Cooling" Projesi çerçevesinde bir yol haritası, strateji belgesi ve ilave kılavuzlar hazırlanacaktır.

Diğer taraftan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Danimarka Enerji, Kamu Hizmetleri ve İklim Bakanlığı arasında yürütülen "**Düşük Karbonlu ve Verimli Isıtma ve Soğutma Projesi**" kapsamında; ısı piyasası mevzuatı alt yapısının oluşturulması, ısıtma ve soğutma enerjisi ısı talebinin haritalandırılması, fayda-maliyet analizleri, ulusal etki değerlendirmesi, AB-Enerji Verimliliği Direktifine uyum çerçevesinde Kapsamlı Değerlendirme çalışması, ilgili kurum/kuruluşlarda kapasite geliştirilmesi faaliyetleri tamamlanmış olup pilot uygulama için seçilen belediyelerde, yerel ölçekte bölgesel ısıtma/soğutma planları yapılmış ve elde edilen tecrübeler sonucunda diğer belediyelere örnek teşkil edecek bir kılavuz hazırlanmıştır.

İlaveten, 2022-2023 dönemi UEVEP hazırlık çalışmaları kapsamında, ilgili paydaşların katılımları ile 21 Eylül 2022 tarihinde "Belediye Hizmetleri ve Isıtma ve Soğutma Sektöründe Enerji Verimliliği Çalıştayı" düzenlenmiştir.

Tablo 10: YEK-G Bilinçlendirme Çalışmaları

Yenilenebilir Enerji Kaynak Garanti Belgesi (YEK-G Belgesi) sistemi ve YEK-G Belgesi ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları:

- YEK-G Sistemi ve Organize YEK-G Piyasası 1 Haziran 2021 tarihinde açılmış olup, 27 Şubat 2023 itibarıyla 36 adet üretici statüsünde, 50 adet tedarikçi statüsünde olmak üzere toplamda 86 piyasa katılımcısı ve 92 adet yenilenebilir enerji santrali sistemde aktif olarak kayıtlıdır.

- YEK-G Piyasasında her ay birer gün olmak üzere toplamda 21 seans açılmıştır. Seanslarda toplamda 2.372.322 MWh'lık eşleşme gerçekleşmiştir. 2021 yılı içerisinde toplamda 10.281.488 adet YEK-G belgesi ihraç edilirken 290.501 adet YEK-G belgesi itfa edilmiştir. 2022 yılı Ocak – Aralık ayı dönemde ise 14.021.190 adet YEK-G belgesi ihraç edilirken 3.196.107 adet YEK-G belgesi itfa edilmiştir. 2023 yılında 27 Şubat 2023 tarihi itibari ile 234.998 adet YEK-G belgesi ihraç edilirken, 128.881 adet YEK-G belgesi nihai tüketiciye itfa edilmiştir.
- 2021 ve 2022 yılları içerisinde YEK-G Sistemi ve Piyasasının tanıtımı noktasında birçok STK, dernek vb. kuruluşlarla toplantılar yapılmış ve bazı konferanslara katılım sağlanmıştır. Tanıtım Faaliyetleri kapsamında ETD, TOBB, JESDER, İTO, TÜSİAD, Türk Çimento Birliği ve OSBÜK ile toplantılar gerçekleştirilmiş olup BOTAŞ Sürdürülebilirlik Zirvesi, İstanbul Karbon Zirvesi, ICCI, Enerji Verimlilik Zirvesi, HM İş ve İklim Zirvesi, Türkiye İhracatçılar Meclisi ve Türkiye Enerji Zirvelerine katılım sağlanmıştır.
- Bu faaliyetlerin yanında 2021 yılında başlayıp, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen YEŞİL OSB projesi kapsamında YEK-G Belgesinin kullanıma ilişkin entegrasyon çalışmaları 2022 yılı içerisinde de yürütülmüştür. Bu çerçevede OSBÜK (Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu) ile OSB'lerin tamamına yakınının katılım sağladığı bir toplantı organize edilerek YEK-G sisteminin tanıtımı gerçekleştirilmiştir.
- TESAB ile webinar düzenlenmiştir. Ekoenergy ile toplantılar düzenlenmiş olup, YEK-G belgesi ile birlikte "ECO Label" etiketi alması hususu değerlendirilmiştir.
- 2022 yılı Nisan ayında uluslararası düzeydeki REC Market Meeting konferansına katılım sağlanmış olup, YEK-G sistemi ve Belgesinin tanıtılmasına ve geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunulmuştur.
- YEK-G Sistemi ve Organize YEK-G Piyasasına ilişkin tüm istatistikler EPIAŞ Şeffaflık platformunda yayımlanmıştır. Güncel veriler oluştuğunda yayımlanmaya devam edilmektedir.
- YEK-G aylık seans duyuruları yayımlanmaktadır.
- YEK-G Sistemi ve Organize YEK-G Piyasası Eğitimi duyuruları yapılmakta ve eğitimler verilmektedir.
- Para ve Inbusiness dergilerinde YEK-G imaj ilanları yayımlanmıştır.
- YEK-G istatistik verileri EPIAŞ şeffaflık platformunda yayımlanmıştır.
- YEK-G sistemi tanıtım web sitesi devreye alınmıştır.³⁰
- Büyük ölçekli tüketiciler için tanıtım videosu hazırlanmıştır.³¹
- 2022 yılı YEK-G İstatistikleri iletişim çalışması yapılmıştır.

³⁰ <https://yekgnedir.com/>

³¹ <https://www.youtube.com/watch?v=7azDPvzTJcE>

- YEK-G belgelerine E-DEVLET'den erişilebileceğine dair iletişim çalışması yapılmıştır.
- YEK-G konulu özel bir tanıtım broşürü Türkçe/İngilizce hazırlanmıştır.
- YEK-G Sistemi ile birlikte açılışı yapılan ve YEK-G Sistemini tanıtmayı amaçlayan <https://yekgnedir.com/en/> web sitesine 2022 yılının III. ve IV. çeyreğinde yeni içerik eklenmiş ve sitenin İngilizce versiyonu hayata geçirilmiştir.
- YEK-G belgelerini sürdürülebilirlik raporlamalarında kullanan şirket sayısında artış yaşanmıştır. Turkcell, Arçelik ve Kazan Soda'nın aralarında bulunduğu şirketler CDP raporlamalarında YEK-G belgelerini kullanmıştır. Türk Hava Yolları, ING Bank, Boyner, Gratis, Işık Üniversitesi'nin aralarında bulunduğu şirketler ve kurumlar ise elektrik tüketimlerinin tamamının veya belirli bir kısmının yenilenebilir enerjiden karşılanmasında YEK-G belgelerini tercih etmiştir. 2023 tarihi itibari ile YEK-G belgesi kullanan bazı firmalar <https://yekgnedir.com> web sitesinde yayımlanmaya başlanmıştır.

2.5. Sürdürülebilir Tarım

İklim değişikliği nedeniyle artan sıcaklıklar, seller, uzun süren kışlar gibi tarım ve hayvancılığı derinden etkileyen olumsuz iklim koşullarının yanı sıra sanayileşme ve kentleşmenin getirdiği değişiklikler gıda güvenliğini tehdit eden unsurlar olarak Birleşmiş Milletler (BM) ve Uluslararası Tarım Örgütü (FAO- Food and Agriculture Organisation) başta olmak üzere birçok uluslararası örgütün gündeminde yer bulmaktadır.

Covid-19 salgını ve Rusya-Ukrayna Savaşının tarımda küresel arz ve tedarik zincirlerine olumsuz sonuçlarının ortaya çıkmasıyla birlikte üretim, tedarik ve tüketim boyutları bakımından tarımsal faaliyetleri etkileme potansiyeline sahip her türlü iç ve dış (salgın hastalık, savaş, afet, iklim değişikliği vs.) etkene rağmen işleyebilen, yeterli miktarda sağlıklı gıda tedarikini sağlayabilme imkanına sahip, dayanıklı, rekabetçi, esnek ve sürdürülebilir bir gıda sistemi oluşturulması, giderek daha fazla ülke ve ülke grubunun tarım politikasının merkezine yerleşmiştir.

BM'nin sürdürülebilir kalkınma amaçlarından birisi olarak tanımlanan "açlığı sona erdirmeye, gıda güvenliğini sağlama ve beslenmeyi iyileştirme ve sürdürülebilir tarımı teşvik etme" doğrultusunda, AB tarafından başlatılan çalışmaların başında Ortak Tarım Politikasının Yeşil Mutabakat hedeflerine uyumlu olarak gözden geçirilmesi gelmektedir.

AB bu minvalde, Avrupa Yeşil Mutabakatı ile tarımda pestisitlere, anti-mikrobiyalere ve aşırı gübrelemeye bağımlılığı azaltmayı, organik tarımı artırmayı, hayvan refahını iyileştirmeyi ve biyolojik çeşitlilik kaybını tersine çevirmeyi, tüketiciyi bilgilendirici ürün etiketlendirmesini ve AB içinde ve dışında AB ürünlerinin tüketimini desteklemeyi öncelikli addetmektedir. Söz konusu öncelikler çerçevesinde AB, bir taraftan Yeşil Mutabakat'ın tarımda sürdürülebilirlik boyutunu Ortak Tarım Politikası (OTP)'nin bir ögesi haline getirirken, diğer taraftan **Çiftlikten Çatala³² ve Biyoçeşitlilik³³ Stratejileri** kapsamında biyoçeşitlilik kaybını en aza indirerek adil, sağlıklı ve çevre dostu bir tedarik zincirini desteklemeye odaklanmaktadır.

Bu kapsamda, üye ülkelerin Komisyon'a sunduğu stratejik planlar, mevzuatın öngördüğü takvime uygun olarak 2023 yılı itibarıyla uygulamaya girmek üzere kabul edilmiştir. Kimyasal pestisitlere bağımlılığı azaltmak adına pestisitlerin sürdürülebilir kullanımı, yeni genomik teknikler ve hayvan refahının yükseltilmesine yönelik mevzuat çalışmaları devam etmektedir.

2021 yılında kabul edilen AB davranış kuralları, Çiftlikten Çatala Stratejisi kapsamında üretici ile tüketici arasında kalan operatörlerin gönüllü olarak üstlenebileceği taahhütler

---

³²Çiftlikten Çatala Stratejisi hakkında bilgi için: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en

³³ Biyoçeşitlilik Stratejisi hakkında bilgi için: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

belirlemektedir. Öte yandan gıda endüstrisinin kurumsal stratejilerine sürdürülebilirlik boyutunun derç edilmesi, bazı besinlerin gıda içeriğindeki azami oranlarının belirlenmesi ve tarım ve balıkçılık ürünlerinde pazarlama standartlarının revizyonuna yönelik mevzuat hazırlıkları devam etmektedir.

Tüketicilerin bilgilendirilmesini kolaylaştırmak için yapılan çalışmalar kapsamında etiketleme gerekliliklerinde revizyona gidilmekte, gıdalarda besin profillerinin gösterilmesi, “sağlıklı” ibaresinin kullanımının kısıtlanması için çalışmalar devam etmekte ve israfla mücadele için yeni etiketleme yolları aranmaktadır.

Öte yandan Yeşil Mutabakat kapsamında AB’ye giriş yapan ürünlerin uyması gereken kuralların uluslararası ticaret sistemini düzenleyen hukuki zemine uygunluğu, değilse nasıl uyum sağlanabileceğine yönelik araştırmalar devam etmektedir.

Ülkemizde ise Tarım ve Orman Bakanlığınca (TOB) Yeşil Mutabakat Eylem Planının “**Sürdürülebilir Tarım**” başlığı altında **pestisit ve anti-mikrobiyallerin kullanımının azaltılması hedefine** yönelik olarak taze meyve ve sebze de 24.000 üretim alanında kontroller devreye alınmış, riskli görülen ürünlerde kalıntı izleme programları oluşturulmuş, amaca yönelik eylemlerin gerçekleştirilebilmesini teminen kurumsal kapasitenin geliştirilmesi adına faaliyetler planlanmıştır.

Bu kapsamda, 2023 yılı tahmini bütçesi 7.975.000 TL, 2024 yılı için ise 10.535.000 TL olan eylem planı kapsamında 9 ilde (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, Hatay, İzmir, Mersin ve Muğla) kurumsal kapasitenin artırılması, teknik personellerin eğitilmesi, Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) ve TOB İl/İlçe Müdürlüklerince yürütülen faaliyetlerle üretici farkındalığının artırılması ve kalıntının önlenmesi amaçlanmaktadır.

Pestisit kalıntısı riski görülen ürünlerde **Kalıntı Eylem Planı (2022-2024)** uygulamaya konulmuş, antimikrobiyallerin azaltılmasına ilişkin olarak; antimikrobiyal direncin boyutlarını ulusal ölçekte ortaya koymak amacıyla “**Ulusal Veteriner Antibiyotik Direnç İzleme Projesi**” hayata geçirilmiştir.

Zirai ilaçların uygun kullanımı, zirai ilaç kalıntısının önlenerek doğal dengenin korunması, sürdürülebilir tarım konularında farkındalık oluşturulması ve etkin bitki sağlığı programı uygulamak amacıyla eğitim ve yayım çalışmalarının yanı sıra üretim alanlarında çiftçi tarla okulu çalışmaları yapılmaktadır.

Antimikrobiyallerin akılcı kullanımına yönelik olarak, 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren hayvan hastalıkları ile mücadelede kullanılan ilaçların izlenebilirliğini sağlamak, ilaç tüketimini kontrol altına almak, uygulanan tedavileri kayıt altına almak, ilaçların ve ilaç hammaddelerinin ithalatı, üretimi, toptan ve perakende satış noktalarına dağıtımını izlemek ve gıda güvenliğini temin etmek amacıyla kademeli olarak Elektronik Reçete Sistemi (E-Reçete) ve İlaç Takip Sistemi (İTS) hayata geçirilmiştir. Hayvan sağlığında

kullanılan aşıların izlenebilirliğinin sağlanması amacıyla da 15 Ağustos 2019 tarihi itibarıyla Aşı Takip Sistemi (ATS) uygulanmaya başlanmıştır.

10-11 Mayıs 2022 ve 12-13 Ekim 2022 tarihlerinde Tarım ve Orman Müdürlüklerinde görevli il sistem sorumlusu Veteriner Hekimlere yönelik “Veteriner Sağlık Ürünleri İzleme Sistemleri ve Antimikrobiyal Direnç Eğitim Toplantısı” düzenlenmiştir.

Biyoteknik ve biyolojik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması için destekleme ödemelerinde 2021 yılında %25-40; 2022 yılında ise %8-100 oranlarında artış yapılmıştır. 2021 yılında 230.659,351 dekar alan için 8.064 üreticiye 26.907.977 TL destekleme ödemesi yapılmıştır. Desteklerin başladığı 2010 yılından itibaren uygulama alanında yaklaşık 15 kat artış olmuştur.

Organik tarımın geliştirilmesi hedefine yönelik olarak, Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi kapsamında 2022 yılında 58 il ve 5 Araştırma Enstitüsünde çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca Yeşil Mutabakat kapsamında pestisitlerin azaltılmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde 59 ilde 68 proje ile “İyi tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi” yürütülmektedir. Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğüne yürütülen “Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi” ve “İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi” kapsamında oluşturulan tedbir ve öncelikler doğrultusunda 2023 projeleri değerlendirilmektedir. 24-28 Ekim 2022 tarihleri arasında 2023 projelerinin değerlendirildiği Proje Değerlendirme Toplantısı yapılmış olup 31 Ekim-4 Kasım 2022 tarihleri arasında İl Müdürlüklerinde görev yapan 190 personele hizmet içi eğitim verilmiştir. Organik tarım üretim alanlarının ve üretim miktarlarının artırılması çalışmaları devam etmektedir.

Diğer taraftan, AB'nin yeni organik tarım mevzuatına uyum çalışmaları sürdürülmekte, aynı zamanda organik tarımın kademeli olarak geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığınca yeni AB mevzuatına uyumun sağlanması hedefi kapsamında, Türkiye Organik Tarım Mevzuatının Avrupa Birliği Organik Tarım Mevzuatına Uyumu Projesi (TAIEX Workshop on Harmonization Project of Turkey's Organic Farming Legislation) gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda IPA III 2023 programlaması kapsamında “Organik Tarım Sisteminin Güçlendirilmesi (Strengthening the Organic Agriculture System)” ile “Sürdürülebilir Tarım ve Balıkçılık İçin Yeşil Mutabakat Eylem Planının Desteklenmesi ve Uygulanması (Promotion and Implementation of Green Deal Action Plan for Achieving Sustainable Agriculture and Fisheries)” projeleri Avrupa Komisyonu tarafından yapılan değerlendirme neticesinde olumlu değerlendirilmiştir.

Kimyasal gübrelerde bulunan bitki besin elementleri ile organik gübrelerdeki yüksek organik madde içeriğini birlikte bulunduran materyallerin kullanımı ile ilgili AR-GE çalışmalarının yürütülmesi çalışmalarına devam edilmekte, bu kapsamda humik asit,

leonardit, kompost vb. materyallerle toprağın organik madde içeriğinin artırılarak uygulanan kimyasal gübre dozlarının azaltılması amacıyla İzmir'de zeytin, Osmaniye'de yerbıstığı, Manisa'da üzüm ve Mersin'de pamuk üzerine 4 proje yürütölmektedir.

Yeni teknolojilerle elde edilen yeni nesil gübrelere ilişkin Ar-Ge çalışmaları çerçevesinde, yavaş etkili gübreler, çeşitli enzim inhibitörleri, nişasta, kitosan ve aljinat polisakkaritleri ile kaplanarak gübrelere kullanım etkinliğinin artırılması amacıyla Kırklareli, Ankara ve Malatya illerinde 3 proje yürütölmektedir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planının "Sürdürülebilir Tarım" bölümü altında bir diğere hedef olan **arazi toplulaştırması** kapsamında 2021 yılında 1,26 milyon hektar alanda tescil çalışmaları tamamlanmış olup, 2021 yılı sonu itibariyle toplamda 6,02 milyon hektar alanın tescili yapılmıştır. 2022 yılı üçüncü çeyreğinde 291.763 hektar alanda tescil işlemleri tamamlanmıştır.

Tarımda yenilenebilir enerji kullanımının artırılması hedefi kapsamında, mevcut jeotermal kaynakların Tarıma Dayalı (jeotermal sera) İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde kullanılmasına yönelik olarak; Aydın-Efeler/Kadıköy, Denizli-Sarayköy, İzmir-Dikili, Ağrı-Diyadin, Kütahya-Simav, Nevşehir-Kozaklı Tarıma Dayalı İhtisas (Jeotermal Isıtımlı Sera) Organize Sanayi Bölgeleri özelinde çalışmalara devam edilmektedir.

Yenilenebilir enerji kullanan seralar ve üretim tesisleri de desteklenmekte olup, 2022 yılında 20 başvuru gerçekleşmiş olup başvuruların sözleşmeleri yapılmıştır.

2021- 2022 yılları arası yenilenebilir enerji kullanan 14 adet seraya 15 milyon 700 bin TL ve 29 adet Yenilenebilir Enerji Üretim Tesisine 11 milyon 900 bin TL olmak üzere toplamda 43 projeye 27 milyon 600 bin TL hibe ödemesi gerçekleştirilmiştir.

Tarımsal üretimde atık ve artık yönetiminin geliştirilmesi hedefi kapsamında, atıkların toprağa uygulanarak (zeytin karasuyu, biyogaz tesisi sıvı fermente atığı vb.) kullanım olanaklarının araştırılması eylemine yönelik olarak, çeşitli bitkisel ve hayvansal atık ve artıkların doğrudan kullanımı, kompostlanması (tavuk gübrelere, yerbıstığı atıkları vb.) ve biyokömür eldesi ile tarımsal açıdan değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Ankara, Tekirdağ, Konya, Antalya, Giresun, Osmaniye, Tokat ve Samsun illerinde 12 proje yürütölmektedir.

Ayrıca yine tarımsal üretim sonucu açığa çıkan zeytin karasuyu, biyogaz tesisi sıvı fermente ürünü gibi direk deşarjı çevresel sorunlara yol açan atıkların toprağa geri dönüşümünün sağlanarak değerlendirilmesi amacıyla İzmir, Kırklareli ve Ankara illerinde 4 proje yürütölmektedir.

Tarımsal atık ve artıkların enerji üretimi açısından değerlendirilmesi çerçevesinde, tarımsal ürünlerden elde edilen biyoyakıt ve tarımsal atıkların değerlendirilmesi ile enerji üretimi ve biyogaz atıklarının değerlendirilmesi konularında Samsun ilinde üç, Tekirdağ

ilinde iki, Eskişehir ve İzmir illerinde birer olmak üzere toplam 7 araştırma projesi yürütülmektedir. Samsun ilindeki üç pelet projesi programa alınmış ve faaliyetlerine 2022 yılında başlamıştır. Tarımsal atıklardan biyoaktif maddelerin izole edilmesi ilaç, gıda takviyesi, tekstil ve kimya sanayinde kullanım olanakları araştırılmaktadır. Bu kapsamda dokuz adet Ar-Ge projesi sonuçlandırılmış, altı Ar-Ge projesi devam etmektedir.

Gıda kayıp ve israfının azaltılması hedefi kapsamında:

- HoReCa (otel, restoran ve kafe işletmelerinin kısaltması), Lojistik, Toplu Satış Yerleri, Tüketiciler ve Kompost Yapımı için hazırlanan toplam beş adet kılavuza <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Link/68/Yayinlarimiz> ve <https://gidanikoru.com/sayfa/40> adresinden ulaşılması mümkündür.
- “Söz Ver Rekor Gelsin!” hareketiyle, 881 bin söz ile “Bir Kampanya için Verilen En Fazla Söz” rekoru, Guinness nezdinde 26 Ocak 2022 tarihinde tescil edilmiştir.
- Gıda Bankacılığı mevzuat taslağı hazırlanmıştır.
- Gıda kaybı ve israfına karşı tüketici bilincini artırmak için israfsız mutfak atölyeleri, gönüllü son hasat etkinlikleri ve eğitim çalışmaları gibi etkinliklere yıl boyu devam edilmiştir.
- “Çöpe atmak için yetiştirilmiş” fotoğraf sergisi, halkın gıda israfı konusundaki farkındalığını artırmak için ülkenin çeşitli yerlerinde sergilenmiştir.
- 5-6 Ekim 2022 tarihinde bölgesel gıda kaybı ve israfı konferansına İstanbul’da ev sahipliği yapılmıştır.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı’nda **AB Çiftlikten Çatala ve Biyoçeşitlilik Stratejilerine ilişkin farkındalık yaratılması** hedefi kapsamında 2.11. başlığı altında yer verilen faaliyetlerin yanı sıra, biyolojik çeşitlikle ilgili eğitim ve farkındalık çalışmaları aktif olarak yürütülmekte ve ülke genelinde eğitimler düzenlenmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı Bölge Müdürlükleri ile İl Milli Eğitim Müdürlükleri işbirliği içerisinde ortaklaşa yürütülen eğitim çalışmaları kapsamında Türkiye genelinde 2021 yılı dördüncü çeyrekte 662 okulda toplam 53,631 öğrenciye ve 2021 yılsonu itibarıyla toplamda 1771 okulda 110.537 öğrenciye biyolojik çeşitlilikle ilgili eğitim verilmiştir. 2022 yılı üçüncü çeyreğinde ise 1.655 okulda 120.825 öğrenciye eğitim verilmiştir.

Çiftlikten Çatala Stratejisinde sürdürülebilir gıda sistemlerinin sağlanmasında önemli bir öncelik olarak yer alan “tohum güvencesi ve çeşitliliği” konusunda farkındalığın artırılması, sektör paydaşlarıyla bilgi paylaşılması ve tohum güvencesini tehdit edebilecek risklerin belirlenmesi için seminer yapılmıştır.

Tarım-gıda sistemlerinin devamlılığı ve paydaşların Covid-19 benzeri tehditlere karşı direncini güçlendirmek için sürdürülebilir tohum yönetimi ve dağıtımı konusunda en iyi

uygulamaların ve uzmanlığın paylaşılması, gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) tarafından finanse edilen “Resilience in the Seed Sector with the Rising of Risks After Covid-19” (CCR-2021-TURAG-207-)/ Covid-19 Sonrasında Artan Risklere Yönelik Tohumculuk Sektöründe Dayanıklılık” projesi uygulanmaktadır. Proje kapsamında 02-04 Kasım 2022 tarihlerinde Antalya’da bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda Türkiye, Azerbaycan, Malezya, Fas, Pakistan ve İslam Ülkeleri İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi (SESRIC) temsilcileri ile çalışmalar yapılmış, sürdürülebilir tohum yönetimi ve dağıtımı için en iyi uygulamalar ve uzmanlıklar paylaşılmıştır. Proje sonucunda Covid-19 ve benzeri tehditlere karşı sürdürülebilir tohum temini ve yönetimi için tohumculuk sektöründe dayanıklılığın nasıl tesis edileceğine ve bu tür tehditlerin nasıl yönetileceğine ilişkin öneriler ve tavsiyeler kılavuzu hazırlanacaktır.

2.6. Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım

AB, Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri doğrultusunda sürdürülebilir, akıllı ve çevre dostu ulaştırma politikasını desteklemek amacıyla 9 Aralık 2020 tarihinde “**AB Sürdürülebilir ve Akıllı Hareketlilik Stratejisi**” yayınlamıştır. Stratejide; kombine taşımacılığın geliştirilerek, sürdürülebilir ve yeşil ulaşım modlarının payının artırılması; yük taşımacılığında demiryolu ve iç su yolu taşımacılığının payının yükseltilmesi; karayolu, havayolu ve denizyolu taşımacılığında sıfır emisyonlu araçların piyasaya sunulması; elektrikli araç altyapısının geliştirilmesi; tüm ulaşım modlarında sürdürülebilir ve alternatif yakıtların üretiminin/kullanımının yaygınlaştırılması; ulaşımın çevre üzerindeki etkileri dikkate alınarak fiyatlandırılması ile bağlantılı ve akıllı ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi hususlarına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca, çevre dostu, akıllı, rekabetçi, emniyetli, erişilebilir ve uygun fiyatlı bir ulaşım sistemi oluşturularak 2050 yılına kadar ulaştırmadan kaynaklanan emisyonların %90 azaltılması hedeflenmektedir.

AB sınırları içerisinde demiryolu, iç su yolları, kısa mesafeli denizyolu güzergâhları ve karayolu ağlarından oluşan ve 424 adet büyük şehri limanlar, havaalanları ve demiryolu terminalleri ile birbirine bağlayan Trans-Avrupa Ulaştırma Ağı (TEN-T) tamamlandığında, seyahat sürelerinin düşürülmesi öngörülmektedir. Böylelikle ulaştırmada enerji verimliliğinin yükseltilmesi ve çevresel etkilerinin asgariye indirilmesi hedeflenmektedir.

AB, karayolu taşımacılığını, demiryolu bağlantılarını, uçuşları ve denizyolu taşımacılığını entegre ederek etkin bir verimli bir Avrupa ağına dönüştürmeyi amaçlayan TEN-T dokuz adet Avrupa Ulaşım Koridorundan oluşmaktadır. Altyapı planlaması koridor yaklaşımı çerçevesinde yürütülmektedir. Tüm ulaşım ağının modernize edilmesini ve AB ulaştırma sistemindeki eksik bağlantıların tamamlanmasını teminen, ana demiryolu hatlarında 2040 yılına kadar hızlı tren altyapısının güçlendirilmesi, gemi aktarma terminallerinin sayısının artırılması, yük terminallerinin kapasitesinin artırılması, iç su yolları ve kısa mesafe denizyolu taşımacılığının ulaştırma sistemi içerisindeki payının 2030 yılına kadar %25 artırılması öngörülmektedir.

Bu çerçevede, en temiz taşımacılık modlarından biri olan demiryolunun yük taşımacılığındaki payının artırılması ve tırların ağ boyunca trenlerle taşınmasına imkan sağlayacak adımların atılması hedeflenmektedir. Ayrıca, AB'nin 2030 yılına kadar yüksek hızlı tren trafiğini ikiye katlama ve 2050 yılına kadar üçe katlama hedefine ulaşmasını sağlamak üzere uzun mesafeli ve sınır ötesi demiryolu Eylem Planı hazırlanmıştır. Eylem Planı, Trans-Avrupa Ulaştırma Ağı teklifini tamamlayacak şekilde daha fazla eylem içeren bir yol haritası niteliğinde hazırlanmıştır. Karayolu taşımacılığının acil ihtiyaçlarına, ulaşım uygulamalarına ve bağlantılı ve otonom ulaşım gereklerine uyum sağlamak üzere 2010 tarihli Akıllı Ulaştırma Tüzüğü'nün tadil edilmesi planlanmaktadır.

Yeni Şehir İçi Ulaşım Çerçevesi, şehirlerdeki emisyonun nasıl azaltılacağı ve ulaşımın nasıl geliştirileceğine ilişkin Avrupa rehberini ortaya koymakta; toplu taşıma, yürüme ve

bisiklet ulaşımına yoğunlaşmakta; bunları teminen yerel ve bölgesel yönetimlerin desteklenmesine yönelik seçenekler ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, tüm büyük ve orta büyüklükteki şehirler 2030 yılına kadar sürdürülebilir şehir ulaşım planlarını uygulamaya koyacaktır.

Bununla birlikte karayolu taşımacılığının fosil yakıtlara bağımlılığın azaltılması kapsamında, 2030 yılına kadar en az 30 milyon adet sıfır emisyonlu otomobil ve 80 milyon adet sıfır emisyonlu tırın trafiğe çıkması, 100 Avrupa şehrinin iklim nötr yapıya kavuşturulması ve 2035 itibariyle piyasaya arz edilecek otomobil ve hafif ticari araçların sıfır emisyonlu olması öngörülmektedir.

Ülkemizde **sürdürülebilir ve akıllı taşımacılığın geliştirilmesi** hedefi kapsamında, Kombine Taşımacılık Yönetmeliği³⁴ 27 Mayıs 2022 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanmıştır. 09.08.2022 tarih ve 31918 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan düzenleme ile “Karayoluyla Taşınan Yüklerin Denizyoluna Aktarılmasının Desteklenmesi” sağlanmıştır. Anılan düzenleme ile denizyolu taşımacılığının kombine taşımacılıktaki payının artırılması ve karayoluyla taşınan yüklerin denizyoluna aktarılması için destek verilerek, ulusal ve uluslararası düzeyde karayolu taşımacılığının neden olduğu trafik sıkışıklıkları, kazalar, gürültü ve çevre kirliliği gibi negatif dışsallıkların asgariye indirilmesi ve stratejik öneme sahip denizyolu sektörünün kombine taşımacılıktan aldığı payın artırılması amaçlanmıştır. Yürürlüğe konulan bu iki düzenleme ile denizcilik sektörünün yeşil dönüşümünün finansmanı ve desteklenmesi yönünde önemli bir adım atılmıştır.

Ulaşım da demiryolu kullanımının artırılmasına yönelik çalışmalar kapsamında, Çerkezköy-Kapıkule demiryolu hattının tamamlanması hedeflenmektedir. Yapımı devam eden söz konusu demiryolu hattı projesinde fiziki ilerleme %60’a ulaşmıştır.

Yeşil liman uygulamalarının geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar kapsamında, **yeşil liman sertifika programına yönelik ulusal mevzuatın yayımlanması** ile hem çevre dostu, iş sağlığı ve güvenliğine önem veren ve sürdürülebilir hem de rekabetçi liman tesisleri oluşturulmasına ilişkin çerçevenin yasal bir zemine oturtulması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, “Kıyı Tesislerine Yeşil Liman Sertifikası Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik” Taslağının hazırlanma süreci devam etmektedir.

Diğer taraftan, 12-16 Aralık 2022 tarihinde düzenlenen Dünya Denizcilik Örgütü (IMO) Deniz çevresi Koruma Komitesi (MEPC) 79. Toplantısında alınan karar ile; Mayıs 2025 itibariyle yürürlüğe girmek üzere **Akdeniz bütün olarak SECA (Kükürt Emisyon Kontrol Alanı) ilan edilmiştir**. Bu karar ile gemilerde kullanılan yakıtlardaki kükürt içeriği %0,5 yerine %0,1 olarak sınırlandırılacaktır.

Denizcilik sektöründen kaynaklanan zararlı emisyonların azaltılması ve yeşil denizciliğin desteklenmesine yönelik çalışmalar kapsamında, “Hurdaya Ayrılan Türk

³⁴ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/05/20220527-1.htm>

Bayraklı Gemilerin Yerlerine Yeni Gemi İnşa Edilmesinin Teşvikine Dair Yönetmelik” 28.04.2021 tarih ve 31468 sayılı Resmi Gazete’de³⁵ yayımlanmıştır. Anılan düzenleme uyarınca, hurdaya ayrılacak gemi için verilecek teşvik tutarı, geminin boş ağırlığı ile güncel hurda fiyatının çarpılması suretiyle tespit edilmektedir. Bu teşvik tutarı, yeni inşa edilecek geminin LNG ve hibrit sistemler de dahil olmak üzere alternatif çevre dostu bir enerji kaynağı kullanılması halinde ise iki buçuk katı olarak tespit edilmektedir. Ayrıca, mevcut gemilerinin ana makinalarını fosil yakıttan alternatif çevre dostu bir enerji kaynağına dönüştürecek olan gemi sahiplerine dönüşüm maliyetinin %25’i oranında hibe sağlanmaktadır.

Şehir içi ve şehirlerarası yollarda şarj istasyonlarının konumlandırılmasına yönelik ön çalışma ve planlama faaliyetlerinin yürütülmesi ve bu alanda önerilerin geliştirilmesi kapsamında, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığınca “Elektrikli Araç Şarj İstasyonlarının Yer Seçiminin Belirlenmesi ve Simülasyon Programının Oluşturulması İşİ” projesine başlanılmış olup, Temmuz ayına kadar tamamlanacaktır.

TSE tarafından 06.05.2021 tarihinde "**TS 13909-Elektrikli araçlar ve elektrikli araç şarj sistemleri - Temel terimler ve tanımlar**" standardı yayımlanmıştır.

21.12.2021 tarihli ve 7346 sayılı Kanun ile elektrikli araçların şarj hizmeti almasına ilişkin madde hükümleri 14.3.2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nun ilgili kısımlarına eklenmiştir. Ayrıca, EPDK’nın, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından belirlenen politikalar dahilinde, dağıtım şirketleri, şarj ağı işletmecileri, elektrikli araç üreticisi ve ithalatçılarından temin ettiği verilerden yararlanarak her iki yılda bir elektrikli araç kullanımı gelişimi ve şarj altyapısı ihtiyacına yönelik projeksiyonlar hazırlayacağı yasal hüküm altına alınmıştır.

Bu hükümlere dayanılarak hazırlanan, elektrikli araçlara elektrik enerjisi temininin sağlandığı şarj ünitesi ve istasyonlarının kurulması, şarj ağı ve şarj ağına bağlı şarj istasyonlarının işletilmesi ile şarj hizmetinin sunulmasına ilişkin usul ve esasları belirleyen “**Şarj Hizmeti Yönetmeliği**” 2.4.2022 tarihli ve 31797 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Buna ilave olarak; "17.3.2022 tarihli ve 10852 sayılı Şarj Ağı İşletmeci Lisansı İşlemleri İle İlgili Başvurularda İlişkin Usul ve Esaslar Kurul Kararı", "17.3.2022 tarihli ve 10853 sayılı ve Kurul Kararı" ve "31.3.2022 tarihli ve 10895 sayılı Kurul Kararı" 2.4.2022 tarihli ve 31797 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yapılan düzenlemelere istinaden 18/4/2022 tarihinden itibaren EPDK elektronik başvuru sistemi üzerinden lisans başvuruları alınmış ve 113 (yüz on üç) adet şirkete şarj ağı

---

³⁵ Hurdaya Ayrılan Türk Bayraklı Gemilerin Yerlerine Yeni Gemi İnşa Edilmesinin Teşvikine Dair Yönetmelik için: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210428-1.htm>

işletmeci lisansı verilmiştir. Lisans başvuruları ve lisanslandırma işlemlerine devam edilmektedir.

Şarj istasyonlarında, Yeşil Tarife ve YEK-G Belgesi kullanılması çalışmaları devam etmekte olup, elektrikli şarj istasyonu ile YEK-G Belgesi entegrasyonu ilerleyen süreçte planlanmaktadır. Farklı alternatifli metotlar oluşturularak EPDK ile YEK-G belgelerini şarj istasyonlarında kullanılmasına ilişkin çalışmalar çerçevesinde önümüzdeki yıl itibari ile mevzuat altyapısının tamamlanması beklenmektedir.

Ulaştırma sektöründen kaynaklı emisyonların azaltılmasında, ulaşım modları arasında geçişi sağlamak üzere gerekli teknolojilerin ülkemizde uygulanması kapsamında, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2022/9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yayınlanan “**Mobilite Araç ve Teknolojileri Yol Haritası**”³⁶ ile elektrikli, bağlantılı, otonom ve paylaşımlı araçlar, raylı ulaşım araç ve sistemleri, deniz araçları ve liman yönetimi, İHA’lar ve uçan otomobiller yanında beşerî sermaye, girişimcilik, teknoloji odaklı destek programları ve uluslararası mevzuatlara etkin katılım alanlarında alt strateji hedeflerini ve bu hedeflerin hayata geçirilmesi için gerekli politika, eylem planları ve yönetim mekanizmalarını ortaya konulmuştur.

Teknolojik Ürün Yatırım Destek programı kapsamında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından elektrikli araç gelişim öngörülerine göre il, ilçe detayında belirlenmiş şarj istasyonlarının kurulmasına destek verilecektir. Bu kapsamda ülkemiz çapında 81 ilde, 216 ilçede ve 75 il karayolunda 1.572 adet şarj ünitesinin kurulmasına destek verilecek olup, yatırımlara başlanmakla birlikte, meydana gelen depremler nedeniyle, deprem bölgesi içerisinde yer alan illerde yapılacak yatırımlar için süre uzatımı verilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bununla birlikte yatırımlarının tamamlanmasının ardından Türkiye’nin asgari 142 MW daha kurulu hızlı şarj altyapısı kazanması beklenmektedir.

Bununla birlikte, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının IPA Fonu ile gerçekleştirilecek olan “**Türkiye’nin Net Sıfır Emisyon Hedefi: Ulaşım Yol Haritası**” isimli proje, iyi tanımlanmış bir strateji planı ile ulaşım sektöründe sıfır emisyona erişmeye rehberlik edecek bütüncül, katılımcı ve uygulanabilir bir yol haritası oluşturmayı hedeflemektedir. 2023’ün son çeyreğinde projeye başlanması planlanmaktadır.

Ufuk Avrupa Programı kapsamında da sürdürülebilir ve akıllı ulaşım alanında; yük ve yolcular için çok modlu ve sürdürülebilir ulaşım sistemleri sağlanması adına; kentsel, kent içi (bölgesel) ve uzun mesafeli yük taşımacılığının dış maliyetlerini azaltacak (ör. tıkanıklık, trafik sıkışıklığı, emisyonlar, hava ve gürültü kirliliği, yol çarpışmaları) projeler desteklenmektedir. Sistem genelinde optimize edilmiş ağ verimliliği ve esnekliği, kentsel hareketlilik ve lojistikte yönetim ve yenilik için yerel ve/veya bölgesel kapasitenin

³⁶ <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/strateji-belgeleri/mu0906011618>

artırılması, fiziksel ve dijital altyapının esnek ve verimli şekilde kurulması da önemsenen diğer konulardır.

Sürdürülebilir kentsel hareketlilik bağlamında bisiklet yolları başta olmak üzere sürdürülebilir kentsel ulaşımın desteklenmesi noktasında, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının "Sürdürülebilir ve Akıllı Hareketlilik Stratejisi ve Eylem Planı" çalışmaları devam etmekte olup, 2023 yılının ilk çeyreğinde yayımlanması planlanmaktadır. Ayrıca;

- Ankara, İzmir, Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri ve Türkiye Belediyeler Birliğinin projeleri uygulama aşamasında,
- Düzce, İstanbul, Kahramanmaraş ve Trabzon Büyükşehir Belediyelerinin projeleri ihale aşamasında ve
- Konya ve Samsun Büyükşehir Belediyelerinin projeleri programlama aşamasındadır.

Bisiklet ve paylaşımlı elektrikli skuter sistemleri gibi mikro hareketlilik araçlarının kullanımının artırılmasına yönelik hedef doğrultusunda yapılan mevzuat çalışmaları Tablo 11'de sıralanmaktadır.

Tablo 11: Bisiklet ve Paylaşımlı Elektrikli Skuter Mevzuat Çalışmaları

Bisiklet ve paylaşımlı elektrikli skuter mevzuat çalışmaları:

- 7261 sayılı Türkiye Çevre Ajansının Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklikle "Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri yürütmek" belediyenin yetki ve imtiyazları arasında sayılmıştır.
- 7261 sayılı Türkiye Çevre Ajansının Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklikle "Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri yürütmek" büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları arasında sayılmıştır.
- Aynı Kanuna "Ulaşımdan kaynaklanan emisyonların azaltılması amacıyla bisikletli ulaşımın yaygınlaştırılmasına yönelik; bu Kanun kapsamında hazırlanacak ulaşım ana planlarında bisikletli ulaşımın yer verilmesi ya da bisikletli ulaşım ana planının hazırlanması esastır. Bakanlıkça, talep hâlinde mahalli idarelere teknik destek verilebilir. Bu fıkraya ilişkin idari ve teknik usul ve esaslar Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir." fıkrası eklenmiştir.

- Bu kapsamda, İl Özel İdaresi Kanunu'nda yapılan değişiklikle "Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri" görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.
- Paylaşımlı elektrikli skuter (e-skuter) işletmeciliği faaliyetlerini ülke ekonomisinin gerektirdiği şekilde düzenlemek, bu faaliyetlerde düzeni ve güvenliği sağlamak, ulaşımın çevre üzerindeki egzoz emisyon ve karbon salınımı gibi olumsuz etkilerini azaltarak çevresel değerleri korumak, hareketliliği artırarak kısa mesafeli seyahatlerde şahsi araç kullanımı yerine paylaşımlı e-skuter kullanımının yaygınlaştırılması ile paylaşımlı e-skuterlerin diğer ulaşım türleri ile entegre, sürdürülebilir bir ulaşım sistemi içerisinde gelişimini sağlamak üzere bu faaliyetlere ilişkin pazara giriş şartlarını ve hizmet üretenler ile hizmetten yararlananların hak, yükümlülük ve sorumluluklarını, elektrikli skuter ve kullanımına ilişkin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda sayılan hususlar dışında kalan diğer hususları belirlemek amacıyla Elektrikli Skuter Yönetmeliği 14.04.2021 tarihli ve 31454 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.
- Bisikletin ulaşım, gezinti ve spor gibi amaçlarla kullanılabilmesini sağlamak üzere bisiklet yollarının ve bisiklet park istasyonlarının planlanması, projelendirilmesi ve yapımına ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla Bisiklet Yolları Yönetmeliği 12.12.2019 tarihli ve 30976 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Türkiye Bisiklet Ağı Master Planı hazırlanarak <https://cygm.csb.gov.tr/turkiye-bisiklet-agi-master-plani-i-103852> adresinde yayımlanmıştır.

2.7. İklim Değişikliği İle Mücadele

Fosil yakıt kullanımı, arazi kullanımı, atık yönetimi, kimyasal üretim, sanayi süreçleri, tarımsal etkinlikler gibi çeşitli insan faaliyetleri sebebiyle ortaya çıkan sera gazı emisyonlarının artışı, iklim değişikliğinin başlıca nedenlerindedir. Günümüzün en önemli küresel tehditlerinden birisi olan iklim değişikliği, dünyanın önemli bir kısmında insan, bitki, hayvan ve diğer canlıların yaşamını büyük ölçüde etkilemektedir.

Fosil yakıt kullanımı başta olmak üzere, sanayi devrimi ile artan insan faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan biyolojik çeşitlilik kaybı, iklim değişikliği, çevre kirliliği, ormansızlaşma, kuraklık gibi çevresel problemleri; insan sağlığı, ekonomi, uluslararası ticaret ve güvenlik gibi diğer küresel sorunlarla beraber ele almayı gerektirmektedir. Yağış rejimlerinde meydana gelen değişimler, sıcaklık artışı gibi doğal afetlere sebebiyet veren aşırı iklim olayları ciddi ekonomik kayıplara yol açmakta ve başta tarım, enerji ve turizm gibi sektörler olmak üzere ekonominin tüm kesimleri iklim değişikliğinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Ayrıca, iklim değişikliğinden kaynaklanan aşırı yağışlar ve kuraklık tarımsal kayıpları arttırmakta, ürün fiyatlarını olumsuz etkilemekte, enerji arzı ve talebini etkilemekte ve benzer birçok sonuç doğurmaktadır.

2015 yılında kabul edilen Paris Anlaşması ile sanayi öncesi döneme kıyasla küresel ortalama sıcaklık artışını 2°C'nin altında tutma ve mümkün olduğunca 1,5°C ile sınırlama taahhüdü, küresel ısınma ve sera gazı salım oranlarını azaltma amacıyla 194 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği 27. Taraflar Konferansı'nda (COP27)³⁷ ülkeler tarafından yeniden teyit edilmiştir. Emisyon oranlarını azaltmak, ülkelerin iklim değişikliğine adaptasyonunu sağlamak ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı mücadele etmesine destek olmak amacıyla, gelişmekte olan ülkelere teknik destek ve yeni finansman düzenlemeleri oluşturmak üzere taraflar arasında anlaşmaya varılmıştır.

İklim değişikliği başta olmak üzere, kirlilikte artış, doğal kaynakların aşırı kullanımı, hızlı nüfus artışı, sürdürülebilir olmayan kaynakların kullanımı gibi faktörler biyolojik çeşitlilik kaybına ve ekosistem tahribatına yol açmaktadır. 7-19 Aralık 2022 tarihinde Kanada'nın Montreal Kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Biyoçeşitlilik Konferansı'nda (COP15) ekosistemlerin korunması ve iyileştirilmesi, türlerin yok oluşunun durdurulması, kirlilik risklerinin ve kirliliğin olumsuz etkilerini biyolojik çeşitliliğe ve ekosisteme zarar vermeyecek seviyeye indirilmesi gibi konularda mutabık kalınmıştır.

Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) hedeflerini desteklemek üzere Avrupa Komisyonu tarafından, Ormansızlaşmanın Önlenmesi Tüzüğü Taslağı kapsamında, küresel ormansızlaşmaya yol açabilecek ürünlerin ithalatı düzenlenmektedir. Bahis konusu mevzuat, AB pazarına sunulan ürünlerin, ormansızlaşmaya ve ormanların bozulmasına

---

³⁷ <https://unfccc.int/cop27>

olabilecek etkilerinin azaltılmasına yönelik önlem ve eylem paketi öngörmektedir. Bu çerçevede, ormansızlaşmaya yol açan ürünlerin ticareti kısıtlanacaktır.

İklim değişikliğinden en çok etkilenecek bölgelerden biri olan Akdeniz Havzasında yer alan ülkemiz açısından iklim değişikliğine uyum konusu öncelikli hususlardan biridir. Türkiye, Paris Anlaşmasını 22 Nisan 2016 tarihinde anlaşmayı geliştirmekte olan ülke olduğunu beyan ederek imzalamıştır. *Paris Anlaşması'na yönelik ülkemiz pozisyonunun, ülkemizin uluslararası finansman ihtiyacı da dikkate alınarak çok boyutlu bir şekilde değerlendirilmesi* eylemi kapsamında 2016 yılında imzalamış olduğumuz Paris Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun 7 Ekim 2021 tarihli ve 31621 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Ayrıca, Paris Anlaşması'na ilişkin onay belgesi ulusal beyanımızla birlikte 11 Ekim 2021 tarihinde Anlaşma Depoziteri olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteriyasına tevdi edilmiştir. Anlaşma'nın 30 günlük depoziter süresi 10 Kasım 2021 tarihinde sona ermiş ve bu tarihte Türkiye Paris Anlaşmasına taraf olmuştur.

Ülkemizin tarafı olduğu Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Paris Anlaşması ve açıklanan 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda, iklim değişikliği ile mücadelenin ana hedef ve ilkelerini belirleyen İklim Kanunu taslağı hazırlanmıştır.

Kanun taslağında genel olarak;

- Coğrafi alan ya da sektör gibi herhangi bir ayırım gözetmeksizin karşı karşıya kaldığımız iklim değişikliği konusunda tüm kamu kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerin işbirliği içerisinde sorumlulukları ve yükümlülükleri tanımlanmıştır.
- Net sıfır emisyon hedefinin gerçekleştirilmesi için Bakanlıkların görev alanı dahilinde, tahdidi bir sınırlama olmadan azaltım ve uyum hedefleri belirlenmeye çalışılmış ve Bakanlıklarımıza bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için sorumluluklar verilmiştir.
- Ülkemizde yeni uygulanmaya başlayacak Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ile ilgili düzenlemeler yapılmış ve kapsam dahilindeki işletmelerin sera gazı emisyon izni almaları zorunlu hale getirilmiştir.

Özetle, İklim değişikliğine uyum ve mücadele kapsamında ülkemizin hukuki altyapısının geliştirilmesine yönelik iklim değişikliği ile mücadelede yeşil kalkınma ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda azaltım ve uyum hedeflerinin, planlama ve uygulama araçlarının yasal dayanağı oluşturulmuştur.

Kanun taslağı çalışmaları, kamu kurumlarının görüşüne açılmış, kurumların yanı sıra STK'larda dâhil birçok kurum da Kanun taslağı hakkında görüşlerini iletmiştir. Kurum ve kuruluşlardan gelen görüşler doğrultusunda zenginleştirilerek nihai halini alan taslak metin, kanunlaşma sürecinin tamamlanmasının akabinde yürürlüğe girecektir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan iklim değişikliği ile mücadele edilmesi hedefi doğrultusunda **İklim Değişikliğiyle Mücadele Raporunun hazırlanması** eylemi kapsamında, Türkiye'nin ilk İklim Şurası 21-25 Şubat 2022 tarihleri arasında, Türkiye'nin iklim değişikliği vizyonunu gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde ele alarak, yeşil dönüşüm anlayışını katılımcı bir şekilde ortaya koymak amacıyla iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin en fazla görüldüğü şehirlerden biri olan Konya'da düzenlenmiştir. İklim Şurası'nda, 3 ay süren yoğun çalışmalar sonucu iklim değişikliği ile mücadele politikaları, 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefleri doğrultusunda yeniden ele alınmış olup bu doğrultuda 217 yeni karar alınmıştır³⁸. Bu kararların arasında iklim değişikliği ile mücadele başlığı da yer almakta olup, alınan bu kararlar doğrultusunda tarım ve sanayi başta olmak üzere suyun verimli kullanılmasının ve kullanılmış suların yeniden kullanım oranının 2030 yılına kadar artırılması, iklim değişikliğinin etkileri ve uyum konusunda farkındalığın artırılması doğrultusunda eğitimler verilmesi, biyoçeşitliliğin korunması amacıyla iklim değişikliğine uyumlu tarım uygulamalarının geliştirilmesi gibi çalışmaların yürütülmesi öngörülmektedir.

Ayrıca **2023-2030 İklim Değişikliği Eylem Planı ve 2050 İklim Değişikliği Stratejisinin** 2023 yılı ikinci çeyreğinde tamamlanması öngörülmektedir. 2022 yılında İklim değişikliği ve Eylem Planı çalışmalarına temel teşkil eden ulusal katkı beyanı çalışmaları tamamlanmış ve COP 27'de Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı tarafından Türkiye'nin 2030 yılında referans senaryoya göre %41 oranında azaltım yapacağı beyan edilmiştir.

Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023) su kaynakları yönetimi, tarım ve gıda güvenliği, ekosistem hizmetleri, biyolojik çeşitlilik ve ormancılık, doğal afet risk yönetimi ve halk sağlığı sektörlerine odaklanmış olup; güncellenmekte olan söz konusu belgeye enerji, ulaşım ve iletişim, sanayi, kent, sosyal kalkınma, turizm ve kültürel miras başlıklarının dahil edilerek sektör sayısının artırılması amaçlanmaktadır.

"Türkiye'de İklim Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında sektör ve kent ölçeğinde iklim değişikliğine uyumun güçlendirilmesi yoluyla toplumsal dayanıklılığın artırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, ulusal iklim değişikliğine uyum politikaları için daha iyi karar verme araçları oluşturularak, kentsel uyum planlama çözümleri sunularak, iklim değişikliğine uyum konusunda işlevsel kapasitenin geliştirilmesi ve Türkiye'de iklim değişikliğine uyum için uygun ortam oluşturulması amaçlanmaktadır.

İklim değişikliğine uyum amacıyla Eylem Planında yer verilen iklim değişikliğinin karasal ve denizsel alanlar ile spesifik su kaynaklarına olan etkilerinin ekosistem tabanlı yaklaşım ve uygulamalar marifetiyle değerlendirilmesi hedefi doğrultusunda **iklim değişikliğinden etkilenen ekosistemlerin belirlenmesi ve uyum ile azaltım tedbirleri almaya yönelik AR-GE projeleri ve çalışmalarının yürütülmesi** planlanmaktadır. Bu doğrultuda, ülkemizde

³⁸ İklim Şu'ra Kararlarına [iklim Şûrası Kararları \(iklimsurasi.gov.tr\)](http://iklimsurasi.gov.tr) adresinden erişilebilmektedir.

yetiştirilmekte olan bazı önemli tarım ürünlerinde iklim değişikliği etkilerine bağlı olarak gelecek yıllardaki olası yeni yetiştirme alanlarının belirlenmesine ve iklim değişikliğinin tarımsal üretimde verim ve kaliteye etkilerine dair projeler devam etmektedir.

Ayrıca, *iklim değişikliği neticesinde muhtemel kıyı ve tatlı su kaybının belirlenmesi ve kıyılar ile göl ve/veya sulak alanlar için doğa temelli iklim değişikliğine uyum tedbirleri ortaya konması* amacıyla korunan alanlarda karbon yutaklarının belirlenmesine devam edilmektedir. IPA III dönemi için ön kabul alan “İklim Değişikliğinin Türkiye’de Göl, Kıyı ve Sulak Alanlara Etkisinin Değerlendirilmesi Projesi”nin (Assessment of Climate Change Impacts on Lakes, Wetlands and Coastal Areas in Türkiye) 2023 yılı 4. çeyreğinde başlaması öngörülmektedir.

Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD) yaklaşımının ulusal düzeyde güçlendirilmesi eylemi kapsamında arazi bozulma eğilimlerinin arazi üretkenlik dinamiği üzerine etkilerinin belirlenmesine yönelik bölgesel projeler yürütülmekte olup, ulusal ölçekte yaygınlaştırmak için çalışmalar devam etmektedir. ATD Karar Destek Sistemi kurulmuş ve ülke çapında genişletilmiştir. Potansiyel Toprak Organik Karbonu Depolama Haritası tüm Türkiye için üretilmiş ve Karar Destek Sistemine entegre edilmiştir.

ATD yaklaşımının arazi yönetim planlamalarına ve uygulamalarına entegre edilmesinin sağlanması ve ülke düzeyinde yaygınlaştırılması eylemi kapsamında arazi tahribatının yüksek olduğu alanlarda ATD prensibiyle planlama ve uygulama yapılması ve yaygınlaştırma çalışmalarının yürütülmesi için Arazi Tahribatının Dengelenmesi Karar Destek Sistemi bazında bir eylem planı hazırlanmakta olup, bu kapsamda illere yönelik eylem önerileri belirlenecektir.

Küresel Sera Gazı Emisyonu’nun %24’ü arazi kullanımı, arazi kullanım değişiklikleri ve ormancılık (AKAKDO) sektörü sebebi ile ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, Eylem Planı kapsamında yürütülen sürdürülebilir arazi yönetimi ve çölleşme/arazi tahribatıyla mücadele çalışmalarında karbon depolama işlevlerini dikkate alan uygulamaların yapılması ve ilgili örnek uygulamalar yoluyla tutulan karbon miktarının tespit edilmesi ve karbon stoklarındaki değişimlerin izlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda tarım toprakları ve meralarda erozyon, arazi bozulumu ve karbon depolamaya etki eden göstergelerin belirlenmesi ve iyileştirici önerilerin geliştirilmesine yönelik çeşitli illerde AR-GE projeleri devam etmekte olup, Orman Yönetimi, Ağaçlandırma Faaliyetleri, Orman Yangınlarını Önleme ve Koruma Faaliyetleri gibi konuları kapsayan Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Planı³⁹ hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra, şehirlerde tutulan karbon miktarlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar kapsamında tüm il ve ilçe yerleşim yerlerinde ağaçlık alanlar belirlenerek, kişi başına düşen ağaçlık alanlar

---

³⁹T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Planına <https://www.ogm.gov.tr/tr/stratejik-plan> adresinden erişilebilmektedir

hesaplanmış ve bu alanlara ait karbondioksit tutma kapasiteleri ve bu alanların ekonomik değerleri ortaya çıkarılmıştır.

İklim değişikliğine uyum sağlamayı dikkate alan sürdürülebilir tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması eylemi kapsamında, sürdürülebilir tarım teknikleri ile ilgili eğitimler verilmekte, bu konuda AR-GE projelerinin yürütülmesi ve uygulamaların yaygınlaştırılması sağlanmaktadır. Üreticilerin iklim değişikliğine dayanıklılığını ölçmek ve uyuma yönelik tarımsal faaliyetlerini güçlendirmeye yönelik rehber hazırlık çalışmaları devam etmekte, bu kapsamda araştırma projeleri yürütülmektedir. İklim krizine ve iklim değişikliği sonuçlarına uyum kapsamında sürdürülebilir tarım-gıda zincirinin sağlanması amacıyla IPA III kaynaklarından yararlanılmak üzere projeler devam etmektedir.

Çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele uygulamalarında doğa temelli çözümler içeren yöntemlerin kullanılmasının sağlanması eylemi kapsamında, çölleşme ve arazi tahribatının önüne geçilmesi, kuraklık ve çölleşme tehdidi olan örnek sahalarda toprağın korunarak yerinde tutulması, toprak ıslahı, mera biyokütlesinin artırılması gibi çeşitli yöntemlerin yer aldığı projeler hayata geçirilmiştir.

Ülkemizde ***iklim değişikliği ile mücadele kapsamında yapılan çalışmalara*** ayrıntılı olarak www.iklim.gov.tr adresinden erişmek mümkündür.

Tablo 12: Faaliyet Tablosu

Bu başlık altında yürütülen bazı faaliyetler

- "İklim Değişikliğinin Bazı Stratejik Ürünlerin Uygunluk Alanları Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi" ve "İklim Değişikliğinin Tarım Ürünlerinde Verim ve Kaliteye Etkilerinin Belirlenmesi" Ar-Ge Projeleri kapsamında, ülkesel ölçekte hazırlanmış iklim değişikliği projeksiyonları, IPCC iklim senaryoları ve modeller kullanılarak ülkemizde yetiştirilmekte olan bazı önemli tarım ürünlerinde iklim değişikliği etkilerine bağlı olarak gelecek yıllardaki olası yeni yetiştirme alanlarını belirleyecek proje devam etmekte olup incir, kayısı ve kiraz için haritalar üretilmiştir.
- Ormancılıkta İklim Değişikliğine Uyum Stratejik Planı hazırlanmıştır.
- Korunan alanlarda karbon stokları belirlenmeye devam etmektedir. Ayrıca, IPA III dönemi için Türkiye Sulak Alanlarının Karbon Tutma Kapasitesinin Belirlenmesi amacıyla proje önerisi sunulmuştur.
- 2022 yılında sulak alanlarda yeni tescil çalışmaları yapılmış ve toplamda 12.454 hektar büyüklüğünde 5 adet Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan ilan edilmiştir.
- 2022 yılında 3'ü revize, 3'ü yeni olmak üzere toplam 6 adet sulak alan yönetim planı onaylanmıştır.
- ATD çalışmalarına yön verebilecek kapsamda rüzgâr erozyonu etkisindeki Manisa Akselendi Ovası'nda arazi bozulmasının değişimi, etkileri Ar-Ge çalışması ile ortaya konmuş olup benzeri çalışmaların ülke düzeyinde yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

- Ayrıca “Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD) Yaklaşımının Ulusal Düzeyde Yaygınlaştırılması Maksadıyla Yukarı Sakarya Havzasında Uygulanarak, ATD Hedeflerinin Oluşturulmasına Katkıda Bulunulması” GEF Projesi ile ATD çalışmalarının ulusal düzeyde yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi kapsamında karar destek sistemi oluşturulmuştur.
- Potansiyel Toprak Organik Karbonu Depolama Haritası tüm Türkiye için üretilmiş ve Karar Destek Sistemine Entegre edilmiştir.
- ATD Sosyo Ekonomik Analizleri ve Cinsiyet Eylem Planı hazırlanması çalışmaları başlatılmıştır.
- Katılımcı mikro havza planlaması çalışmaları başlatılmıştır.
- 100 da. Eskişehir / Sivrihisar ve 100 da. Ankara/Polatlı`da olmak üzere modern sulama sisteminin kurulması (damla sulama) için ihale gerçekleştirilmiş olup kurulumlara geçilecektir.
- Eskişehir Sivrihisar ilçesinde pilot sahalar için 12.000 kg organik toprak düzenleyici –leonardit- ve 3.900 kg Azkan nohut temini yapılarak deneme alanları kurulmuştur.
- Çiftçilerin görerek öğrenmesi, bilgi paylaşımı ve kalıcı öğrenme ve uygulama becerilerinin arttırılması maksadıyla “Uygulamalı Çiftçi Okulları” yaklaşımı çerçevesinde, Eskişehir`de 2, Kütahya ve Ankara / Polatlı`da 1 adet olmak üzere, toplam 4 çiftçi okulu kurulması için süreç tamamlanmış olup, ilk saha toplantısı ve müfredat çalıştayını Kasım ayında gerçekleştirilmiştir.
- Proje alanlarında kurulması planlanan küçük ölçekli biyogaz tesisleri için teknik onay süreçleri başlatılmıştır.
- “Agregasyon Dinamiklerinin Mera ve Tarım Topraklarında Karbon Tutulumu ve Erozyona Etkilerinin Belirlenmesi” çalışması kapsamında, Tarım toprakları ve meralarda erozyon, arazi bozulumu ve karbon depolamaya etki eden göstergelerin belirlenmesi ve iyileştirici önerilerin geliştirilmesine yönelik Konya, Samsun, İzmir, Ankara illerinde toplamda 8 adet AR-GE çalışması devam etmektedir. Sürdürülebilir Orman Yönetimi, Ağaçlandırma Faaliyetleri, Orman Yangınlarını Önleme ve Koruma Faaliyetleri, Silvikültürel Müdahaleler vb. konularını kapsayan Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Planı hazırlanmıştır.
- “Buğday Yetiştiriciliğinin İklim Değişikliğinden Etkilenebilirlik Derecesi ve Uyum Kapasitesinin Belirlenmesi” Ar-Ge projesi İzmir`de başlamıştır.
- İklim değişikliği sonuçları ve krizlerine uyum kapsamında sürdürülebilir tarım-gıda zincirinin sağlanması için birincil adım olan kaliteli, sağlıklı ve yeterli tohum yönetimi ve tedarikinin sağlanması ve sertifikalı tohum üretimi ve kullanımının etkinleştirilmesi, kuraklığa ve hastalıklara dayanıklı yeni tohum çeşitlerinin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla AB IPA kaynaklarından yararlanılmak üzere proje sunulmuştur.
- “Kurak ve Yarı Kurak Meralarda Rüzgâr Perdesi Kullanımının Toprak Nemi, Karbon Tutulumu ve Erozyona Etkileri” çalışması kapsamında, tarım toprakları ve meralarda sürdürülebilir kullanım için doğa temelli çözümleri içerir (rüzgar perdeleri oluşturulması, toprakta nem tutulum yöntemleri, malçlama, su hasadı) projeleri bölgesel olarak yürütülmektedir. FAO ile işbirliği halinde 26 Kasım -

4 Aralık 2022 tarihleri arasında Konya'da "Sürdürülebilir Arazi Yönetimi ve İklim Dostu Tarım Uygulamaları Projesi kapsamında İklim Değişikliği İle Mücadelede Çok Fonksiyonlu Rüzgar Perdeleri" eğitimi düzenlenmiştir.

- İklim değişikliği ve azaltım kapsamında tarımsal faaliyetlerden kaynaklı atmosfere salınan sera gazlarının ölçüm ve izlenmesine yönelik Ar-Ge çalışmaları çerçevesinde, tarım toprakları ve meralarda arazi yönetimi ve tarımsal faaliyetlerden kaynaklı atmosfere salınan karbondioksit miktarlarının ölçülmesi, izlenmesi ve ölçümlere dayanılarak karbon bütçesinin belirlenmesine yönelik TAGEM bünyesinde 9 adet proje yürütülmektedir.
- Yeniden Ormanlaştırma, Rehabilitasyon, Restorasyon, Orman Fidanlıklarının Kurulması, Silvikültürel Müdahalelerin Uyum Odaklı Planlanarak Uygulanması ve Yönetimi, Fonksiyonel Orman Yönetimi, Biyoçeşitliliğin Korunması, Orman Zararlılarıyla Mücadele Yönetimi, Kent Ormanları, Her Köye Bir Orman Projeleri, Yeşil Kuşak Ağaçlandırmaları, Rüzgar Perdeleri, Yol Kenar Bakım Ağaçlandırma Faaliyetleri, Bal Ormanları, Gelir Getirici Tür Ağaçlandırma Faaliyetleri, Orkøy Uygulamaları gibi faaliyetler yürütülmektedir.
- AKAKDO sektörü için ülkesel sera gazı envanterine önemli katkı sağlayacak olan "Farklı Arazi Kullanımlarındaki Toprak Organik Karbon Miktarının Modellenmesi: Güvenç Havzası Örneği" projesi 2022 yılında araştırma programına alınmıştır. TRGM bünyesinde 8 adet proje çalışması devam etmektedir.
- Ulusal Sera Gazı Envanteri ve Raporu yıllık olarak hazırlanmakta ayrıca Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriter ve Gösterge Seti güncellenmiştir.
- Şehirlerde tutulan karbon miktarının belirlenmesi amacıyla "İklim Dostu Karbon Nötr Şehirler Kapsamında Yerleşim Yerlerindeki Mevcut Karbon Tutulum Envanterlerinin Belirlenmesi Projesi" hazırlanmış, bu proje ile 81 il ve tüm ilçe yerleşim yerlerindeki ağaçlık alanlar belirlenmiş, kişi başına düşen ağaçlık alanlar m² olarak hesaplanmış ve ağaçlık alanlara ait karbondioksit tutma kapasiteleri ve bu alanların ekonomik değerleri ortaya çıkarılmıştır.
- Yeşil Kalkınma hedefi kapsamında gelir getirici ve iklim değişikliğine uyuma yönelik karbon yutak alanı oluşturmak amacıyla; Kırşehir İli Boztepe İlçesi Malya TİGEM arazisinde " Kurak ve Yarı Kurak Alanlarda Çalimsız Türlerle Karbon Yutak Alanı Uygulama Projesi" ve -Karaman İli Ayrancı ilçesi Divle Köyü arazisinde " Yeşil Kalkınma Hedefi ile Gelir Getirici ve İklim Değişikliğine Uyuma Yönelik Karbon Yutak Alanı Oluşturma Uygulama Projesi " hayata geçirilmiştir.
- Çölleşme ve arazi tahribatının önüne geçilmesi, kuraklık ve çölleşme tehdidi altında örnek sahalarda ivedilikle toprağın korunarak yerinde tutulması, toprak ıslahı, mera biyokütlesinin artırılması gibi çeşitli yöntemlerin yer aldığı 'Kurak ve Yarı Kurak Alanlarda Rüzgâr Erozyonunu Önlemeye Yönelik Şeritlerin Tesis Edilmesi projesi (TİGEM- Polatlı Tarım İşletmeleri Müdürlüğü Örneği) hayata geçirilmiştir.

2.8. Adil Geçiş Politikaları

İklim değişikliğinin çok boyutlu ve doğrudan etkilerinin yanı sıra iklim değişikliğiyle mücadele ve iklim değişikliğine uyum ekseninde yürütölen tartişmaların ve yapılan düzenlemelerin, uluslararası ticari ilişkilerden enerji politikalarına, sektörel üretim süreçlerinden hukuk sistemlerine, maliye politikalarından finansal piyasalara, sosyal politikadan ekonomik beklentilere kadar pek çok farklı alanda önemli yansımaları olmaktadır. Güçlü ekonomik, toplumsal ve sektörel boyutları olması beklenen tarihsel önemi haiz bu dönüşüm sürecinin başta istihdam yapısı olmak üzere işgücü piyasasına ve toplumsal refaha önemli etkileri olması kaçınılmazdır.

Öngörölen sosyo-ekonomik sonuçları açısından önemli güçlükleri ve olanakları beraberinde getiren yeşil ekonomi dönüşümü sürecinin; 6.10.2021 tarihli ve 7335 sayılı Kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanması uygun bulunan Paris Anlaşmasında da işaret edilen "**kimseyi geride bırakmama**" yaklaşımıyla tüm toplum kesimleri için en uygun koşullarda yönetilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye, 2053 için net sıfır emisyon vizyonunu açıklayarak bu doğrultuda sanayi ve istihdam politikasını köklü olarak değiştireceğini ifade etmiştir. Uluslararası yazında adil geçiş kavramıyla ifade bulan bu stratejik yaklaşımı hayata geçirebilmek için gerekli tedbirlerin; kamu kurumları, yerel yönetimler özel sektör, işçi ve işveren sendikaları, sivil toplum kurum/kuruluşları ile dönüşümden en fazla etkilenmesi beklenen grupların katılımıyla geliştirilmesi ve tüm paydaşlar arasında etkili iş birliği çalışmalarıyla uygulamaya taşınması önemlidir.

Buna ilişkin olarak, AB'de, 14 Ocak 2020 tarihinde yayımlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı Yatırım Planı⁴⁰, iklim nötr, yeşil, rekabetçi ve kapsayıcı bir ekonomiye adil bir geçişin sağlanmasını desteklemeyi hedeflerken, Adil Geçiş Mekanizması aracılığıyla, dönüşümün sosyo-ekonomik etkilerinin hafifletilmesi öngörülmektedir. Adil Geçiş Fonu, InvestEU ve Avrupa Yatırım Bankası, Adil Geçiş Mekanizması'nın finansal kaynaklarını oluşturmaktadır.

Adil Geçiş Politikalarına Ufuk Avrupa Programı yoluyla da destek verilmektedir. Söz konusu fonlara ek olarak Ufuk Avrupa Programı altında Kültür, Yaratıcılık ve Kapsayıcı Toplumlar Kümesi'nde Kültürel Miras ve Kültürel ve Yaratıcı Endüstriler ve Sosyal ve Ekonomik Dönüşümler Hedefleri altında yeşil ve dijital geçişte eşitsizliklerin giderilmesi, Yeni Avrupa Bauhaus Girişimi ve sürdürülebilir iklim geçişinde kültürel ve yaratıcı endüstriler gibi konular yoluyla fon sağlanmaktadır. Buna ek olarak, WIDERA alanı altında Yeşil Mutabakata yönelik bir çağrıda cinsiyet eşitliğine özellikle vurgu yapılmaktadır.

⁴⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_24

Diğer taraftan, Avrupa Yeşil Mutabakatını tamamlayıcı şekilde kurumsal sürdürülebilirlik alanına ilişkin olarak şirketlerin değer zincirleri boyunca faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerine odaklanan yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Komisyonu tarafından 23 Şubat 2022 tarihinde “Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktif Taslağı (Corporate Sustainability Due Diligence)⁴¹” ve “Dünya Çapında İnsana Yakışır İş Hakkında Bildirimi (Communication from the Commission on decent work worldwide for a global just transition and a sustainable recovery)⁴²” yayımlanmıştır. Anılan belgeler ile sırasıyla:

- Belirli bir eşiğin üzerindeki şirketlere, küresel değer zincirleri boyunca faaliyetlerinin işçi hakları da dahil olmak üzere insan haklarına ve çevreye yönelik olumsuz etkilerini tespit etme, potansiyel riskleri azaltma ve önleme, mevcut riskleri sonlandırma ve bunları raporlama yükümlülüğü getirilmekte;
- Çocuk işçiliği dahil olmak üzere zorla çalıştırma yoluyla üretilen ürünlerin AB pazarına sunulmasının ve AB’den ihraç edilmesinin yasaklanması öngörülmektedir.

Nitekim, bahse konu Bildirimin akabinde, Komisyon tarafından zorla çalıştırılan işçiler tarafından üretildiği tespit edilen ürünlerin AB piyasasına arzını yasaklamayı hedefleyen Zorla Çalıştırma Yasa Taslağı 14 Eylül 2022 tarihinde yayımlanmıştır.

Tedarik zincirlerinde insan hakları ihlallerinin önlenmesi amacıyla ticari şirketlerin, olumsuz insan hakları etkilerini tespit etmek, önlemek, azaltmak ve nasıl ele alındığını açıklamak amacıyla ortaya konulan Birleşmiş Milletler İş Dünyası ve İnsan Haklarına Dair Rehber İlkeleri’nin sektörlerde ve değer zincirlerindeki sosyal ve çevresel standart uygulamalara özen yükümlülüğü açısından burada yer verilen düzenlemelerle birlikte değerlendirilmelidir.⁴³

Diğer taraftan, Komisyon tarafından Döngüsel Ekonomi Eylem Planı kapsamında öncelikli sektörlerden olan Batarya ve Batarya Atıklarına ilişkin Tüzük Taslağı’nda da sosyal ve çevresel haklara uygunluğa ilişkin özen yükümlülüğü hükümleri yer almaktadır. Zira, karbon emisyonlarının azaltılması amacıyla elektrikli araçlara geçiş ile birlikte batarya talebinde artış olurken, tedarik zinciri boyunca batarya üretiminde kullanılan hammaddelerin madenciliği, işleme faaliyetleri ile ticaretinin de çevre ve sosyal haklara uygunluğuna, potansiyel risklere ve olası risklerin yönetilmesine ilişkin özen yükümlülüğü getirilmiş, söz konusu yükümlülüğün onaylanmış kuruluşlar aracılığıyla doğrulanması da hükme bağlanmıştır. Önümüzdeki dönemde esasen benzer

---

⁴¹ https://commission.europa.eu/publications/proposal-directive-corporate-sustainability-due-diligence-and-annex_en

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0066&from=EN>

⁴³ https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinessshr_en.pdf

yaklaşımların sürdürülebilirliği, ürünler için norm haline getirmeyi hedefleyen mevzuatlar kapsamında da benimsenebileceği görülmektedir.

Bu hususların, Gümrük Birliği kapsamında malların serbest dolaşımının temin edilmesi amacıyla ülkemizin söz konusu mevzuatlara uyum süreci çerçevesinde değerlendirilmesi gerekecektir.

Ülkemizde ise **adil geçiş politika ve stratejileri**, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından koordine edilmekte olan **Adil Geçiş Politikaları İhtisas Çalışma Grubu** başta olmak üzere farklı platformlarda çalışılmaktadır. İklim Şurası çalışmaları kapsamında oluşturulan Göç, Adil Geçiş ve Diğer Sosyal Politikalar Komisyonu ile 12. Kalkınma Planı çalışmaları kapsamında oluşturulan farklı özel ihtisas komisyonları ve çalışma gruplarında adil geçiş politikaları üzerine çalışılmış olup konu, farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Ayrıca, 2022-2025 dönemi için hazırlanan Orta Vadeli Plan'da yeşil dönüşüme işgücü piyasasının adil geçişinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınacağına dair tedbire yer verilirken ayrıca nitelikli işgücünün geliştirilmesi amacıyla bölgesel ve sektör odaklı eğitim ihtiyaç analizleri yapılacağı, mesleki eğitim programlarının dijital ve yeşil dönüşümün gereklerine cevap verecek şekilde güncelleneceği belirtilmiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen ilk Adil Geçiş Politikaları İÇG toplantısında İÇG üyeleri tarafından dile getirilen kurumsal paydaşların adil geçiş konusundaki farkındalığının artırılması ihtiyacı dikkate alınarak, iç ve dış paydaş iletişim stratejisi hazırlanmış ve eğitim programı oluşturulmuştur.

26 Aralık 2022 tarihinde yapılan ikinci toplantıda Adil Geçiş Politikaları İhtisas Çalışma Grubu Çalışma Usul ve Esasları kabul edilmiş ve adil geçiş çalışmalarına ilişkin gelişmeler ve planlanan faaliyetler paylaşılmıştır. Adil geçiş süreciyle ilgili olarak İÇG üyesi paydaşların süreçteki konularını belirlemelerine ve çalışmaların etkinliğinin artırılmasına katkı sağlamak amacıyla 2023 yılı ikinci çeyreğinde İÇG üyelerine yönelik bir eğitim programı düzenlenmesi planlanmaktadır. Diğer taraftan Koordinatör Bakanlığın farklı birimlerinde görev yapan personelinin adil geçiş konusunda farkındalığının artırılması ve faaliyet alanlarının yeşil dönüşüm ve adil geçiş perspektifinde yeniden değerlendirilmesine yönelik olarak kurum içi eğitimler yapılması öngörülmektedir.

Ayrıca Bakanlık bünyesinde yeşil ekonomiye dönüşüm çalışmalarının takibine ve adil geçiş çalışmalarına yönelik bir birim oluşturulmuş olup, söz konusu birim insan kaynağının geliştirilmesine ve kurumsal çalışmaların tasarımına yönelik faaliyetler yürütmektedir.

Yeşil Mutabakat çerçevesinde meydana gelen tematik ve sektörel gelişmeler takip edilmekte, gelişmelerin işgücü piyasalarına ve toplumsal hayata yansımaları ve alınması gereken tedbirler konusunda çalışmalar devam etmektedir. Sektörel yeşil dönüşüm çalışmalarına adil geçiş perspektifinin kazandırılmasına yönelik girişimlerde

bulunmakta ve adil geçiş açılımlarının politik ve stratejik dayanaklarının oluşturulmasına yönelik girişimlere katkı verilmektedir.

Bununla birlikte, Adil Geçiş süreci için ihtiyaç duyulan veri-bilgi eksikliğinin giderilmesi, yönetişim modelinin tasarımı, gerekli stratejilerin oluşturulması ve kurumsal kapasitenin artırılması amacıyla kaynak oluşturma çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca, Adil Geçiş sürecine ilişkin ülke deneyimleri hakkında bilgi edinilmesi ve konuya ilişkin paydaş farkındalığının artırılması amacıyla «Adil Geçiş TAİEX» projesi hazırlıkları yapılmaktadır.

Son olarak, 2023 yılında çalışmalarına başlanması ngrlen Yeni Ulusal İstihdam Stratejisinde, yeşil dönüşümün işgücü piyasalarına etkilerinin yönetilmesine ve adil geçiş perspektifinin politika tasarımında içselleştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

2.9. Eğitim ve Öğretimde Yeşil Dönüşüm

Bilindiği üzere sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliğiyle mücadele ve doğrusal bir ekonomiden döngüsel bir ekonomiye geçiş hususlarının küresel yönelimlerin merkezinde konumlandığı bir dönemden geçmekteyiz. Yeşil ve dijital dönüşüm süreçleri yalnızca ürünlerin sürdürülebilirliğini odağına almamakta, aynı zamanda bütün üretici ve tüketici davranışlarını da değiştirmeyi öngörmektedir. Dolayısıyla doğal kaynakların sınırsız olmadığı ve iklim krizinin sürdürülebilir bir yaşam tarzını mecbur kıldığı olgularının toplum nezdinde sağlam bir zemine oturtulabilmesi ve bireysel sorumluluklarımıza ilişkin farkındalık oluşabilmesi için erken çocukluk döneminden itibaren gerekli eğitimin alınması önemlidir.

Buna ilişkin olarak AB Resmi Gazetesi'nin 27 Haziran 2022 tarihli nüshasında yayımlanmış olan “iklim tarafsızlığı için adil bir geçişin sağlanması ve yeşil geçiş ile sürdürülebilir kalkınmaya dair eğitimler hakkında AB Konseyi Tavsiyeleri”nde⁴⁴ üye devletlere özetle:

- Her yaştan öğrencinin sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, çevre konularında yüksek kaliteli, adil ve kapsayıcı eğitim ve öğretime erişebilmesi için harekete geçilmesi,
- Yeşil geçiş ve sürdürülebilir kalkınmanın eğitim politikalarında öncelikli bir yere sahip olması,
- İlgili paydaşların katılımıyla eğitim stratejilerinin yeşil dönüşüm kapsamında yeniden gözden geçirilmesi ve eğitimcilerin bu kapsamda eğitilmesi,
- Sürdürülebilir kalkınma ekseninde yaşamın faydaları ve fırsatlarına ilişkin öğrencilerde farkındalık oluşmasının sağlanması ve bu bağlamda erken çocukluk dönemi eğitimine de önem verilmesi,
- Çocuklarda sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının gelişmesini teşvik edici eğitim içeriğinin sağlanması,
- Tüm öğrencilerin okullarının yanı sıra yerel sosyal sorumluluk projelerine katılmalarının teşvik edilmesi gerektiği tavsiyelerinde bulunulmuştur.

Ülkemizde ise toplumda iklim ve sürdürülebilirlik bilincinin artırılması amacıyla gerekli eğitim politikalarının tespiti için Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonundaki **Eğitim-Öğretimde Yeşil Dönüşüm İhtisas Çalışma Grubu** bünyesinde çalışmalar yürütülmektedir.

İklim değişikliği ile mücadelede sorumluluğunu yerine getirmek ve bu alandaki çalışmaları artırmak üzere 15-18 Mart 2022 tarihlerinde “**MEB İklim Değişikliği Eylem**

---

⁴⁴ İklim tarafsızlığı için adil bir geçişin sağlanması ve yeşil geçiş ile sürdürülebilir kalkınmaya dair eğitimler hakkında AB Konseyi Tavsiyeleri <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9107-2022-INIT/en/pdf>

Planı” hazırlama çalıştayı yapılmış ve **“Millî Eğitim Bakanlığı İklim Değişikliği Eylem Planı⁴⁵”** oluşturulmuştur.

Ortaöğretim okullarında (Lise) “Küresel İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Farkındalığı Ölçme Anketi” uygulanmıştır. Anket, eğitim-öğretim yoluyla öğrencilerimizin, öğretmenlerimizin ve velilerimizin çevre, iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik ile ilgili farkındalıklarını artırarak yaşamımızı ve geleceğimizi etkileyecek güncel ve sosyal bir soruna çözümler aramayı hedeflemiştir. Anketin analiz süreci devam etmektedir.

İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesinin seçmeli dersler bölümünde yer alan "Çevre Eğitimi" dersi öğretim programı güncellenerek "Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği" dersi adını almıştır. Ders, "insan ve doğa", "döngüsel doğa", "çevre sorunları", "küresel iklim değişikliği", "İklim Değişikliği ve Türkiye", "sürdürülebilir kalkınma ve çevre dostu teknolojiler" olmak üzere altı üniteden oluşmaktadır. Program, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, Coğrafya, Fizik, Kimya ve Biyoloji öğretmenlerine tanıtılmış ve 2022-2023 eğitim ve öğretim yılından itibaren ortaokul 6, 7 veya 8. sınıflarda haftada ikişer saat okutulmaya başlatılmıştır.

Öğrencilere temel eğitim seviyesindeyken, çevre bilincini, sürdürülebilirlik kavramını benimsetmek, buna ilişkin uygulamaları göstermek ve uygulatmak amacıyla “Çevre Dostu Bin Okul Projesi’ hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında ülkemizin her ilçesinden en az bir okul olmak üzere bin okulumuzun alt yapı ve donatım açısından, mümkün olduğunca sürdürülebilirliğe ilişkin öğeleri içerecek hale getirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca 81 ilde en az bir adet olmak üzere yemek üretilen okullara kompost makinası tedarik edilmiş olup, öğrencilere gıda tüketimi ve geri dönüşümleri hakkında bilgilendirme yapılmaktadır.

İklim Değişikliği Farkındalığının Temel Eğitime Entegrasyonu konulu Çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştaya UNESCO, UNICEF, UNDP gibi uluslararası kuruluşların yanı sıra Türkiye’den kamu kurumları ve STK’lardan üst düzey temsilciler katılım sağlamıştır. Çalıştayda “İklim Değişikliğinin Temel Eğitim Müfredatına Entegrasyonu”, “Temel Eğitim Okullarında İklim Eylem Planı Geliştirmek” ve “Okullarda İklim Değişikliği ile Mücadelede Bütüncül Okul Yaklaşımının Yansıtılması ve Okulların Altyapılarının Yerel ve Bölgesel Özellikler Bağlamında Dönüştürülmesi” başlıkları ele alınmıştır.

"Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği" gereğince "net sıfır emisyon" hedeflerine ulaşabilmesi amacıyla Bakanlığa bağlı okullarda kömür kullanımı yerine daha temiz yakıtların kullanıldığı "Sıfır Emisyonlu Okullar Projesi" kapsamında çalışmalar

---

⁴⁵ Millî Eğitim Bakanlığı İklim Değişikliği Eylem Planı için:

https://merkezisgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/29171316_Milli_EYitim_BakanlYYY_Yklim_DeYiYikliYi_Eylem_PlanY.pdf

devam etmektedir. Altyapısı doğalgaz kullanmaya uygun tüm okulların kömürden doğalgaza geçişi işlemleri yapılmaktadır.

2018 yılı itibariyle yürütülmekte olan Sıfır Atık Projesi kapsamında:

- Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 43.921 kurumda Sıfır Atık Atık Yönetim Sistemi tamamlanmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 32.000 okul ve kurum "Entegre Çevre Bilgi Sistemine" kayıt yaptırmıştır.
- 31.300 okulumuz "Temel Seviye Sıfır Atık Belgesi" almış olup okulların başvuru süreci devam etmektedir.
- 2021-2022 eğitim öğretim yılında 156.629 öğretmenimiz "Sıfır Atık" kursunu ve 161.691 öğretmenimiz "İklim Değişikliği ve Çevre" başlıklı seminerini, MEB Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA) aracılığıyla almıştır.
- Belediyeler, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri ve çeşitli STK'lar tarafından 2018 yılından itibaren toplam 9 milyon öğrencimize "Sıfır Atık" eğitimi verilmiştir.
- 81 ilde toplam 1.325 okulumuzda "Geri Dönüşüm Kütüphanesi" oluşturulmuştur.
- Sıfır Atık Eğitim Portalında (www.sifiratiktema.org) tüm eğitim kademeleri için 80 etkinlik, 17 poster, 5 animasyon film, 5 dijital oyun ve sunumlar, çalışma kâğıtları bulunmaktadır.

2019-2020 eğitim ve öğretim yılında okullarımızda kullanılmış olan ders kitaplarının ve yardımcı kaynakların gönüllülük esasına göre öğrenciler tarafından toplanarak geri dönüşüme kazandırılmasının ülkemize sağladığı kazanımlar aşağıda yer almaktadır.

Toplanan Atık Miktarı (kg) : 6.363.498,48

Toplam Satış Miktarı (TL) : 4.899.102,17

Kesilmesi Engellenen Ağaç Miktarı (adet) : 108.179

Tahrip Edilmesi Önlene Alan (m²) : 445.444,89

Tasarruf Edilen Elektrik Enerjisi (kwh) : 26.090.343,77

Tasarruf Edilen Su Miktarı (lt) : 203.631.951,36

Tasarruf Edilen Fuel Oil Miktarı (lt) : 11.136.122,34

Atmosfere Salınması Engellenen Atık Gaz Kirleticinin Miktarı (kg) : 171.814,46

* 2020-2021 eğitim öğretim yılında pandemi nedeni ile toplama yapılamamıştır.

*2021-2022 eğitim öğretim yılı için gerekli iş ve işlemler yapılmış olup veriler toplanmaktadır.

Yenilenebilir Enerji Sektöründe Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar İçin İstihdam Edilebilirliğin Artırılması Projesi kapsamında,

- Yenilenebilir Enerji Öğretim Programı geliştirilmiştir. Eylül ayından bu yana proje ekibi ile “Program Geliştirme Çalışmaları” yapılmıştır. Aralık ayında “Fotovoltaik Güneş Panelleri Kurulumu ve Hibrit (Güneş-Rüzgâr) Sisteme Entegrasyonu” kurs programı tamamlanıp onaylanmıştır.
- Harmanlanmış öğrenme modeline göre geliştirilen kurs programı doğrultusunda eğitimcilere yönelik 40 saatlik eğitici eğitimi gerçekleştirilmiştir.
- Pilot okul ve kurumlarda “Yenilenebilir Enerji Atölyesi” kurulmuş, atölyelerde kurslar düzenlenmiştir.
- “Yenilenebilir Enerji Teknolojileri Fotovoltaik Güneş Panelleri Kurulumu ve Hibrit (Güneş-Rüzgâr) Sisteme Entegrasyonu (Harmanlanmış Öğrenme)” kursunu 557 kursiyer başarıyla tamamlayarak sertifika almıştır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca yürütülmekte olan ve MEB tarafından katkı sunulan CITYAIR Projesi kapsamında 30 şehirde Bakanlığa bağlı 40 formatör eğitici öğretmen tarafından hava kirliliğine karşı farkındalık oluşturulması, hava kirliliğinin önlenmesi ve gerekli iyileştirilmelerin yapılması için eğitimler verilmiştir.

Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ile yapılan bir protokol kapsamında Doğa Eğitim Programları ve Projeleri uygulanmaya başlamıştır.

Doğal Hayatı Koruma Vakfı ile yapılan Doğa Öncüleri Projesi kapsamında, 10 pilot ilden belirlenen 11 branş öğretmenine uygulamalı olarak plastik kirliliği, su, yaban hayatı, iklim değişikliği, sürdürülebilir gıda üretimi ve proje eğitim portalı tanıtımı konularında Doğa Öncüleri Eğitici Eğitimi Kursu ve yaklaşık 700 branş öğretmenine Doğa Öncüleri Eğitimi Semineri verilmiştir.

TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) burs ve destek programları kapsamında yürütülen 2204- A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması, 2204- B Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması, 2242 Üniversite Öğrencileri Araştırma Proje Yarışması ile öğrencileri temel, sosyal ve uygulamalı bilim alanlarında çalışmalar yapmaya teşvik etmek, çalışmalarını yönlendirmek ve mevcut bilimsel çalışmalarının gelişimine katkı sağlanmaktadır. Bu üç farklı yarışma da öğrenciler “Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm, Çevre ve Çevreyi Koruma, Doğal afetler ve Afet Yönetimi, Ekolojik Denge, Gıda ve Gıda Arzı Güvenliği, Akıllı Ulaşım Sistemleri, Biyoçeşitlilik, Su Okuryazarlığı, Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, Orman ve Ormanları Koruma, Yenilenebilir Enerji, Hidrojen Enerjisi, Jeotermal Enerji, Sorumlu Üretim ve Tüketim, Tarım ve Hayvancılık Teknolojileri, Doğal Miras ve Doğal Kaynaklar, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” gibi tematik alanlarda proje başvurusu yapılabilmektedir. Ayrıca

2021 yılında lise öğrenimine devam etmekte olan öğrencileri Antarktika ve Arktik bölgelerde kutup bilimleri konusunda çalışmalar yapmaya teşvik etmek, kutup bilimleri alanında araştırmalar yapmaya yönlendirilen öğrencilerin, bu alanda yapacakları nitelikli çalışmalarla ülkemizin gelecekte uluslararası bilimsel çevrelerde önde gelen ülkelerden biri haline gelmesine katkı sağlaması amacıyla 2204-C Lise Öğrencileri Kutup Araştırma Projeleri Yarışması başlatılmıştır. 2022 yılında lise öğrenimine devam etmekte olan öğrencilerin iklim değişikliği hakkında farkındalıklarını artırmak, ülkemizdeki doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılması konusunda çalışmalar yapmaya teşvik etmek, bu konu hakkında toplum bilincini oluşturmak ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine yönelik çözümler üretmelerini sağlamak amacıyla başlatılan 2204-D Lise Öğrencileri İklim Değişikliği Araştırma Projeleri Yarışması ile başlatılmıştır.

BİDEB burs ve destekleri kapsamında yürütülen 2213 - A Yurt Dışı Doktora Burs Programı ile Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu tarafından belirlenen öncelikli alanlarda yurt dışında doktora yapmak isteyen öğrencilere, ülkemize geri dönmeleri şartı ile yurt dışındaki bir doktora programına kayıt yaptırmış olmaları şartıyla burs verilir. Öncelikli alanlar arasında “Biyoenjerji, Enerji Depolama Teknolojileri, Enerji Verimliliği, Güneş Enerjisi, Rüzgâr Enerjisi” gibi çalışma alanları yer almaktadır.

TÜBİTAK tarafından ulusal koordinasyonu yürütülen Avrupa Birliği Çerçeve Programları kapsamında Ufuk Avrupa Marie S. Curie Alanında açılan eş fonlama (COFUND) çağrısına bir proje önerisi sunulmuştur. Sunulan proje önerisi ile her milletten olmak üzere yurtdışından doktora sonrası seviyede 100 araştırmacının ülkemize gelerek TÜBİTAK ve Avrupa Komisyonu eş fonlaması sayesinde yeşil mutabakat ile uyumlu olacak şekilde 24 aylık çalışmalarının desteklenmesi hedeflenmektedir. Avrupa Komisyonu’na sunulan proje önerisinin olumlu olarak sonuçlanması halinde proje 2024-2029 yılları arasında TÜBİTAK tarafından uygulamaya konulacaktır.

Aynı programda ODTÜ’nün koordinatör olduğu ENRICH TOGETHER isimli COFUND projesi kapsamında Yeşil ve Mavi Dönüşüm konularında bireysel projeler yürütmek üzere yurtdışından gelecek 22 adet doktora sonrası araştırmacı desteklenecektir.

Tablo 13: Mesleki Eğitim Kapsamında Faaliyetler

Mesleki Eğitim kapsamında:

- Özyeğin Üniversitesi ile imzalanan protokol kapsamında, NEXT-GEN projesinde seçilen pilot okullarda görev yapan elektrik-elektronik teknolojisi, inşaat teknolojisi, yenilenebilir enerji teknolojisi Alan Öğretmenlerine Yeni Nesil/Enerji Verimliliği eğitimleri verilmiştir. Eğitim alan öğretmenlerin, Alan Öğrencilerine konu ile ilgili eğitimler verilmesi sağlanmıştır. Söz konusu pilot okullarda enerji etütleri yapılarak, okullara enerji verimliliğini ölçen ekipmanlar kurulmuştur.

- Yenilenebilir Enerji Teknolojileri alanında; hızla gelişen ve yeşil ve temiz enerjinin üretildiği sektörün nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik eğitim verilmiştir. Alan çerçeve öğretim programında Güneş Enerjisi Sistemleri ve Rüzgâr Enerjisi Sistemlerine yönelik derslere yer verilmiştir. Bu alanda 35 ilimizde 60 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde bulunan 9148 öğrenci ile teknik işgücü yetiştirilmesi ve istihdamın artırılması hedeflenmektedir.
- Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme alanı çerçeve öğretim programında, “Sihhi Tesisat ve Güneş Enerjisi Atölyesi”, “Su Arıtma ve Atık Su, Bacalar ve Yanma Verimliliği”, “Tesisat Sistemlerinde Enerji Verimliliği”, “İç Hava Kalitesi” derslerine yer verilmiştir.
- Motorlu Araçlar Teknolojisi alanı altında “Elektrikli Araçlar” dalı oluşturulmuştur.
- Aile ve Tüketici Hizmetler alanı çerçeve öğretim programında, “Atıklar” dersine ve “Yaşadığımız Çevre” dersine yer verilmiştir.
- Tarım alanında; “Tarımsal Üretime Hazırlık”, “Örtü Altı Yetiştiricilik Sistemleri”, “Hassas Tarım ve Orman Gençleştirme ve Bakımı” derslerine yer verilmiştir.
- Muş Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, elektrik ihtiyacını güneş enerjisinden üretmeyi planlayarak "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanılması Programı" kapsamında bir proje yapmış ve bu kapsamda çatıya kurulan 260 güneş paneli ve rüzgâr gülü sayesinde aylık elektrik faturasını %50 oranında düşürmüştür.
- Rüzgâr Türbini Projesi ile Tekirdağ'ın Hayrabolu ilçesinde Ergün Korkmaz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenciler tarafından 9 metre yüksekliğinde bir rüzgâr gülü yapılmıştır.
- Balıkesir Burhaniye Mesleki Eğitim Merkezinin Güney Marmara Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen "Güneşten Üret, Kendin Tüket" projesi kapsamında, Mesleki Eğitim Merkezi bünyesinde, bir güneş enerjisi laboratuvarı ve 20 KW elektrik üreten bir santral kurulmuştur.
- Cezeri Yeşil Teknoloji Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 2017/Eylül ayında eğitim ve öğretime başlayan ülkemizin ilk ve tek yenilenebilir enerji lisesidir. Okulda yenilenebilir enerji kaynağı olarak solar elektrik sistemi ve rüzgâr türbini bulunmaktadır. Okul, yıllık enerji ihtiyacının %80'ini bu kaynaklardan karşılamakta, ayrıca sahip olduğu teknoloji sayesinde üretmiş olduğu enerjiyi verimli kullanarak tasarruf sağlamaktadır.
- Hatay Defne Şehit Serkan Talan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi üretilen Katımatik Ayırıştırma Makinesiyle cam şişe, plastik şişeler, poşet vb. atıklar, kâğıt bardak vb. kâğıt atıklar, pil, kutu kola vb. madeni atıkların ayırıştırma işlemi yapılmaktadır.
- Konya Selçuklu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde yapılan Okulumda Sıfır Atık-Granül Üretiminde Yeni Bir Soğutma Sistemi Projesi ile geri dönüşümünü sağladığımız plastik atıkların öğütülmesinde kullanılacak öğütme makinası üretilmiştir.

- Tekirdağ Çerkezköy Türk Tekstil Vakfı Mesleki ve Anadolu Lisesinin Deniz Müsilajını ve Sanayi Atıklarını Temizleyen Kimyasal Yöntem Projesi ile deniz müsilajını ve sanayi atıklarını temizleyen ve doğaya zarar vermeyen kimyasal üretimini sağlamak hedeflenmektedir.
- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Konya Çumra Çatalhöyük Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Balıkesir Savaştepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Bursa Hamidiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere dört okulda modern tarım, buğday ekimi, yoğurt üretimi, üniversitelerle iş birliği içerisinde tohum genetiği çalışmaları, seracılık, bahçe ve tarla bitkileri gibi çeşitli proje etkinlikleri yürütülmektedir.
- Konya Çumra Çatalhöyük Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinin “Hayvan Sağlığı ve Yetiştiriciliği”, Bursa/Osmangazi Hamidiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinin “Akıllı Tarım Robotu” ve Malatya/Battalgazi Fırat Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinin “Benim Emegim Benim Üretimim” projesi bulunmaktadır.
- Bursa Hamidiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, özel bir firma ile yapılan protokol kapsamında tohum genetiği ve tohum ıslahı konularında çalışmalar yapmaktadır.
- Tarım alanında örnek uygulamaların yaygınlaştırılması ve yenilikçi uygulamaların geliştirilmesi amacıyla 27-31 Aralık 2021 tarihleri arasında Konya/Karatay Mevlâna Öğretmenevinde bir çalıştay düzenlenmiştir.

2.10. Diploması

Ülkemiz ile AB arasında tesis edilmiş olan Gümrük Birliği Kararı çerçevesinde, sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünlerinin sanayi payları için AB ile aramızda gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamaları kaldırılırken, ülkemiz ürün mevzuatının AB teknik mevzuatı ile uyumlaştırılması sonucunda ticarete teknik engellerin kaldırılması ve böylece malların serbest dolaşımı sağlanmaktadır. Bunun bir neticesi olarak, ürünlerin piyasaya arzında ülkemizin atadığı uygunluk değerlendirme kuruluşları ile onaylanmış kuruluşlar, gerekmesi durumunda Avrupa Akreditasyon Kurumu (EA - European Accreditation) tam üyesi olan Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) tarafından akredite edilerek hizmet vermektedir.

Bu kapsamda, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve bunun altında yer alan ve ülkemiz ile AB arasında malların serbest dolaşımını doğrudan etkileyecek olan AB Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması ve Sürdürülebilir Ürün İniyatifi/Döngüsel Ekonomi Eylem Planı gibi Gümrük Birliği ile doğrudan ilgili alanlarda **AB ile işbirliği olanaklarının geliştirilmesi ve buna yönelik girişimler yürütülmesi, AB üye ülkeleriyle düzenli bir iş birliğinin/diyaloğun tesis edilmesi**, Gümrük Birliği'nin iyi işleyişinin korunmasının yanı sıra yeşil dönüşümün desteklenmesi ve bu amaçla ortaya konulan hedeflere ulaşılması açısından oldukça önemlidir.

Bu dönüşüm sürecinde, ülkemizin AB'ye adaylık statüsü ve AB ile Gümrük Birliği ortaklığı çerçevesinde, başta **finansmana ve malların serbest dolaşımını etkileyecek mekanizmalara erişim** gibi konular olmak üzere hak ve çıkarlarımızın korunması gereken birçok husus bulunmaktadır.

Bu çerçevede, Gümrük Birliği'nden kaynaklanan çıkarlarımız başta olmak üzere AB'nin Yeşil Mutabakat altındaki düzenlemeleri kapsamındanin ülkemizin uluslararası ve ikili anlaşmalardan kaynaklanan haklarının ve çıkarlarının korunmasını teminen çalışmalar yürütülmektedir.

Ayrıca, AB'nin 2023 yılında üç yıla yakın bir geçiş dönemiyle uygulamaya başlayacağı Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) ile malların serbest dolaşımına halel getirilmemesi ve ülkemiz ihracatçılarına AB'nin kendi üreticilerine getirdiğinden daha fazla maddi ve/veya idari bir yük getirilmemesi önem arz etmekte olup, bu hususlar Avrupa Komisyonu nezdinde gerçekleştirilen girişimlerde öncelikle gündeme getirilmektedir.

AB ile Yeşil Mutabakat alanında daha yakın bir iş birliği tesis edilmesi gereği, özellikle AB tarafından Gümrük Birliği ile doğrudan ilgili alanlarda hayata geçirilmesi öngörülen mevzuat ve politika değişiklikleri bakımından önem teşkil etmekte olup, bu bağlamda Gümrük Birliği Kararı'nın danışma ve karar alma prosedürlerinin etkin bir şekilde

işletilmesi, Gümrük Birliği'nin düzgün işleyişinin korunması bakımından elzem niteliktedir.

Bu çerçevede, **finansmana erişim, mevzuat uyumu, AB teknik komitelerine ülkemizin katılımı, AB'nin dijital ürün veri tabanlarına entegrasyonu, ülkemizde kurulu uygunluk değerlendirme, doğrulama ve akreditasyon alanlarında kazanılmış hakların devamı ve malların serbest dolaşımını etkileyen AB mevzuatına ülkemizce uyumun sağlanması** hususları AB nezdinde gündeme getirilen öncelikli hususlar arasındadır.

Bu çerçevede, AB tarafından yürütülen Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasına ilişkin geri bildirim süreci ve kamu istişare süreci kapsamında Avrupa Komisyonu'na resmi ülke görüşlerimiz iletilmiştir.

Ülke görüşlerimizde, AB'nin söz konusu mekanizmanın tesisinde, başta ülkemizle arasındaki 1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı, Türkiye-AKÇT STA'sı ve tarım ürünlerine ilişkin 1/98 sayılı OKK kapsamındaki ikili yükümlülükleri ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamındaki uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, söz konusu düzenlemenin tasarımına, kapsamına, metodolojisine ve finansmana ilişkin değerlendirmelerimize de yer verilmiştir. Önümüzdeki dönemde, konuyla ilgili olarak AB ile kapsamlı istişareler yürütülmeye devam edilmesi, hem Gümrük Birliği'nin gereğinin yerine getirilmesi, hem de konunun AB'ye sağlanan yakın ticari ve ekonomik entegrasyon açısından derinlemesine irdelenmesi bakımından öncelikli görülmektedir.

Yukarıdaki zikredilen hususlar ışığında, Avrupa Yeşil Mutabakatının yayımlanmasından sonraki süreçte, Avrupa Komisyonu ile üst düzeyli ve teknik toplantılar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda, 2022 yılı içinde gerçekleştirilen üst düzeyli ve teknik toplantılar **Tablo 14**'de sıralanmaktadır. Bunun yanı sıra, SKDM kapsamında emisyon ölçüm ve raporlama metodolojilerine ilişkin teknik çalışmalar yürütmek amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulmuş olan uzman grubuna ülkemizin gözlemci statüsünde katılımı temin edilmiştir.

Bugüne kadar ülkemiz operatörleri açısından önem teşkil eden aşağıda yer alan konularda AB'nin düzenlemelerine ilişkin ülke pozisyonumuzu içeren görüşlerimiz ayrıca yazılı olarak iletilmektedir.

- Avrupa Kritik Hammaddeler Yasası (European Critical Raw Materials Act) girişimine ilişkin olarak ülkemizin hammadde tedarikçisi rolü kapsamında görüşlerimizi içeren belge Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir.
- AB'nin Atık Sevkiyatı Tüzüğü taslağı ile getirilmesi öngörülen tedbirlerin başta hurda metal olmak üzere önemli hammaddelerin tedarikinde olası kısıtlamalara yol açmasından duyulan ülkemiz endişeleri Avrupa Komisyonuna iletilmiş, ayrıca taslak mevzuat kapsamında AB üye ülkeleri ve ülkemizle benzer pozisyona sahip olabilecek diğer paydaşlarla temas sağlanarak ülkemiz pozisyonu aktarılmıştır.

- AB SKDM'ye ilişkin başta teknik işbirliği ve finansmana erişim olmak üzere ülkemizin beklentilerini ve görüşlerini içeren resmi mektuplarımız Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir.
- Ayrıca, demir çelik sektörüne yönelik, AB'nin devlet yardımları mevzuatı ve uygulamalarında yaptığı değişiklikler dikkate alınarak, Türkiye-AKÇT Serbest Ticaret Anlaşması yükümlülüklerine uygun şekilde ülkemizde devlet yardımları tasarlanması için girişimlerde bulunmaktadır.

Öte yandan, AB ülkeleri ile ülkemizin yeşil ve dijital dönüşümü için gerekli inovasyon ve AR-GE faaliyetlerine ve yatırımlarına katkı sağlayacak iş birliklerinin geliştirilmesi ve böylece ülkemizin değer zincirlerine sağladığı entegrasyonun güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Tekstil ve hazır giyim sektörlerinde ülkemiz ve Hollanda arasında iki ülkenin çatı kuruluşları marifetiyle sektörel diyalog geliştirmek amacıyla bir iş birliği oluşturulmuştur. Ayrıca bu kapsamda, Hollanda ile Türkiye arasında 11 Mayıs 2022 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen Wittenburg Konferansı'nda, Hollandalı yetkililer tarafından, iklim ve döngüsel ekonomi politikalarında spesifik iş birliklerini içeren bir Mutabakat Zaptı imzalanmasının arzu edildiği ifade edilmiş olup, bu konuda çalışmalar başlatılmıştır. Önümüzdeki dönemde AB ülkeleri ile benzer çalışmalar yapılması amacıyla diğer üye ülkeler nezdinde girişimler sürdürülmektedir.

Ayrıca, iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla yeşil bir ekonomiye geçiş sürecine ilişkin birçok konu başta BM, DTÖ ve OECD olmak üzere uluslararası örgütler tarafından kapsamlı olarak çalışılmaktadır. Bu çerçevede, Ülkemizin ticari çıkarlarının her mecrada korunması amacıyla çok taraflı uluslararası örgütler nezdinde de konuya ilişkin çalışmalar yakından takip edilmekte olup çalışmalara aktif olarak katkı sağlanmaktadır.

Tablo 14: Diplomasi Hedefi Doğrultusunda Faaliyetler

Diplomasi hedefi doğrultusunda:	
<u>Gündeminde Yeşil Mutabakat Bulunan Bakan Düzeyinde Görüşmeler:</u>	
1.	9 Şubat 2022 tarihinde Ticaret Bakanı Sayın Mehmet MUŞ ile Komisyon Başkan Yardımcısı Valdis DOMBROVSKIS arasında bir video konferans görüşmesi gerçekleştirilmiştir.
2.	26 Ekim 2022 tarihinde Ticaret Bakanı Sayın Mehmet MUŞ ile Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Komiseri Olivér VÁRHELYI arasında bir görüşme gerçekleştirilmiştir.
3.	11-12 Mayıs 2022 tarihinde Ankara'da, Tarım ve Orman Bakanı Sayın Prof. Dr. Vahit KİRİŞÇİ ve AB Tarım ve Kırsal Kalkınma Komiseri Janusz WOJCIECHOWSKI başkanlığında Sürdürülebilir Gıda Sistemleri konusunda Türkiye-AB Ortaklığının Geliştirilmesine Yönelik Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Tarım Diyaloğu Toplantısı gerçekleştirilmiştir.

4. 15 Kasım 2022 tarihinde Brüksel’de, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Sayın Mustafa VARANK ile Avrupa Komisyonu Yenilik, Araştırma, Kültür, Eğitim ve Gençlikten sorumlu Komiser Sayın Mariya GABRIEL eş başkanlıklarında, Türkiye-AB Bilim, Araştırma, Yenilik ve Teknoloji Yüksek Düzeyli Toplantısı düzenlenmiştir.
5. 6 Ekim 2022 tarihinde Hazine ve Maliye Bakanı Sayın Dr. Nureddin NEBATİ’nin AB Komiseri Mairead McGUINNESS ile görüşmesinde, Türkiye – AB ekonomik ilişkileri ile EFSD+ kapsamında Türkiye Yatırım Platformu projeleri aracılığıyla sürdürülecek mali iş birliği hususları gündeme getirilmiştir.
6. 30 Mart 2022 tarihinde Ankara’da Ticaret Bakan Yardımcısı Sayın Mustafa TUZCU ve Ticaret Bakanlığı heyeti ile Fransa İklim Büyükelçisi ve Müzakerecisi Stephane CRUZAT ve beraberindeki Fransa Kalkınma Ajansı ve Fransa’nın Türkiye Büyükelçiliği yetkililerinin yer aldığı heyet arasında AYM’nin Türkiye’ye etkileri ve işbirliği olanaklarının ele alındığı bir görüşme gerçekleştirilmiştir.
7. 17 – 18 Mart tarihlerinde Brüksel’de Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu’nun 79. Toplantısı Dışişleri Bakan Yardımcısı Sayın Faruk KAYMAKCI’nın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. (Türkiye-AB Ekonomik ve Ticari Konular ve Yeşil Mutabakat gündemdeki maddeler arasında yer almaktadır.)
8. 5 Aralık 2022 tarihinde Dışişleri Bakan Yardımcısı Sayın Faruk KAYMAKCI’nın Avrupa Çevre Ajansı İcra Direktörü Hans BRUYNINCKX’ı kabul etmiştir.

Türkiye-AB Yüksek Düzeyli İklim Diyalogu:

9. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Sayın Murat KURUM ile Avrupa Komisyonu Yeşil Mutabakat’tan sorumlu Kıdemli Başkan Yardımcısı Frans TIMMERMANS’ın eş başkanlıklarında 16 Eylül 2021 tarihinde Brüksel’de düzenlenen ikili görüşmenin devamı olarak Ankara’da görüşmüşlerdir. Toplantıda Türkiye’nin iklim değişikliğiyle yapmış olduğu mücadele ve ilerleyen süreçte atacağı adımlar, Avrupa Birliği ile bir uyum içerisinde karşılıklı sağlanacak destekler hakkında görüşme sağlanmıştır (21 Nisan 2022).
10. Avrupa Komisyonu İklim Eylemi Genel Müdürlüğü ile AB Türkiye Delegasyonu arasında Yüksek Düzeyli İklim Diyalogu kapsamında oluşturulan Karbon Fiyatlandırma Çalışma Grubunun faaliyetleri çerçevesinde AB Emisyon Ticaret Sistemi ve ülkemizde uygulanması öngörülen Emisyon Ticaret Sistemine ilişkin bilgi alışverişinde bulunulmuştur (26 Ocak 2022 ve 5 Nisan 2022, çevrimiçi).
11. Yüksek Düzeyli İklim Diyalogu kapsamında AB Temsilcileri ile gerçekleştirilecek faaliyetlere ilişkin istişarelerde bulunulmuştur (9 Ağustos 2022, çevrimiçi).
12. Alman Emisyon Ticaret Sistemi Otoritesi’ne gerçekleştirilen teknik ziyaret kapsamında Alman yönetici ve uzmanlar ile AB ETS’si, ulusal ETS bağlamındaki süreçlerin yönetimi, kurumsal işbölümü gibi konularda teknik detaylara ilişkin istişarelerde bulunulmuştur. (12-15 Aralık 2022, Almanya, Berlin)

Teknik Düzeyli Uluslararası Resmî Temaslar:

Ticaret Bakanlığı:

13. Yeşil Mutabakatın Finansmanına yönelik olarak Avrupa Komisyonu ile bir toplantı gerçekleştirilmiştir. (17 Ocak 2022, video konferans)
14. Dünya Ekonomik Forumu kapsamında Yeşil Mutabakatın çelik ve otomotiv sektörüne etkilerine ilişkin sunum gerçekleştirilmiştir. (17 Şubat 2022, video konferans)

15. Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu'nun 79. Toplantısında Türkiye-AB Gümrük Birliği ve Yeşil Mutabakata ilişkin bir sunum gerçekleştirilmiştir. (17-18 Mart 2022, Brüksel)
16. EPREL veri tabanına ülkemizin katılımına ilişkin olarak Avrupa Komisyonu ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (29 Nisan 2022, video konferans)
17. Dünya Bankası tarafından yürütülen Döngüsel Ekonomi Yeşil Büyüme Analitik Projesine ilişkin olarak bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (17 Mayıs 2022, video konferans)
18. Yeşil Mutabakat alanında görüş alışverişinde bulunmak üzere Birleşik Krallık Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği ve Ticaret Bakanlığı yetkilileri arasında bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (25 Mayıs 2022, Ankara)
19. EPREL veri tabanına ülkemizin katılımı kapsamında Avrupa Komisyonu ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (2 Haziran 2022, video konferans)
20. AB'nin Yeni Batarya Mevzuatı Taslağına ilişkin olarak Avrupa Komisyonu ile teknik bir toplantı gerçekleştirilmiştir. (3 Haziran 2022, video konferans)
21. Türk ve Hollandalı kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılımıyla "Sürdürülebilir ve Döngüsel Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü" başlıklı bir webinar gerçekleştirilmiştir. (9 Haziran 2022, video konferans)
22. Sürdürülebilir Ürün İnisyatifi ve Yapı Malzemeleri Tüzüğü Taslağına dair Avrupa Komisyonu ile teknik bir toplantı gerçekleştirilmiştir. (10 Haziran 2022, video konferans)
23. Atık Sevkiyatı Tüzüğü Taslağına ilişkin olarak Avrupa Geri Dönüşüm Sanayicileri Federasyonu (EURIC) ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (17 Haziran 2022, Brüksel)
24. Yeşil Mutabakat alanında görüş alışverişinde bulunmak üzere Tayland Büyükelçiliği tarafından bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. (21 Haziran 2022, Ankara)
25. Yeşil Mutabakat alanında görüş alışverişinde bulunmak üzere Avusturya Ticaret Müşavirliği tarafından bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. (7 Temmuz 2022, Ankara)
26. Avrupa Komisyonu ile Döngüsel ve Sürdürülebilir Tekstil Stratejisi ve Mikroplastik mevzuatına ilişkin teknik bir toplantı düzenlenmiştir. (19 Temmuz 2022, video konferans)
27. Yeşil Mutabakat alanında istişarelerde bulunmak üzere Hollanda Ticaret Müşavirliği yetkilisi ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (8 Eylül 2022, Ankara)
28. Hollanda'nın Den Bosch şehrinde düzenlenen Döngüsel Tekstil Günlerine katılım sağlanmıştır. (13-14 Eylül 2022, Hollanda)
29. Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Etki Analizi çalışmasına ilişkin olarak Dünya Bankası heyeti tarafından ilgili Genel Müdürlüklere sunum yapılmıştır. (22 Eylül 2022, Ankara)
30. EPREL veri tabanına ülkemizin katılımına ilişkin olarak Avrupa Komisyonu ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (30 Eylül 2022, video konferans)
31. Avusturya, Almanya ve İsviçre firmalarının katılımı ile ülkemizin Yeşil Mutabakat Eylem Planı ve ülkemizde yatırım ve iş birliği fırsatları hakkında bilgilendirme yapılmıştır (12 Ekim 2022, Ankara)
32. AB'nin yeni Atık Sevkiyatları Tüzüğüne ilişkin olarak Türkiye Çelik Üreticileri Derneği (TÇÜD) katılımıyla Avrupa Komisyonu ile bir toplantı gerçekleştirilmiştir. (14 Ekim 2022, video konferans)
33. Hollanda İklim Değişikliği ve Altyapı Bakanlığı Stratejik Danışmanı ve Hollanda Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği yetkilileri ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği

Bakanlığında Yeşil Mutabakat alanında Hollanda ile imzalanması öngörülen Mutabakat Zaptına ilişkin toplantıya katılım sağlanmıştır. (1 Kasım 2022, Ankara)

34. Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ve Eurochambers yetkilileri ile Yeşil Mutabakat kapsamında gerçekleştirilecek iş birliği imkanlarına ilişkin bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (11 Kasım 2022, Ankara)
35. Yeşil Mutabakat kapsamında iş birliği olanaklarını görüşmek üzere Almanya Büyükelçiliği yetkilileri ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (17 Kasım 2022, Ankara)
36. Dünya Ticaret Örgütü Ticarete Teknik Engeller Toplantısı marjında Avrupa Komisyonu ile Atık Sevkiyatı Tüzüğüne ilişkin bir toplantı gerçekleştirilmiştir. (17 Kasım 2022, Cenevre)
37. Türkiye'nin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi (DEEP) kapsamında, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı heyeti ile Hollanda ve Belçika'ya çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. (28 Kasım-2 Aralık 2022, Hollanda, Belçika)
38. Avrupa Komisyonu yetkilileri ile Sınırdaki Karbon Düzenlemesi ve Atık Sevkiyatı Tüzüğü Taslağına ilişkin bir toplantı gerçekleştirilmiştir. (19 Aralık 2022, Brüksel)
39. Atık Sevkiyatı Tüzüğü Taslağına ilişkin olarak Avrupa Geri Dönüşüm Sanayicileri Federasyonu (EURIC) ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. (19 Aralık 2022, Brüksel)
40. Dünya Bankası Türkiye Ülke Direktörü, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve ilgili tüm Bakanlık temsilcilerinin katılımıyla 22 Ekim 2021 tarihinde ülkemiz ile Dünya Bankası (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası-IBRD ve Uluslararası Finans Kurumu-IFC), Almanya, Fransa, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ve Birleşmiş Milletler arasında iklim finansmanına ilişkin imzalanan Mutabakat Zaptı (MoU) kapsamında kaydedilen ilerlemeyi ele almak ve gerekli koordinasyonu sağlamak amacıyla ilgili Kalkınma Ortakları ile 5 Nisan 2022 tarihinde bilgi alışverişi yapılmış olup, konuya ilişkin ikinci toplantı 1 Kasım 2022'de gerçekleştirilmiştir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı:

41. Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü Kapsamında Türkiye'nin Endüstriyel Emisyon Stratejisinin Belirlenmesi (DIES) Projesi kapsamında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı üst düzey karar vericilerin ve teknik ekibin yer aldığı heyet ile İtalya ve Fransa'ya Bakanlık ve yerel otorite temsilcileri, yeşil dönüşüm kapsamında yer alan kimya ve mineral sektör temsilcileri ile toplantı ve saha ziyaretleri gerçekleştirilerek bilgi alışverişinde bulunulmuştur. (23-27 Mayıs 2022, İtalya ve 26-30 Eylül, Fransa)
42. Avrupa Komisyonu Genel Müdürlükleri (DG NEAR, DG GROW) ile Avrupa Komisyonu tarafından Yeşil Mutabakat kapsamında yakın zamanda planlanan güncel çalışmalara ilişkin bilgi alışverişinde bulunulmuştur. (30 Kasım 2022, Belçika, Brüksel)

İklim Değişikliği Başkanlığı:

43. 2-3 Haziran 2022 tarihlerinde İsveç'in Stockholm kentinde "Stockholm+50: herkesin refahı için sağlıklı bir gezegen - bizim sorumluluğumuz, bizim fırsatımız" başlıklı uluslararası toplantıya katılım sağlanarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
44. 06-16 Haziran 2022 tarihlerinde Almanya'nın Bonn kentinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında düzenlenen Uygulama Yardımcı Organı (SBI 56) ve Bilimsel ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organı (SBSTA 56) oturumlarına katılım sağlanarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

45. 8 Haziran 2022 tarihinde Ankara Millet Kütüphanesi'nde gerçekleştirilen Dokuzuncu Türkiye-Hollanda (Wittenburg) Konferansı'na Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Emin BİRPINAR Başkanlığında katılım sağlanarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
46. 19-22 Haziran 2022 tarihlerinde Endonezya'nın Cakarta kentinde İkinci Çevre Bakan Yardımcıları (EDM) ve İklim Sürdürülebilirliği Çalışma Grubu (CSWG) Ortak Toplantısı'na katılım sağlanarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
47. 18-19 Temmuz 2022 tarihlerinde Almanya'nın Berlin şehrinde düzenlenen Çevre Bakanları düzeyindeki Petersberg İklim Diyalogu'na katılım sağlanarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
48. 29-31 Ağustos 2022 tarihlerinde Endonezya'nın Bali Adası'nda gerçekleştirilen Çevre ve İklim Bakanları Toplantısı'nda Amerika Birleşik Devletleri, Suudi Arabistan, Hollanda ve Rusya ile ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
49. Mısır'ın Sharm El-Sheikh şehrinde 6-20 Kasım 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 27. Taraflar Konferansı (COP 27) süresince yapılan ikili görüşmeler çerçevesinde:
- Almanya Federal Çevre, Doğa Koruma, Nükleer Güvenlik ve Tüketicinin Korunması Bakanı Steffi Lemke,
  - Pakistan İklim Değişikliği Bakanı Sherry Rehman
  - Mısır Dışişleri Bakanı ve COP27 Bakanı Samih Sukri
  - Katar Çevre ve İklim Değişikliği Bakan Seyh Faleh bin Nasser bin Ahmed bin Ali al-Thani
  - Hollanda Çevre Bakanı Vivianne Heinen
  - Çevreden Sorumlu Avrupa Komisyonu Üyesi Virginijus Sinkevicius
  - COP26 Başkanı Alok Sharma
  - Slovenya Cumhuriyeti Çevre ve Mekânsal Planlama Bakanı Uros Brezan
  - Azerbaycan Şehir Planlaması ve Mimarisi Devlet Komitesi Başkanı Anar Guliyev ve Ekoloji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Firdovsi Aliyev ile iklim değişikliğine ilişkin konular ele alınmıştır.

Yeşil Mutabakat Bağlamında Katkı Sağlanan İkili Süreçler:

- 13 Mayıs 2022 tarihinde Madrid'de gerçekleştirilen Türkiye-İspanya Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi (ETOK/JETCO) II. Dönem Toplantısı
- 20-21 Ekim 2022 tarihlerinde ülkemizde gerçekleştirilen Türkiye-Çekya Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi (ETOK/JETCO) I. Dönem Toplantısı
- 10 Ekim 2022 tarihinde Almanya'da gerçekleştirilen Türkiye-Almanya Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi (ETOK/JETCO) III. Dönem Toplantısı
- 30 Kasım 2022 tarihinde Paris'te gerçekleştirilen Türkiye-Fransa Yedinci Dönem Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi (ETOK) Toplantısı
- 13 Ocak 2023 tarihinde İsveç'te gerçekleştirilen Türkiye-İsveç Ekonomi ve Ticaret Ortak Komitesi Toplantısı
- 21 Haziran 2022 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen Türkiye-İsviçre Yüksek Düzeyli Ekonomik Ticari İş Birliği mekanizmasının X. Dönem Toplantısı
- 12 Eylül 2022 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen Türkiye-Polonya Düzenli İstişareleri V. Toplantısı

2.11. Avrupa Yeşil Mutabakatı Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

Avrupa Yeşil Mutabakatı ile ilişkili bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilmesi hedefiyle başta özel sektörümüz olmak üzere Eylem Planında yer verilen hedef ve eylemlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu olan aktörlerin Çalışma Grubu toplantıları, çalıştay ve seminerler ile farkındalık düzeyinin artırılması ve bu şekilde söz konusu aktörlerin yeşil ekonominin geliştirilmesi sürecinde daha aktif ve bilinçli bir rol üstlenmelerinin sağlanması hedeflenmektedir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın yayımlandığı 2021/15 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, Yeşil Mutabakat Çalışma Grubuna yardımcı olmak maksadıyla ihtisas çalışma grupları oluşturulabileceğini düzenlemektedir.

Bu çerçevede, kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, odalar borsalar, ihracatçı birlikleri gibi çatı örgütlerin yanı sıra akademisyenlerin de katılımlarıyla oluşturulan 20 adet İhtisas Çalışma Grubu bünyesinde yapılan toplantılarda Yeşil Mutabakat Eylem Planı ve AB'deki gelişmeler hakkında bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

Keza, sektör örgütleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve ticaret ve sanayi odalarının düzenlediği etkinliklere katılım sağlanarak bilgilendirmeler yapılmıştır.

Tablo 15: Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

Avrupa Yeşil Mutabakatı bilgilendirme ve bilinçlendirme gerçekleştirilmesi hedefi doğrultusunda:
2022 Yılı Diploması - Bilgilendirme/Farkındalık Artırıcı Faaliyetler
<u>Ticaret Bakanlığı:</u> Ticaret Bakanlığı, 14 Ekim 2022 tarihinde düzenlenen Uluslararası Standardizasyon Zirvesi'nde çevresel güvenlik ve sürdürülebilirlik alanındaki çalışmalar kapsamında standardizasyon süreçlerine sundukları katkılar ve standartlara uygunluğun sağlanması yönündeki çalışmalarıyla "Çevre ve Sürdürülebilirlik" kategorisinde ödüle layık görülmüştür. Ödülü Ticaret Bakanlığı adına Ticaret Bakan Yardımcısı Sayın Mustafa TUZCU almıştır.
<u>Ticaret Bakan Yardımcısı Sayın Mustafa TUZCU'nun AYM kapsamında katılım sağladığı bilgilendirme faaliyetleri:</u> <ul style="list-style-type: none">
- 6 Ocak 2022 – İklim için İşbirliği ve Yeşil Mutabakat Çalıştay (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
- 28 Şubat 2022 – TİM Bölgesel Sürdürülebilir İhracat Seferberliği Marmara Eğitim Programı (Türkiye İhracatçılar Meclisi)
- 14 Mart 2022 – II. Türkiye Döngüsel Ekonomi Haftası,
- 12 Mayıs 2022 – Gaziantep Yeşil Dönüşüm Zirvesi (Ticaret Bakanlığı, Gaziantep Sanayi Odası ve Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu işbirliğinde)
- 8 Haziran 2022 – AB Çiftlikten Çatala Stratejisi ve AB – Türkiye Tarım İlişkilerine Etkileri Webinarı (Ticaret Bakanlığı)

- 23 Kasım 2022 – İhracatta Sürdürülebilir Gelecek, Avrupa Yeşil Mutabakatı Hazırlanırken Türkiye Neler Yapmalı Konulu Etkinlik (Garanti BBVA)
- 27 Aralık 2022 – TİM Bölgesel Sürdürülebilir İhracat Seferberliği Ege Eğitim Programı (Türkiye İhracatçılar Meclisi)

Ticaret Bakanlığı

1-Düzenli olarak gerçekleştirilen toplantılar

A. Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu (YMÇG) toplantıları: YMÇG, tesisinden bugüne kadar sekiz adet toplantı gerçekleştirmiş olup, yapılan toplantıların bilgisi aşağıdadır:

1. (4 Şubat 2020) Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın Ülkemize etkilerinin bütüncül bir şekilde ele alınmasını sağlamak ve atılabilecek adımların belirlenmesine yönelik olarak tesis edilen Çalışma Grubu'nun ilk toplantısı Bakan Yardımcıları ve Bakanlık temsilcileri ile Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.
2. (14 Temmuz 2020) Çalışma Grubu kapsamında bugüne kadar yürütülen çalışmalar ve ilerleyen dönemde atılacak adımlara ilişkin değerlendirmelerde bulunmak üzere Bakan Yardımcıları ve Bakanlık temsilcileri ile Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.
3. (26 Kasım 2020) Yeşil Mutabakat Eylem Planı hazırlıkları kapsamında yürütülecek çalışmalar ve ilerleyen dönemde atılacak adımlara ilişkin değerlendirmelerde bulunmak üzere Bakan Yardımcıları ve Bakanlık temsilcileri ile Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.
4. (23 Mart 2021) Bakan Yardımcıları ve Bakanlık temsilcileri ile Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda bir durum değerlendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir.
5. (27 Temmuz 2021) Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında kaydedilen gelişmelere ilişkin durum değerlendirmesi yapmak amacıyla, Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu'nun Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın yayımlanmasından sonra ilk toplantısı gerçekleştirilmiştir.
6. (27 Ağustos 2021) Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında kaydedilen gelişmelere ilişkin durum değerlendirmesi yapmak amacıyla, Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu'nun ikinci toplantısı Bakan Yardımcıları ve özel sektör çatı kuruluşlarının temsilcileri ile Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.
7. (16 Aralık 2021) Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında kaydedilen gelişmelere ilişkin durum değerlendirmesi yapmak amacıyla, Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu'nun üçüncü toplantısı Bakan Yardımcıları ve özel sektör çatı kuruluşlarının temsilcileri ile Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.
8. (25 Temmuz 2022) Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında kaydedilen gelişmelere ilişkin durum değerlendirmesi yapmak amacıyla, Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu'nun dördüncü toplantısı Bakan Yardımcıları ve özel sektör çatı kuruluşlarının temsilcileri ile Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.

B. İhtisas Çalışma Gruplarının 2022 Yılında Yapılan Toplantıları

- a) AB SKDM İhtisas Çalışma Grubu
1. toplantı: 27 Mayıs 2022
- b) Ulusal Karbon Fiyatlandırma İhtisas Çalışma Grubu
1. toplantı: 21 Temmuz 2022
2. toplantı: 13 Ekim 2022

- c) Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı İhtisas Çalışma Grubu
- d) Teknolojik Dönüşüm/Gelişim İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 21 Nisan 2022
  - 2. toplantı: 19 Ağustos 2022
  - 3. toplantı: 10 Ekim 2022
- e) Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Eylem Planı İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 21 Haziran 2022
  - 2. toplantı: 5 Ağustos 2022
  - 3. toplantı: 19 Ekim 2022
- f) Sürdürülebilir Nihai Tüketim İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 17 Ağustos 2022
- g) Sıfır Kirlilik Eylemi İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 20 Haziran 2022
  - 2. toplantı: 3 Ağustos 2022
- h) Çelik Sektörü İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 11 Mayıs 2022
  - 2. toplantı: 20 Haziran 2022
  - 3. toplantı: 31 Ekim 2022
- i) Alüminyum Sektörü İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 12 Mayıs 2022
  - 2. toplantı: 21 Haziran 2022
  - 3. toplantı: 31 Ekim 2022
- j) Çimento Sektörü İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 1 Nisan 2022
  - 2. toplantı: 30 Eylül 2022
- k) Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 20 Ocak 2022
- l) İnşaat Sektörü İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 4 Mart 2022
- m) Yeşil Finansman İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 3 Haziran 2022
- n) AB Projelerinin Finansmanı İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 17 Mart 2022
- o) Temiz Enerji İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 26 Nisan 2022
  - 2. toplantı: 31 Mayıs 2022
  - 3. toplantı: 28 Eylül 2022
  - 4. toplantı: 29 Kasım 2022
- p) Sürdürülebilir Tarım İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 3 Mart 2022
  - 2. toplantı: 14 Haziran 2022
- q) Sürdürülebilir Akıllı Hareketlilik İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 10 Haziran 2022
- r) Adil Geçiş Politikaları İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 16 Haziran 2022
  - 2. toplantı: 26 Aralık 2022
- s) Eğitim-Öğretimde Yeşil Dönüşüm İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 12 Aralık 2022
- t) Sürdürülebilir Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuat Uyumu İhtisas Çalışma Grubu
  - 1. toplantı: 20 Ekim 2022

C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teknik Komiteleri:

Yılda iki defa toplanmakta gerekirse ilave toplantılar yapılmaktadır.
Yeşil Mutabakat kapsamında çalışmaların ele alındığı teknik komiteler arasında Toprak-Tek, Metal Tek, Tekstil-Tek, İş-Tek yer almaktadır.

D. Sürdürülebilirlik ve Yeşil Mutabakat kapsamı düzenli bilgilendirme yapan kurum kuruluş toplantıları:

-TİM, TOBB, OAİB, İDMİB, İSO, TALSAD, TÇÜD, EYDK (Etki yatırımı Değerlendirmesi Kurulu), ERTA, SKD Türkiye, ÇEVKO, TTGV, talepleri üzerine düzenli bilgilendirmeler yapılmakta, toplantılarına iştirak edilmekte ve çalışmalarına katkı verilmektedir.

-Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı DEEP Projesi, PMI Projesi ve İklim Uyum Projesi kapsamında düzenlenen etkinlikler esnasında bilgilendirmeler yapılmaktadır.

-Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın yürüttüğü "Türkiye Çelik Sektörü için Düşük Karbonlu Yol Haritası projesi", "Türkiye Alüminyum Sektörü için Düşük Karbonlu Yol Haritası projesi" ve "Türkiye Çimento Sektörü için Düşük Karbonlu Yol Haritası Projesi" kapsamında sektöre bilgilendirmeler yapılmaktadır.

- Kalkınma Planı hazırlıkları esnasında iştirak eden özel sektör temsilcilerine Yeşil Mutabakat bilgilendirmeleri yapılmıştır.

2-Düzenli Eğitimler, Seminerler

- 1 Kasım 2022- ATAUM eğitimi
- 29 Eylül 2022- DENİB - Bakanlığımız Dış Ticaret Bilgilendirme Semineri
- 8 Kasım 2022- OAİB - Bakanlığımız Dış Ticaret Bilgilendirme Semineri
- 1 Aralık 2022- BAİB - Bakanlığımız Dış Ticaret Bilgilendirme Semineri

3-Sektör bazlı bilgilendirmeler

- 10 Haziran 2021- ASO, Sanayide Yeşil Rota
- 6-7 Ocak 2022- İKMİB- İlaç Sektörü
- 25 Ocak 2022- TOBB Sektör Meclisleri-AYM
- 26 Ocak 2022- İTKİB- Tekstil Sektörü
- 27 Ocak 2022- İMMİB- Elektronik Sektörü
- 28 Ocak 2022- YMEP- Akademisyenlerle Toplantı
- 3 Şubat 2022- İSO- Üyelerine Bilgilendirme
- 21-24 Şubat 2022- İklim Şur'ası-30-31 Mart 2022- ATO Ekonomi ve İklim Zirvesi- Ticaret Bakan Yardımcısı Sayın Rıza Tuna TURAGAY "Türkiye'de Yeşil Dönüşüm Sorunlar Fırsatlar" konulu sunuş yapmıştır. Eş zamanlı olarak Bakanlık standında bilgilendirme yapılmıştır.
- 1 Nisan 2022- ERTA Yeşil Finansman Webinarı
- 7 Nisan 2022- (TALSAD) Türkiye Alüminyum Sanayicileri Derneği - Alüminyum Sektörünün Avrupa Yeşil Mutabakatına Uyum Süreci ve Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Hesaplama Yöntemleri Eğitimi
- 14 Nisan 2022- Ankara İş ve İnşaat Makineleri Kümelenmesi, ARÜS-DER ANKARA, Platformder - AYM Bilgilendirme Programı
- 15 Nisan 2022- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) - Yeşil Mutabakat ve Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının Sanayiye Etkileri konulu seminer

- 22 Nisan 2022- ERTA Sürdürülebilir Finans Çalışma Komitesi
- 25 Nisan 2022- SEİS- Tıbbi cihaz sektörü
- 25 Nisan 2022- Sera gazı izleme- Doğrulayıcı kuruluşlar
- 26 Nisan 2022- TOBFED- Otomotiv yedek parça ve satış sonrası hizmetler sektörü, Geleceğe Yön Verenler Konferansı
- 27 Nisan 2022-Ticaret Bakanlığı “Yeşil Mutabakat Sürecinde Çimento, Cam, Seramik, Toprak Ürünleri ve Gübre Sektörü”
- 27 Nisan 2022- Socar- Petrokimya sektörü
- 12 Mayıs 2022- Gaziantep Sanayi Odası - Yeşil Dönüşüm Zirvesi
- 13 Mayıs 2022-ERTA-Sanayide Yeşil Dönüşüm Toplantısı
- 16 Mayıs 2022-ATAUM Online Seminer Programı
- 17 Mayıs 2022-Isıtmada Yeşil Dönüşüm Çalıştayı
- 25 Mayıs 2022- Yeşil İş Zirvesi Oturumu
- 26 Mayıs 2022- Posta, kurye hizmetleri sektörü
- 27 Mayıs 2022- DEİK - Türkiye AB Döngüsel Ekonomi Hedeflerine Nasıl Hazırlanmalı?
- 1 Haziran 2022- Mimar Mühendisler Grubu; Euritech Zirvesi - Yeşil Mutabakat Ekseninde Teknoloji ve Enerji Politikaları
- 8 Haziran 2022- Tekstil ve İklimlendirme Sektörleri - TOBB SKDM Eğitimi
- 8 Haziran 2022- AB Çiftlikten Çatala Stratejisi ve AB-Türkiye Tarım İlişkilerine Etkileri - Webinar
- 9 Haziran 2022- TOBB Üyelerine Bilgilendirme
- 9 Haziran 2022- Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa Organize Sanayi Bölgesi ve Bursa Organize Sanayi Bölgesi Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği üyelerine yeşil mutabakat ve sürdürülebilirlik konularında bilgilendirme
- 13 Haziran 2022- AYM Dış Temsilcilikler Bilgilendirme Webinarı
- 16 Haziran 2022- MAKFED Türkiye Makina Federasyonu - “Yeşil Makineler & Yeşil Dünya” teması Altında Makine Zirvesi
- 16 Haziran 2022- Türkiye Makine Federasyonu - Makine Zirvesi Sürdürülebilir Finansman
- 17 Haziran 2022- Alüminyum, Demir Çelik ve Petro-Kimya Sektör Toplantıları
- 21 Haziran 2022- Türkiye'de Yeşil Büyüme ve Sürdürülebilir Toparlanma Danışmanlık ve Kapasite Geliştirme İşbirliği Programı Sektör Çalıştayları
- 30 Haziran 2022- UDDER- uygunluk değerlendirme hizmeti veren firmalara bilgilendirme
- 20 Temmuz 2022- Akdeniz için Birlik, Sürdürülebilir Ticaret
- 28 Temmuz 2022- TÜSİAD AB Türkiye Gelişmeler Toplantısı
- 15 Eylül 2022- TÜRKONFED - Yeşil Dönüşüm Zirvesi - KOBİ'ler için Sürdürülebilir Yol Haritaları Paneli
- 20 Eylül 2022- SANTEK- Ostim'de İş makinaları sektörü bilgilendirme
- 22 Eylül 2022- Avrasya Kojenerasyon Konferansı
- 27 Eylül 2022- OAİB- Üyelerine Bilgilendirme
- 30 Eylül 2022- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Sanayide Sürdürülebilirlik Bilim Komitesi İkinci İstişare Toplantısı'nda "Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türkiye'nin Yeşil Dönüşümü" konularında bilgilendirme
- 4 Ekim 2022- İstanbul Anadolu Yakası (OGS) Sürdürülebilir Dönüşüm Merkezi Çalıştayı
- 5 Ekim 2022- Kocaeli Sanayi Odası üyelerine yeşil mutabakat ve sürdürülebilirlik konularında bilgilendirme
- 7 Ekim 2022- Hazır Giyim Sanayii AYM Stratejisi
- 10 Ekim 2022- 14. Uluslararası Ekoteks Sempozyumu – 2030'a Doğru Dijitalleşen Tekstil Dünyasında Sürdürülebilirlik
- 12 Ekim 2022- EİF- Enerji sektörü

- 14 Ekim 2022- Orta Anadolu İhracatçılar Birliği (OAİB) üyelerine Avrupa Yeşil Mutabakatı, Türkiye'ye etkileri ve Türkiye'nin izlemesi gereken yol hakkında bilgilendirme
- 15 Ekim 2022- Kocaeli Sıfır Atık Zirvesi
- 18 Ekim 2022- BTSO- Üyelerine bilgilendirme
- 20 Ekim 2022- Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği - Otomotiv Sektöründe Sürdürülebilirlik Eylem Planı Çalıştayı
- 20 Ekim 2022- AmCham Türkiye Sürdürülebilirlik Webinarları - "Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türkiye'nin Uyum Çalışmaları: Şirketler için Kritik Başlıklar"
- 21 Ekim 2022-TÜRKLAB Kalibrasyon ve Deney Laboratuvarları Derneği tarafından düzenlenen uluslararası konferansta "Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması" sunumu
- 27 Ekim 2022- TOBB Türkiye Atık ve Geri Dönüşüm Sanayii Meclisi- "AB Atık Sevkiyat Tüzüğü Değişiklik Taslağı Hk. Bilgilendirme Sunumu"
- 27 Ekim 2022- DEKVEP projesi kapsamında İSO üyeleri için- Yeşil Mutabakat Bilgilendirme
- 1 Kasım 2022- ÇEVKO- "Döngüsel Ekonomiye Geçişte Avrupa Birliği'nde Son Durum, Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu ve Atık Yönetiminde Dijital Çözüm Önerileri" Konferansı
- 1 Kasım- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı organizasyonu ile Malatya Valiliği ev sahipliğinde SANTEK- Türkiye'de Tekstil ve Hazır Giyimde Markalaşma ve Sektörün Geleceği Panel Programı, Hazır Giyimde Yeşil Mutabakat
- 2 Kasım 2022- Sustainability Talks
- 7 Kasım 2022- MESS, TÜSİAD ve McKinsey & Company işbirliğinde - Türkiye'nin Sürdürülebilirlik Dönüşümü" etkinliği
- 9 Kasım 2022- Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFED), Rekabet Kongresi, "Dijital Dünyada Rekabetçilik" Paneli
- 9 Kasım 2022- BDP- Lojistik sektörü
- 11 Kasım 2022- İHKİB- tekstil, hazır giyim sektörü
- 22 Kasım 2022- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) - 31. Kalite Kongresi, Riskin Ötesi: Kapsayıcılık Daha Dirençli Bir Ekonomi Paneli
- 23 Kasım 2022- Garanti BBVA - İhracatta Sürdürülebilir Gelecek Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması Odağında Teknik Bilgi ve Deneyim Paylaşımı Paneli
- 24 Kasım 2022- TİM Sürdürülebilirlik Eylem Planı
- 25 Kasım 2022- TOBB Dayanıklı Tüketim Malları Meclis Toplantısı
- 24 Aralık 2022- İDDMİB- Alüminyum sektör çalıştayı- Avrupa Yeşil Mutabakatı ile Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında sektöre yönelik gelişmeler hakkında bilgilendirme
- 7 Aralık 2022-Tarım ve Orman Bakanlığı-tarım sektörü
- 7 Aralık 2022- Alman-Türk Ticaret ve Sanayi Odası, TOBB, T.C. Ticaret Bakanlığı ve T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Alman Tedarik Zinciri Özen Yükümlülüğü Yasası Ortak Bilgilendirme Semineri, Alman Tedarik Zinciri Özen Yükümlülüğü Yasası
- 12 Aralık 2022- Türkiye Beyaz Eşya San. Der. (TÜRKBESD) Türkiye'de Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması
- 27 Aralık 2022- TİM Ege bölgesi ihracat seferberliği programı
- 28 Aralık 2022- İstanbul Demir ve Demir Dışı Metaller İhracatçıları Birliği (İDDMİB) Yönetim Kurulu Toplantısı - AB Yeşil Mutabakatı ve Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması

4-Üniversiteler

- 28 Nisan 2022, Kadir Has Üniversitesi
- 16 Mayıs 2022, Sakarya Üniversitesi
- 23 Haziran 2022, Sabancı Üniversitesi

Dışişleri Bakanlığı

Dışişleri Bakan Yardımcısı Sayın Faruk KAYMAKCI'nın AYM kapsamında 2022 yılında katılım sağladığı etkinlikler:

- Şehir Eşleştirme Programı Çağrı Tanıtım Toplantısı (Yeşil Bir Gelecek İçin Eşleştirme Hibe Programı) (Çevrimiçi) – PDG (14 Ocak 2022)
- Konya Sanayi Odası (KSO) ile Çalışma Yemeği, AB Sürecinde Ekonomik Dönüşüm, Konya (22 Şubat 2022)
- Konya İklim Şurası kapsamında düzenlenen Türkiye’de Yeşil Finansman Kaynakları ve Etkin Kullanımı konularının tartışıldığı “Uluslararası Finansman” Paneline Katılım (22 Şubat 2022)
- KATSO (Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası) ile AB Üyelik Süreci Avrupa Yeşil Mutabakatı ve İş Dünyasının Rolü Konferansı (2 Mart 2022)
- “Eko İklim: Ekonomi ve İklim Değişikliği Zirvesi/Fuarı” kapsamında düzenlenen İklim ve Enerji Dönüşümünün Uluslararası Finansmanı Paneli’ne katılım (31 Mart 2022 - ATO)
- Türkiye-AB Derneği (TURABDER) ile AYM’nin Uluslararası Finansmanı Etkinliği (Çevrimiçi) (10 Mayıs 2022)
- Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası ile AYM konulu toplantı (21 Mayıs 2022)
- KTO ve KAYSO ile “AB Üyelik Süreci, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve İş Dünyasının Rolü” Çalışma Yemeği (19 Eylül 2022)
- “AB Üyelik Süreci, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve İş Dünyasının Rolü” Konferansı, ŞUTSO (10 Ekim 2022)
- ESO ve ETO ile AB Sürecinde Ekonomik Dönüşüm konulu çalışma toplantısı (9 Kasım 2022)
- Mardin Ticaret ve Sanayi Odası ile AB Sürecinde Ekonomik Dönüşüm” Konulu Çalışma Yemeği (21 Kasım 2022)

Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı

- 15 Mart 2022-Yeşil Zirve, Türkiye-AB mali iş birliği kapsamında ve AYM hedefleri doğrultusunda yürütülen projelere ve mevcut finansman olanaklarına dair bilgilendirme içeren “Yeşil Mutabakat ve AB Fonları” başlıklı sunum yapılmıştır. – Adana Sanayi Odası ve Alman Uluslararası İş birliği Kurumu (GİZ) (Adana)
- 9 Haziran 2022- Türk Akreditasyon Kurumu-Dünya Akreditasyon Günü Etkinliği (Çevre ve Ekonomik Büyümede Sürdürülebilirlik) “Avrupa Yeşil Mutabakatı” başlıklı bir sunum yapılmıştır. (Ankara)
- 29 Mart 2022- Kastamonu Ticaret Odası, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Karbon Ayak İzi Bilgilendirme Semineri (çevrimiçi)
- 23 Kasım 2022- BUTEXCOMP Projesi kapsamındaki Yeşil Ürün Programı teklif çağrısının tanıtımı (Bursa)
- 26 Aralık 2022- AYM Çevrimiçi Konferans, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
- 3 Mart 2022- AB Başkanlığı-Ulusal Ajans, Erasmus+ Programı ve Spor Destekleri Tanıtım Etkinliği (çevrimiçi)
- 10-11 Mayıs 2022- AB Başkanlığı-Birlik programları Genel Tanıtım Etkinliği (Ankara)
- 11 Kasım 2022- AB Başkanlığı-Erasmus+ Avrupa Üniversiteleri Çağrısı Bilgilendirme Toplantısı, (çevrimiçi)
- 7 Kasım 2022- AB Başkanlığı, Dijital Avrupa Programı Tanıtım Etkinliği (çevrimiçi)
- 23 Mayıs 2022- Edirne Sınır Ötesi İş birliği (SÖİ) Etkinliği (Edirne)

- 28 Haziran 2022- Karadeniz Havzasında SÖİ Tanıtım Etkinliği (Trabzon)
- 7 Temmuz 2022- Karadeniz Havzasında SÖİ Tanıtım Etkinliği (Samsun)
- 21 Eylül 2022- Akdeniz Havzasında SÖİ Tanıtım Etkinliği (İzmir)
- 20 Ekim 2022- Akdeniz Havzasında SÖİ Tanıtım Etkinliği (Antalya)
- 31 Ekim 2022- Karadeniz Havzası Programı Litouter Projesinin Deniz Çöpleri Konulu Uluslararası Sempozyumu (Trabzon)
- 9 Kasım 2022- Akdeniz Havzasında SÖİ Tanıtım Etkinliği (Adana)
- 23 Kasım 2022- Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programına Yönelik İstanbul'da Tanıtım Etkinliği (İstanbul)
- 1 Aralık 2022- Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı Mavi Büyüme Proje Pazar Etkinliği (Edirne)
- "İl İl AB Buluşmaları" kapsamında 9 ilimizde davet edilen üniversite, oda, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla düzenlenen etkinliklerde, AB, Türkiye-AB ilişkileri, AYM ve AB mali yardımları başlıklarında bilgilendirmeler yapılmıştır.

Cevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

- 24-25 Kasım 2021, DIES Projesi kapsamında sanayi ve kamu odaklı düzenlenen 1. Farkındalık Semineri, Bolu
- 14-16 Nisan 2021, Bakanlık ve İl Müdürlükleri için DIES Projesi Kapsamında Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan Ulusal Eylem Planı (UEP) için Veri Toplama Çalıştayı, çevrimiçi
- 19-21 Nisan 2021, Üniversiteler ve Kuruluşlar için DIES Projesi Kapsamında Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan UEP için Veri Toplama Çalıştayı, çevrimiçi
- 27-29 Nisan 2021, Sanayiciler için UEP için Veri Toplama Çalıştayı, çevrimiçi
- 4-6 Mayıs 2021, Bakanlık, İl Müdürlükleri ve Kuruluşlar için UEP Hazırlama Çalıştayı, çevrimiçi
- 11-13 Mayıs 2022, DEEP Projesi kapsamında düzenlenen Döngüsel Ekonomi (DE) Eğitimi, Antalya
- 8-10 Haziran 2021, Üniversiteler ve Sanayiciler için UEP Hazırlama Çalıştayı, çevrimiçi
- 8-9 Mart 2022, DIES Projesi kapsamında, sektör temsilcilerinin katılımı ile Her Bir Alt Sektör İçin Uyum Raporlarının Hazırlanmasına Yönelik 1. Kimya Sektör Çalıştayı, İstanbul
- 22-24 Mart 2022, DIES Projesi kapsamında, sektör temsilcilerinin katılımı ile Her Bir Alt Sektör İçin Uyum Raporlarının Hazırlanmasına Yönelik 1. Mineral Sektör Çalıştayı, İzmir
- 21 Nisan 2022, DIES Projesi kapsamında Türkiye Seramik Federasyonu üyeleri ile toplantı, çevrimiçi
- 7-9 Haziran ve 14-16 Haziran 2022, DIES Projesi kapsamında Diğer Aktiviteler adı altında bulunan sektörlere yönelik Metodoloji Raporu Hazırlanmasına Yönelik Çalıştaylar, Ankara
- 20-22 Eylül 2022, DIES Projesi kapsamında, sektör temsilcilerinin katılımı ile Her Bir Alt Sektör İçin Uyum Raporlarının Hazırlanmasına Yönelik 2. Mineral Sektör Çalıştayı, Ankara
- 3-6 Ekim 2022, DEEP Projesi kapsamında düzenlenen Kamu ve Özel Sektör Çalıştayları, Ankara
- 5-7 Ekim 2022, DIES Projesi kapsamında, sektör temsilcilerinin katılımı ile Her Bir Alt Sektör İçin Uyum Raporlarının Hazırlanmasına Yönelik 2. Kimya Sektör Çalıştayı, Ankara

- 10-12 Ekim 2022, DIES Projesi kapsamında Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan Taslak Mevzuatın Revizyonu'na Yönelik 1. Çalıştay, Ankara
- 14 Ekim 2022, Çevre Yönetimi Hizmeti Bilgilendirme Eğitimleri, çevrimiçi
- 1-3 Kasım 2022, DIES Projesi kapsamında Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan Taslak Mevzuatın Revizyonu'na Yönelik 2. Çalıştay, Ankara
- 6-7 Aralık 2022, DIES Projesi kapsamında düzenlenen Sanayide Yeşil Dönüşüm Semineri, Ankara
- 21-23 Aralık 2022, DIES Projesi kapsamında Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan Taslak Mevzuatın Revizyonu'na Yönelik 3. Çalıştay, Ankara

İklim Değişikliği Başkanlığı

- 22-23 Mart 2022 İzleme, Raporlama ve Doğrulama Sistemi ve Veri Yönetimi Sistemi Eğitimi
- 10 Mayıs 2022- UNDP ITMO Test Platform ile Paris Anlaşması-Madde 6 Konulu Toplantı
- 17 Mayıs 2022-20 Mayıs 2022- PMI-Teklif Hazırlama Süreci - Kamu- Özel Sektör İstişare Toplantısı
- 27 Mayıs 2022- Kolombiya ve Türkiye VCM ve Madde 6 Bilgi Alışverişi Toplantısı
- 1 Haziran 2022- Glasgow Çıktıları ve COP27 İçin Yol Haritası Toplantısı
- 7-8 Haziran 2022 AB Mevzuatı, AB uygulamalarını gibi konular irdelenerek, kota dağıtım yöntemlerinden biri olan 'grandfathering' yöntemine yönelik Çalıştay
- 20 Haziran 2022- Gold Standard'ın Madde 6 ve Gönüllü Karbon Piyasasına Dair Planları Toplantısı
- 24 Haziran 2022- Orman Genel Müdürlüğü ile Gönüllü Karbon Piyasası Kapsamında Yapılabilecek Çalışmalar Toplantısı
- 29 Haziran 2022- Tratolow Projesi ETS İskelet Yol Haritası Hakkında Toplantı
- 30 Haziran 2022- Uygunluk Değerlendirmesi Derneği ve TSE tarafından düzenlenen Yeşil Mutabakat Çalıştay
- 19 Temmuz 2022- Global Carbon Council (GCC) ile VCM ve Madde 6 Üzerine Toplantı
- 18 Temmuz 2022- Climate Warehouse'un Madde 6 işlemleri için oluşturduğu sistem üzerine toplantı
- 21 Temmuz.2022- EBRD Gönüllü Karbon ve Madde 6 Projesi Toplantısı
- 25 Temmuz 2022- EBRD SKDM Etki Analizi Projesi Toplantısı
- 27 Temmuz 2022- PMI Taslak Teklif Üzerine İstişare Toplantısı
- 28 Temmuz 2022 "Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması ve Doğrulatoryıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği" Hakkında Toplantı
- 9 Ağustos 2022- Yüksek Düzeyli İklim Diyalogu Kapasite Geliştirme Toplantısı
- 15 Ağustos 2022- EBRD VCM ve Madde 6 Proje Başlangıç Toplantısı
- 16 Ağustos 2022- PMI Taslak Teklif Üzerine İstişare Toplantısı
- 05 Eylül 2022-08.09.2022- Tratolow Projesi Bölgesel Karbon Fiyatlandırma çalıştay
- 16 Eylül 2022- Borsa İstanbul ile ETS Hakkında Toplantı
- 16 Eylül 2022- VCM Proje Geliştiricileri ile Toplantı
- 22 Eylül 2022- Dünya Bankası TCAF Programı Bilgilendirme Toplantısı
- 10 Ekim 2022- SPK ile ETS Sistem Kurgusu Toplantısı
- 14 Kasım 2022- Birleşik Krallık ile Emisyon Ticaret Sistemi üzerine İstişare Toplantısı
- 8-9 Aralık 2022 MRV Sisteminin Emisyon Ticaret Sistemi'ne Entegrasyonunun Yol Haritası Çalışması için Yuvarlak Masa Toplantısı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

- 23 Eylül 2022, Geleceğin İşleri Komisyonunun 3. Toplantısı, Ankara

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

- 08.12.2022 Baştaş Çimento ve Hazır Beton A.Ş. Teknik ziyaret
- 08.12.2022 Votorantim Çimentos (Hasanoğlan Çimento Fabrikası) Teknik ziyaret
- 09.12.2022 Nuh Çimento San.veTic.A.Ş. Teknik ziyaret
- 7 Kasım 2022, AB Başkanlığı, Dijital Avrupa Programı 3. Dönem Açık Çağrılar Bilgilendirme Toplantısı
- 5 Ocak 2023, TÜSİAD, Dijital Avrupa Programı Genel Bilgilendirme ve İleri Dijital Beceriler Çağrısı Sunumu

Tarım ve Orman Bakanlığı

- 13-14 Aralık 2021- Tarım ve Orman Bakanlığı, Avrupa Yeşil Mutabakatı eğitimi
- 7 Aralık 2022 - Tarım ve Orman Bakanlığı, Avrupa Yeşil Mutabakatı eğitimi
- Diğer Bakanlıklar, Genel Müdürlükler, STK'lar ve Üniversitelerin katılımıyla Sürdürülebilir Tarım İhtisas Çalışma Grubu toplantısı - 3 Mart 2022
- Diğer Bakanlıklar, Genel Müdürlükler, STK'lar ve Üniversitelerin katılımıyla Sürdürülebilir Tarım İhtisas Çalışma Grubu toplantısı - 14 Haziran 2022
- Diğer Bakanlıklar, Genel Müdürlükler, STK'lar ve Üniversitelerin katılımıyla "Organik tarım, biyoçeşitlilik, toprak ve orman stratejileri" temelinde AYM Eğitimi - 7 Aralık 2022

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

- 30 Haziran 2022 tarihinde Borsa İstanbul, SPK, EBRD organizasyonu ile "Yeşil Tahvil ve Yeşil Kira Sertifikası Konferansı" - Sermaye piyasamızda başarılı yeşil/sürdürülebilirlik borçlanma aracı ihracında bulunan ihraççı yerli şirketlerin (Zorlu Enerji, Aydem Enerji, Coca Cola ve TSKB), uluslararası kalkınma bankalarının (Dünya Bankası), kurumsal yatırımcıların (AIIB, AMUNDI, EBRD ve HSBC) ve ikinci taraf görüşü, dış değerlendirme hizmeti veren kuruluşların (Escarus, Sustainalytics, Metsims ve CGE) piyasaların işleyişine, büyüme fırsat ve zorluklarına dair tecrübeleri panel oturumlarında değerlendirilmiştir.

YEŞİL MUTABAKAT EYLEM PLANI KAPSAMINDA ÖZEL SEKTÖR ÇATI KURULUŞLARI VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI FAALİYETLERİ

Eylem Planı kapsamında yer alan hedef ve faaliyetlerin Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu bünyesinde kamu ve özel sektör iş birliği ile etkin bir şekilde yürütülmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda, Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu bünyesinde, ilgili özel sektör çatı kuruluşlarının üyesi olduğu bir İstişare Kurulu tesis edilmiştir. Eylem Planı'nda sorumlu kuruluş olarak görünmemekle birlikte, bu kuruluşlar tarafından yürütülen çalışmalar, Eylem Planı'nda yer alan hedeflere katkı sağlamaktadır.

İstişare Kurulu; Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), , Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Türk Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Türkiye Mütteahhitler Birliği (TMB) ve Uluslararası Yatırımcılar Derneği'nden (YASED) oluşmakta olup, anılan kurumlarca Yeşil Mutabakat Eylem Planı hedeflerine yönelik yürütülen çalışmalara ait bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) ve bünyesindeki İhracatçı Birlikleri tarafından;

Sınırdaki karbon düzenlemesi, döngüsel ekonomi ve yeşil finansman konu başlıklarındaki analiz, rapor ve eğitimlerden ihracatçıların faydalanması, akademi-sanayi işbirliği ve bilgi akışının güçlendirilmesine yönelik Dijital Mentorluk Programı sürdürülmektedir.

İhracatçılarımızın sınırdaki karbon düzenlemesi, döngüsel ekonomi, yeşil dönüşüm konularında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesine yönelik eğitimler, bilgilendirme faaliyetleri ve sektörel çalıştaylar düzenlenmiştir.

Yine TİM bünyesinde "Bölgesel Sürdürülebilir İhracat Seferberliği Eğitim Programı" başlatılmıştır.

TİM bünyesindeki İhracatçı Birliklerince, faaliyet gösterdikleri sektörlerde özel, yeşil ve sürdürülebilirlik temalı UR-GE Projeleri hayata geçirilmiştir.

Firmaların karbon ayak izlerini dijital olarak hesaplayabilmelerine yönelik web sitesi oluşturma çalışmaları yapılmaktadır.

İhracatçı Birlikleri tarafından, yeşil ve sürdürülebilir bir ekonomiye geçişe yönelik konularda çeşitli uluslararası fon programlarına projeler oluşturulmakta ve onaylanan projeler yürütülmektedir. Örn: Çevresel Sürdürülebilirliğin Güçlendirilmesi: Karbon Ayak İzinin Azaltılması Projesi (İSTKA) ile Hazır Giyim ve Tekstil sektörünün, Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki emisyon hedeflerinden doğan sorumluluklarına istinaden, ülkemizin AB başta olmak üzere, üçüncü ülkelere ihracatında rekabetçiliğinin korunup güçlendirilmesi için üretimin tüm aşamalarında karbon emisyonlarının azaltım

kapasitesinin artırılması hedeflenmektedir. Katılım Öncesi Mali Yardım Araçları [IPA] III Dönemi için İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri tarafından hazırlanan projenin kabulü 2022 yılında gerçekleşmiş olup uygulama dönemi 2023-2027'dir.

TİM tarafından yürütülen faaliyetlere ilişkin detaylı bilgiler ekte yer almaktadır. **(EK-4)**

- **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)** tarafından;

Avrupa Yeşil Mutabakatı hakkındaki gelişmelerin takip edilmesini kolaylaştırmak; yapılan proje ve çalışmalara, hazırlanan dokümanlara tek bir yerden ulaşılmasını sağlamak; verilen hibe, teşvik ve krediler hakkında bilgilendirme yapmak ve düzenlenen etkinlikleri duyurmak amacıyla iklim portalı kurulmuştur. (<https://iklim.tobb.org.tr/>)

TOBB bünyesinde kurulmuş olan 2 adet çalışma grubunda Avrupa Yeşil Mutabakatı'ndan en çok etkilenecek sektörlerle yönelik bilgilendirme toplantıları düzenlenmekte ve sektörel yol haritaları oluşturulması amaçlanmaktadır.

TOBB bünyesinde yeşil mutabakat hakkında çeşitli eğitim ve webinarlar düzenlenmektedir.

Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasından en çok etkilenecek sektörler için sera gazı emisyonlarının hesaplanması da dahil olmak üzere teknik düzeyde eğitimler verilmektedir. Gübre, iklimlendirme ve tekstil sektörleri için düzenlenmiş olup, diğer sektörler için de devam etmesi planlanmaktadır.

Türkiye Sektör Meclislerinin toplantılarında AYM, SKDM, karbon ayak izi hesaplaması ve Yeşil Mutabakat kapsamında yapılan diğer düzenlemelere ilişkin bilgilendirmeler yapılmaktadır.

"Yeşil Dönüşümde Odaların Rolü" semineri Oda/Borsalara yönelik olarak düzenlenmiş olup; Berlin Sanayi ve Ticaret Odası üyelerini yeşil dönüşüme nasıl hazırladığını anlatmıştır.

Ufuk Avrupa Yeşil Dönüşüm Destekleri Webinarsı, AB Başkanlığı ve TÜBİTAK iş birliği ile düzenlenmiştir.

TOBB bünyesinde "Yeşil ve Dijital Bir Geçiş İçin Girişimcilik Yetkinlikleri Çerçevesi Üzerine İnşa" projesi yürütülmektedir. Söz konusu proje 2022 yılının Haziran ayında başlatılmış olup, Eurochambers liderliğinde yürütülmektedir. İş dünyasını yeşil ve dijital bir geçişe doğru desteklemek ve yönlendirmek için yeni beceriler geliştirmek, yenilikçi eğitim ve öğrenim tasarımı teşvik etmek amaçlanmaktadır.

TOBB bünyesinde faaliyet gösteren Odalar ve Borsalar tarafından yürütülen faaliyetler ekte yer almaktadır. **(EK-5)**

- **Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)** tarafından;

DEİK Yeşil Dönüşüm Projesi yürütülmüş olup proje kapsamında “Sanayide Yeşil Dönüşümün Desteklenmesi” raporu oluşturulmuş ve rapor 2022 yılında kullanımına sunulmuştur. Proje kapsamında ayrıca bilgilendirme faaliyetleri de yürütülmüştür.

Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Avrupa Yatırım Bankası (EIB), İslam Kalkınma Banası (ISDB), International Finance Corporation (IFC), ECO Trade and Development Bank gibi uluslararası finansal kuruluşların Türkiye’ye ayırdıkları finansal kaynaklar hakkında bilgilerin derlenerek iş dünyamızın bu fonları kullanmasını sağlamak konusunda projeler geliştirilmektedir.

Ayrıca, hem iş dünyasının bilgilendirilmesi hem de ticaret diplomasisi kapsamında yeşil mutabakat konularında çeşitli etkinlikler düzenlenmiş ve etkinliklere katılım sağlanmıştır.

DEİK tarafından yürütülen faaliyetlere ilişkin bilgiler ekte yer almaktadır. **(EK-6)**

- **Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD)** tarafından;

Son yıllarda ülkeler ve şirketler tarafından açıklanan net-sıfır hedeflerine ve dekarbonizasyon yol haritalarının hayata geçirilmesine katkı sunması amacıyla “İçsel Karbon Fiyatlandırma” belgesi yayımlanmıştır.

2019 yılında TÜSİAD, Global Compact Türkiye ve SKD Türkiye işbirliğinde hayata geçirilen ve Türkiye’nin ilk ve tek plastik girişimi olan İş Dünyası Plastik Girişimi (İPG)’nin imzacısı şirketlerin somut plastik azaltım ve kullanım önleme taahhütlerinde kaydettikleri ilerlemeler ile iyi uygulama örneklerine yer verilen İPG İlerleme Raporu⁴⁶ 1 Kasım tarihinde gerçekleştirilen etkinlikte kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Sürdürülebilir finansman alanındaki gelişmeler, hazırlıkları devam etmekte olan düzenlemeler ve iş dünyası tarafında yürütülen çevresel, sosyal ve yönetişimsel çalışmalar konusunda farkındalığı artırma amacıyla Yatırımcı ve Finansman Odaklı Risk Yönetimi ve Raporlama Belgesi⁴⁷ hazırlanmış ve kamuoyu ile paylaşılmıştır.

TÜSİAD tarafından, COP27 kapsamında etkinlikler düzenlenmiş, çeşitli yan etkinliklere katkı ve katılım sağlanmıştır.

---

⁴⁶ <https://plastikgirisimi.org/storage/uploads/reports/2022/plastik-taahhutleri-ilerleme-raporu-2022.pdf>

⁴⁷ https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/download/9793_316ae53a73b315a800a6ad6b1d905a3c

28 Nisan 2023 tarihinde İklim Değişikliği ve Sürdürülebilir Tarım webinarı TÜSİAD ve Birleşik Krallık Uluslararası Ticaret Departmanı'nın işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.

TÜSİAD 360° Yeşil Mutabakat" Eğitim Seminer Dizisi kapsamında Dijital Ürün Pasaportu Avrupa Birliği Taksonomisi ve AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi konularında seminerler düzenlenmiştir.

Yeşil Mutabakat'la ilgili ülkemiz için de önemli olan konularda görüşler hazırlanarak ilgili Kurumlarla paylaşılmıştır.

TÜSİAD faaliyetlerine ilişkin not ekte **(EK-7)** yer almaktadır.

- **Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD)** tarafından;

Yeşil Mutabakat konularında etkin çalışmalar yapabilmek adına MÜSİAD Yeşil Mutabakat çalışma grubu oluşturulmuştur.

MÜSİAD Vizyoner programında "İklimi Fark et" oturumunda iklim ile ilgili alınabilecek önlemleri konuşarak "MÜSİAD İklim Manifestosunu" yayınlanmıştır.

"Uluslararası Enerji Zirvesi" programı düzenlenerek yeşil dönüşüm konularını ele alan "MÜSİAD Enerji Stratejisi" yayımlanmıştır.

MÜSİAD Çevre Çalışma Grubu tarafından Sektör Kurulları Komisyonunda yer alan Sektör Kurullarında bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Yeşil Mutabakat süreçlerine ilişkin yayınlar yapılmış ve üyelerine yönelik yeşil mutabakat ve yeşil dönüşüm konularında bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Yeşil Mutabakata ilişkin konularda düzenlenen çeşitli faaliyet ve etkinliklere katılım sağlanmıştır.

MÜSİAD tarafından yürütülen faaliyetlere ilişkin bilgiler ekte yer almaktadır. **(EK-8)**

- **Türkiye Mütahhitler Birliği (TMB)** tarafından;

Avrupa Uluslararası Mütahhitler Birliği'nin (EIC) daha sürdürülebilir ve kaynakları verimli kullanan bir inşaat sektörü hedefiyle yürütülmekte olan çalışmalarına katılım ve katkı sağlanmıştır.

AYM ile inşaat sektörünün üstleneceği ve tabi olacağı yükümlülüklerin şekillendiği Paris İklim Anlaşması çerçevesinde kurulmuş küresel platform olan GlobalABC'ye (Global

Alliance For Buildings and Construction) üye olunmuş ve Kuruluşun ülkelerin düşük karbonlu ve dayanıklı binalara yönlendirilmesi yoluyla küresel dönüşümün hızlandırılması yönündeki çalışmaları ve az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışına bağlı yükselen konut ihtiyacının karbondan arınmış ve iklim değişikliğine dayanıklı binaların inşası ile karşılanması, sürdürülebilir finansman, yapılarda gömülü ve kullanım enerjisi konularındaki etkinlikleri izlenmiştir.

TMB ile Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği (TürkMMMB) arasında Çalışma Grubu ihdas edilmiş, anılan Ortak Çalışma Grubu'nda, AYM ile ilgili gelişmeler yakından izlenmiş, sektöre aktarılmış ve gerekli farkındalığın artırılması amacıyla çalışmalar yürütülmüştür.

Finansman konusunda, iklim ve sürdürülebilirlik başlıklarını ön şart olarak belirleyen Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Asya Kalkınma Bankası (AKB) gibi çok taraflı kalkınma bankaları ve diğer ülke ihracat kredi kuruluşları ile TMB üyeleri fiziki toplantı ve video konferanslarla düzenli olarak bir araya getirilmiştir.

TMB tarafından yürütülen faaliyetlere ilişkin bilgiler ekte yer almaktadır. **(EK-9)**

- **Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED)** tarafından;

Türkiye’de sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yatırımların artırılması amacı doğrultusunda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile 26 Ekim 2022 tarihinde bir mutabakat zaptı imzalamıştır.

2021 ve 2022 yıllarında düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Taraflar Konferansları (COP26 ve COP27) gündemlerini günlük özet (daily digest) yayınları ve çevrimiçi panel ve mülakatlarla üye ve paydaşlarına bilgilendirmeler yapılmıştır.

ABD Büyükelçiliği Hibe Programı tarafından desteklenen “Deep Tech Enhancer” adlı proje ile YASED üyesi firmalarla başta yeşil ve dijital dönüşüme yönelik çözümler geliştirenler olmak üzere ülkemizde yükselen derin teknoloji girişimleri arasında işbirlikleri geliştirilmektedir.

YASED’in Yeşil Mutabakat gündemiyle ilgili çalışmaları ekte yer almaktadır. **(EK-10)**

- **Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)** tarafından;

Her yıl kamu, işçi ve işveren taraflarının bir araya geldiği Ortak Paylaşım Forumunda (OPF) bu yıl, çalışma hayatında “sürdürülebilirlik” odağında, iklim krizine karşı alınabilecek önlemler, sanayimizin tüm sektörleriyle kapsamlı bir dönüşüm sürecine nasıl hazırlanacağı ve ikiz dönüşüm ile birlikte çalışma hayatını nelerin beklediği konuları ele alınmıştır.

“İş gücünün becerilerinin artırılması ve yeniden vasıflandırılması” için dijital dönüşüm vizyonu ile sürdürülen program ve çalışmalara “yeşil dönüşüm” boyutu da entegre edilmektedir.

Bu çerçevede yürütülen Genç Dönüşüm ve Bil-İşim projeleri altında, Türk işgücü piyasasındaki özellikle dijitalleşme alanındaki beceri eksikliklerini tamamlamak adına verilen eğitimlerle bir yıl içinde bine yakın kişiye yeniden beceri kazandırılmış, verilen eğitimler neticesinde işgücü piyasasının ihtiyacı olan dijital becerilerle donatılan kişilerin istihdamı sağlanmıştır.

“Yeşil Mutabakat ve Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının Sanayiye Etkileri” başlıklı çevrimiçi bir seminer gerçekleştirilmiştir.

Yeşil dönüşümde öncü ülkelerden olan Danimarka'nın en büyük ticari ve işveren kuruluşu olan Danimarka Sanayi Konfederasyonu (Confederation of Danish Industry – DI) iş birliğinde başlatılmış olan “Türk Sanayisinin Yeşil Dönüşüme Hazırlanması” projesi ile kurulacak dijital eğitim platformu sayesinde her ölçekte işletmenin dönüşüm sürecindeki temel aksiyon adımlarını ve karbon emisyon hesaplamayı öğrenmesi sağlanarak Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının olumsuz etkilerinin azaltılmasıyla Türk sanayisinin rekabetçiliğinin korunması desteklenecektir. Bunun yanı sıra, proje kapsamında gerçekleştirilecek farkındalık artırma seminerleriyle Avrupa'da yeşil dönüşüm alanındaki gelişmelerin yakından takibi sağlanırken şirketlerin de bu alanda daha aktif rol almaları teşvik edilecektir.

TİSK tarafından yürütülen faaliyetlere ilişkin bilgiler ekte yer almaktadır. **(EK-11)**